

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

کتاب معلّم

(راهنمای تدریس)

کارگاه نگارگری

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

نام کتاب : کتاب معلم کارگاه نگارگری - ۵۵۲/۷

مؤلفان : بشری گل‌بخش، آتنا عزیزی، رضا مهدوی (بخش طراحی و نگارگری)

ناظر : نبی‌الله مقیمی

اعضای کمیسیون تخصصی : نصرالله تسلیمی، احمد غلامحسینی، بشری گل‌بخش، دکتر محمد نوریان و

مجید نیکویی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سید احمد حسینی

صفحه‌آرا : زهره بهشتی شیرازی

حروفچین : زهرا ایمانی نصر، سیده فاطمه محسنی

مصحح : سیما لطفی، نفیسه عسگریان

امور آماده‌سازی خیر : زینت بهشتی شیرازی

امور فنی رایانه‌ای : حمید نابت کلاچاهی، سیده شیوا شیخ‌الاسلامی

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : خجسته

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ اول ۱۳۹۲

حق چاپ محفوظ است.

مقدمه

آموزش و یاددهی هر چیزی نیازمند پیام‌رسان یا آموزش‌دهنده و دریافت‌کننده پیام یا آموزش‌گیرنده است. با توجه به تنوع شرایط آموزشی و تفاوت هوشی (هوش‌های چندگانه) در بین هنرجویان، نقش آموزش‌دهندگان یا همان هنرآموزان در حوزه فنی و حرفه‌ای و مهارتی بسیار مهم و کلیدی است. برنامه‌ریزان درسی و کارشناسان تلاش دارند تا در تدریس که مهم‌ترین وظیفه هنرآموزان است یاری‌دهنده آنان و آسان‌کننده روش‌های آموزشی باشند.

هنرآموزان با توجه به تجربه، توانمندی و شرایط آموزشی در مراحل مختلف آموزشی (تدریس و ارزشیابی) از روش‌های گوناگونی بهره می‌گیرند.

درس کارگاه نگارگری یکی از دروس تخصصی رشته صنایع دستی است که پایه دروس تخصصی دیگر هنرجویان این رشته به‌شمار می‌رود. این درس از ویژگی‌های خاص فرهنگی، هنری و ایرانی، طراحی خاص با خطوط ویژه، قلم‌گیری، رنگ‌آمیزی، پرداز، بوم‌سازی و کاغذسازی برخوردار است و تفاوت بسیاری نسبت به درس طراحی (۱) دارد. بنابراین نقش هنرآموز در آموزش این درس به دلیل پیوستگی تنگاتنگ آن با سایر دروس تخصصی و پیچیدگی آن بسیار پررنگ و تأثیرگذار است. هنرآموز این درس باید افزون بر توانمندی بالای معلمی، مهارت‌های لازم در نگارگری ایرانی را داشته باشد و حداقل مدرک تحصیلی تخصصی او نیز لیسانس صنایع دستی است. بدیهی است اشتیاق هنرآموز و آثار متنوع و ارزشمند او در زمینه نگارگری بر کیفیت آموزش و تربیت هنرجویان خلاق و موفق تأثیر به‌سزایی دارد.

راهنمای معلم کارگاه نگارگری با هدف ایجاد انگیزه بیشتر برای هنرآموزان، بیان راهکارها و دانش‌هایی افزون بر کتاب درسی، طراحی و تألیف شده است تا با بهره‌گیری از آن، تدریس موفق و مناسب‌تری داشته باشند. به همین دلیل در این کتاب اطلاعاتی پیرامون اهداف، رویکردها، استانداردهای آموزشی، روش تدریس و ارزشیابی به هنرآموزان ارائه می‌شود.

هنرآموز گرامی برای استفاده بهتر از این کتاب لازم است ابتدا بخش کلیات را مطالعه نموده تا از امکانات و استانداردهای آموزشی، تعاریف کلی، روش‌های تدریس و ارزشیابی، دانش کافی را به‌دست آورد. همچنین در روند سال تحصیلی درس کارگاه نگارگری با بهره‌گیری از راهنمایی‌های هر جلسه، تدریس خود را ادامه دهد.

کتاب راهنمای معلم کارگاه نگارگری در کنار کتاب درسی است بنابراین در جاهای مختلف بسیاری از محتوا و تصاویر، به کتاب درسی ارجاع شده است.

تهیه ساختار درسی در جلسات مختلف که در این کتاب مشاهده می‌شود، حاصل هم‌فکری و یاری هنرآموزان عزیز رشته صنایع دستی از استان‌های مختلف است که نمونه طرح درس سالانه خود را در اختیار مؤلفان قرار دادند. بر خود لازم می‌دانیم که از همه هنرآموزان مشارکت‌کننده سپاسگزاری نماییم.

مؤلفان

فهرست مطالب

۱	کلیات
۹	جلسه اول
۱۴	جلسه دوم
۲۶	جلسه سوم
۳۷	جلسه چهارم
۵۳	جلسه پنجم
۶۰	جلسه ششم
۷۸	جلسه هفتم
۸۸	جلسه هشتم
۹۴	جلسه نهم
۱۰۱	جلسه دهم
۱۰۴	جلسه یازدهم
۱۰۶	جلسه دوازدهم
۱۰۸	جلسه سیزدهم
۱۱۰	جلسه چهاردهم
۱۱۱	جلسه پانزدهم
۱۲۱	جلسه شانزدهم
۱۲۷	جلسه هفدهم
۱۳۸	جلسه هجدهم
۱۵۰	جلسه نوزدهم
۱۷۰	جلسه بیستم
۱۸۵	جلسه بیست و یکم
۲۰۸	جلسه بیست و دوم
۲۱۸	جلسه بیست و سوم
۲۱۹	جلسه بیست و چهارم
۲۲۰	جلسه بیست و پنجم
۲۲۱	فهرست کلی هر جلسه
۲۲۴	فهرست منابع

کلیات

رویکرد برنامه

برنامه درسی رشته صنایع دستی دارای رویکرد فرهنگی - تربیتی با در نظر گرفتن جنبه‌های آموزشی، منطقه‌ای و حفظ و احیای هنرهای سنتی ایران است. این رویکرد با توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی دانش‌آموزان در محدوده سنی ۱۳ تا ۱۷ سال و در راستای تربیت تکنسین (فن‌ورز) توانمند و کارآفرین برنامه‌ریزی شده است.

در میان کتاب‌های تخصصی رشته صنایع دستی کتاب کارگاه نگارگری با هدف کلی «آشنایی با شکل‌های مختلف نگارگری و توانایی اجرای یک نمونه کار نگارگری» تألیف شده است. این آشنایی شامل شناخت مکاتب گوناگون نگارگری، موضوعات آثار نگارگری و رُخداد تاریخی آنها می‌باشد. توانایی اجرای یک نمونه کار نگارگری به این معنی است که هنرجو بتواند با موضوعات عملی آموزش داده شده در کتاب یک اثر با ترکیب‌بندی، رنگ‌آمیزی، قلم‌گیری و پرداز مطلوب ارائه نماید.

همان‌طور که در بالا ذکر شده هدف کلی کتاب کارگاه نگارگری در راستای هدف کلی برنامه درسی رشته صنایع دستی و با همان رویکرد تهیه و تدوین شده است. هر کتاب درسی علاوه بر هدف کلی شامل تعدادی هدف جزئی و هدف رفتاری است. اهداف جزئی، اهدافی هستند که در زیر مجموعه هدف کلی قرار گرفته و خود شامل چند هدف رفتاری می‌شوند. اهداف رفتاری نیز اهدافی هستند که مشخصاً به دنبال یک رفتار خاص در سطح و حیطه معلوم شده، می‌باشند.

اهداف جزئی کتاب کارگاه نگارگری

آشنایی با تاریخچه نگارگری در ایران، طراحی در نگارگری، آماده‌سازی بوم و انجام مراحل یک کار نگارگری، اهداف جزئی این کتاب را تشکیل می‌دهند.

ساختار کتاب کارگاه نگارگری

این کتاب (کارگاه نگارگری) شامل ۴ فصل و یک بخش پیوست می‌باشد. شکل ظاهری کتاب در قطع رحلی و مصور است. تعداد صفحه‌های کتاب ۲۰۵ عدد است به علاوه ۸ برگه تصویر رنگی که بر روی کاغذ گلاسه چاپ شده و در انتهای کتاب قرار گرفته‌اند. متن کتاب به صورت دو ستونه طراحی شده است. مباحث نظری کتاب در ۵۲ صفحه و مابقی به محتوای عملی پرداخته است. در قسمت مباحث نظری ۵۹ تصویر گنجانده شده که ۲ تصویر آن سیاه و سفید و ۵۷ تصویر دیگر رنگی هستند. در ابتدای هر فصل، اهداف رفتاری متناسب با محتوای آن فصل ارائه شده است. در پایان هر فصل نیز به تناسب اهداف رفتاری، پرسش‌هایی برای ارزشیابی از هنرجویان درج شده است. به‌طور کلی این کتاب دارای ۶ مبحث مطالعه آزاد می‌باشد. در بخش عملی کتاب نیز ابتدا اهداف رفتاری و سپس محتوا، تصاویر مرتبط و گام به گام و تمرین‌هایی برای تثبیت یادگیری ارائه شده است و در پایان نیز پرسش‌ها

قرار گرفته‌اند. تصاویر بخش عملی ۱۱۳ عدد بوده که متناسب با محتوا ارائه شده‌اند. این تصاویر شامل طراحی‌ها و تصاویر رنگی است.

محتوای کتاب کارگاه نگارگری

فصل اول کتاب با عنوان تاریخچه نگارگری شامل مباحثی همچون؛ تعریف نگارگری، تاریخچه نگارگری، نگارگری پس از ورود اسلام، مکاتب نگارگری و نقاشی معاصر ایران است. این فصل به طور کلی به مباحث نظری پرداخته است. فصل دوم که طراحی در نگارگری نام دارد در برگیرنده مطالبی همچون خط و قلم‌گیری، طراحی و جلوه‌های خلقت (طبیعت، گیاهان، جانوران و انسان) و موجودات خیالی می‌باشد.

فصل سوم با عنوان آماده‌سازی بوم دارای مطالبی در زمینه شناخت انواع کاغذ، رنگ آمیزی، آهارزنی، مهره‌کردن، و بوم‌سازی می‌باشد. مراحل انجام کامل یک کار نگارگری در فصل چهارم کتاب آمده است. در این فصل هنرجویان انتقال طرح بر روی بوم، رنگ‌گذاری (جسمی و روحی)، ساخت و ساز و در نهایت جدول کشی را می‌آموزند.

علاوه بر اینها، شش مبحث مطالعه آزاد در کتاب وجود دارد که جزء محتوای آموزشی نبوده و تنها جهت مطالعه بیشتر هنرجویان آمده است.

فصل‌های دوم، سوم و چهارم کتاب بخش عملی کتاب را تشکیل می‌دهند. تمرین‌های عملی در محتوای این فصل‌ها آمده که پس از آموزش هر آموزه عملی برای تثبیت یادگیری لازم است انجام شود.

زمان و واحد درس

کارگاه نگارگری یک واحد نظری و سه واحد عملی است و زمان تدریس آن شش ساعت در هفته و در طول یک سال تحصیلی می‌باشد. این درس در سال سوم رشته صنایع دستی ارائه می‌شود.

روش تدریس

آموزش هر محتوایی نیاز به ابزار و موقعیت‌های گوناگونی دارد که یکی از آنها انتخاب روش تدریس مناسب از میان انواع روش تدریس‌های موجود است. برای تدریس هرچه بهتر و استفاده بیشتر از روش‌های یاددهی و یادگیری، روش‌های صفحه بعد پیشنهاد می‌گردد.

بخش نظری	۱- روش تدریس مبتنی بر یادیارها	یاددهی: تأکید بر اینکه دانش‌آموزان بر حجم زیادی اطلاعات تسلط یابند و کنترل آگاهانه‌ای بر فرایند یا جریان‌های یادگیریشان داشته باشند
	۲- روش تدریس سخنرانی	یادگیری: توجه به مواد یادگیری، ایجاد ارتباطات، بسط تصاویر حسی و تمرین فراخوانی یا یادآوری
	۳- روش تدریس پرسش و پاسخ	یاددهی: توضیح و تشریح گام به گام مطالب، ارائه مثال و نشان دادن نمونه در ارتباط با مفاهیم، الگوسازی یا توصیف یادگیری، پرهیز از حاشیه رفتن و تمرکز بر موضوع اصلی درس، توضیح مجدد نکات دشوار درسی، پرسش
	۴- روش تدریس نمایشی	یادگیری: گوش دادن فعال، یادداشت برداری، پاسخگویی به سؤالات
	۵- روش تدریس گردش علمی	یاددهی: استفاده از ساده‌ترین کلمات، ارائه سؤال‌های واضح و روشن، ارائه سؤالات معقول، ارائه سؤال‌های مربوط و ارائه سؤال‌هایی که جواب برانگیزنده باشند
بخش عملی	۱- روش تدریس اکتشافی	یادگیری: تلاش برای مشارکت در گفتگوی سازنده، منظم و متمرکز بر موضوع درسی، آگاهی بر شیوه تفکر و احساس خود نسبت به موضوع درسی، علاقمندی و کنجکاوی، استفاده از روش حل مسئله برای اندیشیدن و یادگیری، عرضه دانش خود به صورت کلامی، توجه و ارزشیابی دیدگاه‌های دیگران، ژرف‌تر شدن سطح فکری
	۲- روش تدریس واحد طرح (پروژه‌ای)	یاددهی: نشان دادن طرز کاربرد و با چگونگی ساختن یک شیء است، پرسش از آنچه به نمایش گذاشته است
	۳- روش تدریس نمایشی	یادگیری: مشاهده دقیق، یادداشت برداری، پاسخگویی به پرسش معلم
	۴- روش تدریس اکتشافی	یاددهی: برنامه‌ریزی دقیق و زمان‌بندی برای گردش علمی، تعیین اهداف گردش علمی، تهیه پرسش‌های مربوط به گردش علمی، فعال نمودن دانش‌آموزان در جمع‌آوری اطلاعات
	۵- روش تدریس نمایشی	یادگیری: کنجکاوی و ارتباط برقرار نمودن بین محیط خارج و کلاس درس، ارتباط با محیط زندگی واقعی، مشارکت در تعیین اهداف گردش علمی با معلم، پاسخگویی به پرسش‌ها، تهیه گزارش مشارکت فعالانه در جمع‌آوری اطلاعات، تهیه عکس

بخش عملی	۱- روش تدریس اکتشافی	یاددهی: رعایت مراحل آماده‌سازی، زنگ کار و جمع‌بندی و استفاده از مهارت‌های فرایندی، نمایان ساختن ویژگی رخدادهای و مواد، تجزیه و تحلیل و ترکیب، ارزشیابی و بازسازی رخدادهای و روابط
	۲- روش تدریس واحد طرح (پروژه‌ای)	یادگیری: مشاهده، پیش‌بینی، استنباط، فرمول‌بندی (صورت‌بندی) و استفاده از الگوها، آزمایش، مقایسه، اندازه‌گیری، برقراری ارتباط، طبقه‌بندی یا مرتب‌سازی، تعیین و کنترل متغیرها، تفسیر داده‌ها، اکتشاف
بخش عملی	۱- روش تدریس اکتشافی	یاددهی: انتخاب واحد کار، عرضه واحد کار به فرد یا گروه دانش‌آموزی و ترغیب آنان، هدایت ارزشیابی
	۲- روش تدریس واحد طرح (پروژه‌ای)	یادگیری: گسترش دامنه تجارب ذهنی و علمی و ملموس کردن و به عمل آوردن فکرها مثل یافتن راه حل مسئله و ساختن وسیله‌ای و... تجربه کردن و لذت بردن از مواد آموزشی، کسب دانش و مهارت و نگرش

کتاب کارگاه نگارگری که دارای هر دو نوع واحد نظری و عملی است بنابراین برای تدریس مباحث مختلف آن لازم است تلفیقی از روش‌های تدریس نظری و عملی به تناسب موضوع یا بحث مورد استفاده قرار گیرد.

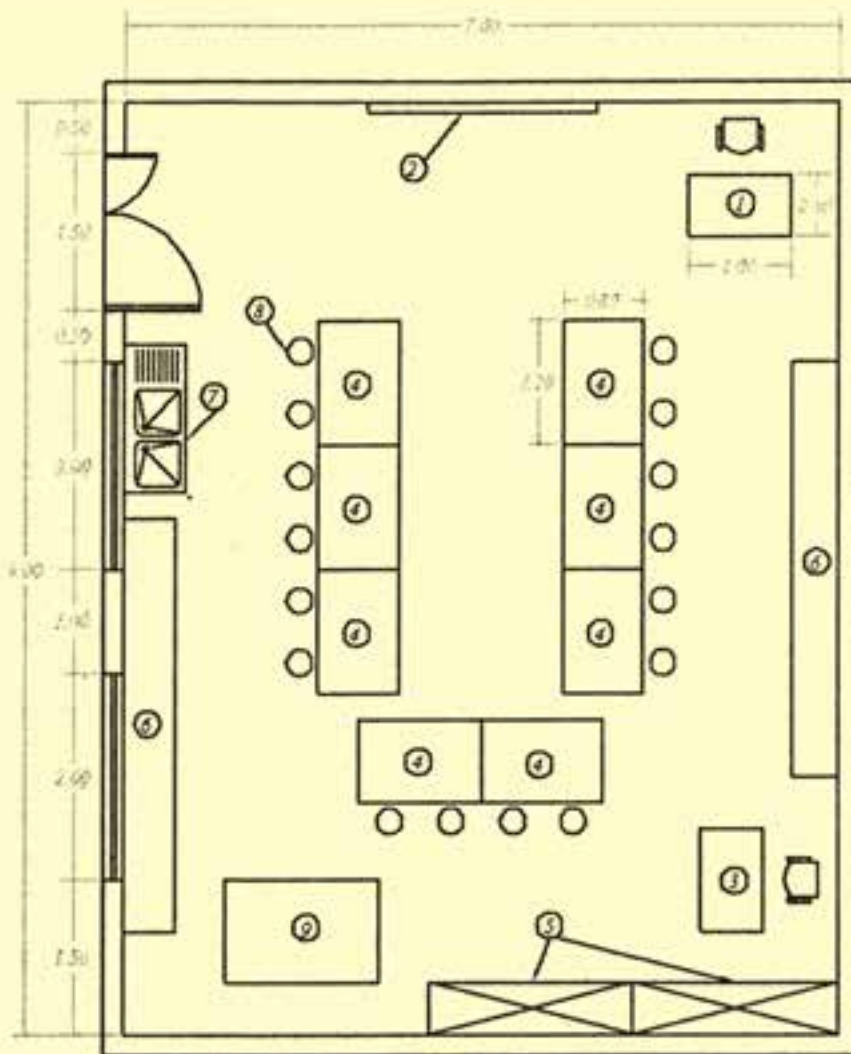
امکانات آموزشی

هدف از آموزش هنگامی محقق می‌گردد که همه عوامل، ابزار و روش‌ها مورد توجه قرار گرفته و در یک جهت به طور کامل مورد استفاده قرار گیرند. از دیگر عوامل مؤثر در آموزش، امکانات آموزشی است که خود شامل فضای آموزشی، تجهیزات و ابزار و وسایل آموزشی متناسب می‌باشد. که همه اینها به کمک هنرآموز متخصص می‌آیند تا در کلاس درس فرایند آموزش یاددهی و یادگیری به صورت صحیح آن اتفاق بیفتد.

فضای آموزشی کارگاه نگارگری

در یک فضای آموزشی عوامل گوناگونی بر ذهن و جسم فراگیران اثرگذار است. عواملی همچون مکان استقرار، میز ابزار و وسایل، میز انجام کار، نور، صدا، چگونگی حرکت در فضا، ایمنی، دسترسی به تجهیزات مورد نیاز و امکان نظارت آسان هنرآموز بر همه آنچه که در آن وجود دارد از عوامل مهم این فضا به شمار می‌روند. در ادامه تصویر چیدمان فضای کارگاه نگارگری که همانند کارگاه مبانی هنرهای تجسمی است را مشاهده می‌نمایید.

- ۱- میز هنرآموز
- ۲- تابلو
- ۳- میز کامپیوتر و اجزای آن
- ۴- میز هنرجو
- ۵- کمد
- ۶- پانل مخصوص نصب آثار هنرجویان
- ۷- دستشویی
- ۸- صندلی پشت‌دار بلند یا چهارپایه
- ۹- میز نور

این کارگاه برای درس‌های مبانی تصویرسازی، پایه و اصول صفحه‌آرایی کارگاه گرافیک و کارگاه خط در گرافیک نیز استفاده می‌شود.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش	کارگاه مبانی هنرهای تجسمی	تاریخ ۱۳۸۹/۷/۱۰	
	رشته هنر	واحد mm	مقیاس ۱:۷۵

✳️ اجرای دروس کارگاهی هندسه نقوش (۱)، کارگاه نگارگری و کارگاه طراحی نقوش سنتی (۱) نیز در این کارگاه انجام می‌شود.

تصویر ۱- بلان کارگاه نگارگری

ابزار و وسایل آموزش

آموزش نگارگری در فضای کارگاهی نیاز به ابزارها و وسایلی دارد که بتوان با آنها بخش نظری و بخش عملی کتاب را بهتر آموزش داد. این ابزار و وسایل در واقع تسهیل کننده یادگیری برای هنرجویان است و مهارت‌های آنها را کامل می‌کند. در ادامه به تفکیک ابزار و وسایل مورد نیاز دو بخش نظری و عملی کتاب کارگاه نگارگری بیان شده است.

<p>کتاب : کارگاه نگارگری (درسی)، کتاب‌های نگارگری رنگی چاپ شده در قطع بزرگ و بزرگنمایی قسمت‌هایی از کارها و ویدیو پروژکشن : برای پخش تصاویر و فیلم‌های آموزشی بر روی پرده سفید همراه صدا و یا بی‌صدا با توضیحات هنرآموز پوستر : پوسترهای تمام رنگی چاپ شده از آثار نگارگران بزرگ معاصر یا گذشته (با رنگ آمیزی روحی و جسمی) فیلم : فیلم‌های آموزشی یا گزارشی از روند کار نگارگری، زندگی نگارگران، معرفی نگارگران، معرفی آثار نگارگری اسلاید : تصاویر اسلاید از یک اثر کامل نگارگری یا بخش‌های بزرگ شده آن آثار نگارگری : اصل آثار نگارگری هنرآموز یا همکاران و یا هنرجویان سال‌های قبل گزارش : گزارش‌های مصور تهیه شده از مصاحبه با اساتید نگارگر و موزه‌های نگارگری</p>	<p>بخش نظری</p>
<p>کاغذ : انواع کاغذ A_۴، A_۳، کالک و پوستی مداد : مداد سیاه HB، H و مداد اتود ۵/ مقوا : سفید مخصوص آبرنگ و گواش قطع A_۳ و A_۴ و رنگی برای حاشیه کارنهایی قلم مو : انواع قلم موی نوک گندمی و نوک تیز در اندازه‌های مختلف با قابلیت انعطاف زیاد مخصوص نگارگری رنگ جسمی : رنگ‌های پوششی و غلیظ (گواش) رنگ روحی : شامل آبرنگ و مواد رنگ‌زای طبیعی (چای، گلرنگ، زردچوبه، گل خطمی، رناس و ...) مرکب : مرکب قهوه‌ای و مشکی سنتی (با کشش مطلوب) پالت : پالت مخصوص آبرنگ و گواش تخته زیردستی : تخته زیردستی حداقل در ابعاد A_۳ نشاسته : پودر نشاسته برای آهار زدن مه‌ره : شیشه گرد و توپر یا عقیق مخصوص مه‌ره زدن خط‌کش : شامل خط‌کش فلزی ۵ سانتی‌متری و خط‌کش معمولی ترلینگ : ترلینگ صاف (غیرمنحنی) مخصوص جدول‌کشی گونیا : گونیا ۴۵° برای ترسیم و برش گوشه‌های کادر تیغ موکت‌بری : تیغ و دسته موکت‌بری جهت برش صاف چسب کاغذی : چسب کاغذی ۲ سانتی‌متری برای اطراف کار چسب مایع : چسب تیوبی مایع برای چسباندن کادر حاشیه (تصویر ۱)</p>	<p>بخش عملی</p>

تصویر ۱- ابزار و مواد نگارگری

روش‌های ارزشیابی

ارزشیابی کردن یعنی داوری کردن با استفاده از معیار یا ملاک مشخص که برای هر درسی در زمان مشخص صورت می‌پذیرد. چنانچه محتوای آموزش درسی در یک جلسه امکان ارزشیابی نداشته باشد، ارزشیابی آن تابع الگوی ۱-۱ است. الگوی ۱-۱ به این معنی است که ارزشیابی در نیمسال اول و نیمسال دوم به صورت مستمر و هر کدام با ضریب یک انجام می‌شود. بدیهی است در این الگو ارزشیابی پایانی وجود ندارد.

انواع روش‌های ارزشیابی وجود دارد. ارزشیابی تکوینی، تراکمی، عملکردی، کارپوشه و ... از جمله ارزشیابی‌هایی است که برای دروس مختلف به کار گرفته می‌شوند.

در درس کارگاه نگارگری ارزشیابی تکوینی به شکل‌های مختلف کاربرد بیشتری دارد. در این ارزشیابی که برای هر محتوای نظری و عملی به کار می‌رود، هنرآموز به صورت‌های گوناگون شفاهی، کتبی، بحث گروهی و ... می‌تواند محتوای نظری را سنجش نماید و روند پیشرفت تحصیلی هر هنرجو را مورد ارزیابی قرار دهد.

همچنین کارهای عملی و تمرین‌های هنرجویان در کلاس در هر جلسه مورد نقد، بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد. چگونگی شکل پرسش‌ها در محتوای نظری و یا چگونگی سنجش پیشرفت تحصیلی در کارهای عملی به تناوب در دروس مختلف شرح داده شده است. اما به طور کلی باید گفت که تنوع در شکل پرسش‌های نظری (کوته پاسخ، گسترده پاسخ، چهارگزینه‌ای و ...) و عملی (ژورمان و کارپوشه)، دقت و احتمال خطا در سنجش پیشرفت تحصیلی هنرجویان را کاهش می‌دهد.

کارپوشه (Portfolio): یکی از آزمون‌های عملکردی، کارپوشه نام دارد. «کارپوشه مجموعه‌ای از کارهای یک دانش‌آموز است که کوشش، پیشرفت و موفقیت تحصیلی او را در یک زمینه خاص نشان می‌دهد» (مرفی و دیوید شوfer، ۲۰۰۱ ص ۴۱۵). در روش کارپوشه، یادگیرنده برای نشان دادن توانایی‌ها و پیشرفت خود نمونه‌ایی از کارهایی را که در طول یک مدت معین (ثلث، نیمسال یا سال تحصیلی) انجام داده با خودش به کلاس می‌آورد و برای ارزشیابی در اختیار هنرآموز می‌گذارد. از کارپوشه برای دو هدف عمده استفاده می‌شود:

۱- ارائه بهترین کارهای هنرجویان در طول مدت زمان تحصیلی

۲- نشان دادن رشد تحصیلی هنرجویان.

یکی از امتیازهای مهم کارپوشه این است که هنرجویان هر بار با دیدن نمونه کارهای خود در رابطه با آنها می‌اندیشند و بدین وسیله ارزشیابی از خود را می‌آموزند. همچنین به گفته کلنوسکی (۲۰۰۲) علاوه بر آن مهارت‌های تفکر، تحلیل انتقادی و راهبردهای فراشناختی را نیز گسترش می‌دهد.

به‌کارگیری کارپوشه: برای استفاده هرچه بیشتر از کارپوشه در چگونگی ایجاد و به‌کارگیری آن راهبردهای زیر قابل توجه هنرآموزان گرامی هستند:

۱- درباره ایجاد کارپوشه بحث کلاسی انجام داده و به هنرجویان شرح دهید که بهترین کارهای خود در هر موضوع و تمرین ارائه شده را در آن جمع‌آوری کنند.

۲- در جلسه اولیا برای والدین شرح دهید که هدف کارپوشه چیست و آنها می‌توانند در تشکیل کارپوشه شرکت کنند و به فرزند خود یاری برسانند. همچنین از روند تحصیلی و رشد او با نظارت دائمی بر کارپوشه، آگاه خواهند شد.

۳- اندازه کارپوشه، اندازه کارهای انتخابی و تعداد آنها را با هم فکری هنرجویان (و برحسب توانایی ایشان) مشخص نمایید.

۴- برای ایجاد انگیزه بیشتر انتخاب رنگ و طرح کارپوشه را در اختیار هنرجویان قرار دهید.

۵- نام درس، هنرآموز، هنرجو و سال تحصیلی بر روی کارپوشه هر هنرجو درج شود.

۶- هنرجویان را در انتخاب کارها برای درج در پوشه یاری دهید و از آنها بخواهید که با یکدیگر نیز مشورت کنند.

۷- برگه سفید و جدول کشی شده‌ای را در جلد داخلی هر کارپوشه بچسبانید و از هنرجویان بخواهید تا دلایل انتخاب هر کار را به همراه تاریخ انجام آن، در برگه یادداشت کنند.

۸- شما (هنرآموز) کارپوشه‌ها را به دقت مرور کنید و نظر خود را درباره نقاط قوت و ضعف هر یک از کارها در کنار، پشت و یا در برگه‌ای جداگانه همراه با تاریخ بنویسید.

۹- به هنرجویان اجازه دهید چنانچه کاری را قبلاً ضعیف انجام داده‌اند آن را تکرار کنند و کارپوشه خود را به روز نمایند.

۱۰- در جلسات اولیا از کارپوشه هنرجویان برای بحث با والدین درباره جنبه‌های کار ایشان استفاده کنید.

موارد استفاده از کارپوشه بسیار است و در ارتباط با کارپوشه امتیازهای دیگری را نیز می‌توان نام برده علاوه بر امتیازهای کلی سنجش عملکردی که به روش کارپوشه نیز مربوط است، امتیازهای خاص این روش مانند:

- به هنرجویان کمک می‌کند تا مسئولیت انتخاب هدف از کار خویش را پذیرفته و همواره بر جریان پیشرفت خود نظارت داشته باشند.

- هنرآموزان می‌توانند با این روش همزمان سنجش و آموزش را با هم انجام دهند.

- با کارپوشه علاوه بر سنجش موفقیت یادگیرندگان، جریان رشد موقعیت آنان نیز ارزشیابی می‌شود.

نکته مهم: کارپوشه هر هنرجو نشان‌دهنده روند پیشرفت تحصیلی اوست بنابراین برگه‌های موجود در آن که نظرات هنرآموز و هنرجو به صورت جداگانه در آن درج می‌گردد کاملاً محرمانه است و تنها زمانی قابل نمایش برای دیگر هنرجویان است که خود هنرجو موافقت نماید. (بادآوری می‌شود این مسئله مربوط به زمانی است که کارهای هنرجو پس از نمایش و ژوژمان بر روی دیوار کلاس در پوشه او قرار می‌گیرد)

همانگونه که پیشتر گفته شد یک برگه سفید در جلد داخلی کارپوشه‌های هنرجویان قرار دهید که در آن جدولی همانند جدول

پیشنهادی زیر رسم شده باشد:

برگه نظرات هنرجو				
تاریخ	موضوع	نقد و نظر	پیشنهاد	امضا
مثال ۱ / ۱۳۹۱/۱	طراحی اسب	تناسبات کلی خوبست اما نمی‌دانم چرا اسبی را که طراحی کرده‌ام به نظر مریض احوال است تندی و کندی خطوطم نیز جابجاست، تعداد تمرین‌هایم به اندازه خواسته شده نیست	سعی می‌کنم تمرین‌ها را به تعداد خواسته شده و دقیق انجام دهم سر و گردن اسب را در حالت‌های مختلف تمرین کنم و نازکی و کلفتی خطوط را در طراحی در نظر بگیرم تا تاریخ ۱۳۹۱/۱ / ۲	

همچنین برگه دیگری با نام «برگه نظرات هنرآموز» به همین شکل جدول کشی شده و در داخل کارپوشه هنرجو قرار می‌گیرد تا همزمان هنرآموز نیز در مورد کارهای هنرجو نظرات خود را نوشته و پیشنهادهایی برای بهتر و با کیفیت‌تر شدن کارها می‌دهد. هر هنرآموز برای بهره‌گرفتن مناسب از تجربیات هر ساله، همین نظرات و پیشنهادها را برای هر هنرجو (با تعیین سطح او یعنی قوی، ضعیف و متوسط) در دفتر یا رایانه شخصی خود ثبت می‌نماید.

هدف جزئی : شناخت ویژگی‌های نگارگری و اجرای انواع قلم‌گیری خط در آن
اهداف رفتاری :

- ۱- ویژگی‌های نگارگری را بیان کند.
- ۲- تاریخچه نگارگری ایرانی را بیان کند.
- ۳- ویژگی‌های خط در نگارگری را شرح دهد.
- ۴- انواع خطوط قلم‌گیری را توضیح دهد.
- ۵- اصول قلم‌گیری با مداد را به کار برد.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : سخنرانی، نمایشی</p> <p>سخنرانی به همراه نمایش اسلاید و تصویر بزرگ بر روی پرده نمایش یا دیوار کلاس و یا نمایش تصاویر بزرگ از کتاب‌های چاپ رنگی در قطع بزرگ و یا پوستر.</p> <p>همچنین نمایش نمونه تمام ابزار، وسایل و مواد مورد نیاز برای هنرجویان و چگونگی انتخاب و کاربرد هر یک از آنها</p>	محتوای درس
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی</p> <p>توزیع چند برگ کاغذ سفید A_۴ بین هنرجویان و کشیدن انواع خطوط (به صورت مرحله‌ای) برای هر یک از آنها با مداد فراگیران بر بالای همان برگه (سرمشق) و تکرار و تمرین از روی آنها برای تقلید از کشیدن همان نوع خط در برگه با نظارت گردشی و تذکر به نحوه صحیح و در دست گرفتن مداد و فشار و حرکت آن بر روی کاغذ به وسیله هنرآموز (اجرای انواع خطوط در جهت‌های مختلف با رعایت تندی و کندی آنها)</p> <p>تندی و کندی در نگارگری چیست؟ قسمت‌های نازک خطوط را نازکی، (تندی و یا ضعف) می‌گویند و بخش‌های ضخیم را ضخامت، (کندی، داغی، درشتی و یا قوت) می‌نامند. این ضخامت‌ها و نازکی‌ها در واقع خلاصه کردن سایه روشن‌های انتزاعی طرح‌هاست. تندی‌ها و کندی‌ها کمک زیادی به نمایش بهتر و بیشتر حجم نیز می‌کنند. برای درک بیشتر و روان‌تر شدن حرکت دست هنرجویان تمرین این خطوط ابتدا با مداد و در جهت‌های مختلف بسیار مؤثر خواهد بود. پس از روان شدن دست هنرجویان در طراحی خطوط تند و کند با مداد، تمرین‌ها با قلم مواج ادامه پیدا می‌کند. (صفحه‌های ۵۷ تا ۵۹ کتاب درسی)</p> <p>یادآوری : در سال دوم هنرجویان تمرین‌ها و کارهای خود را در درس طراحی نقوش سنتی با همین خطوط انجام داده‌اند بنابراین یادآوری چگونگی طراحی گل‌ها، برگ‌ها، اسلیمی‌ها و ... با خطوط تند و کند به ایشان اعتماد به نفس آنها را بالا برده و سبب می‌شود که سریع‌تر به اهداف آموزشی مورد نظر برسند. در صفحه بعد انواع خطوط را علاوه بر کتاب مشاهده می‌کنید.</p>	

الف

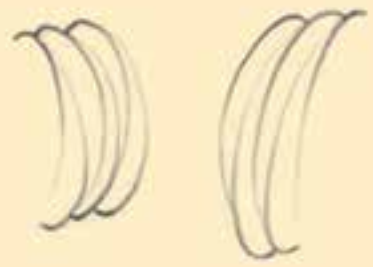
ب

ج

د

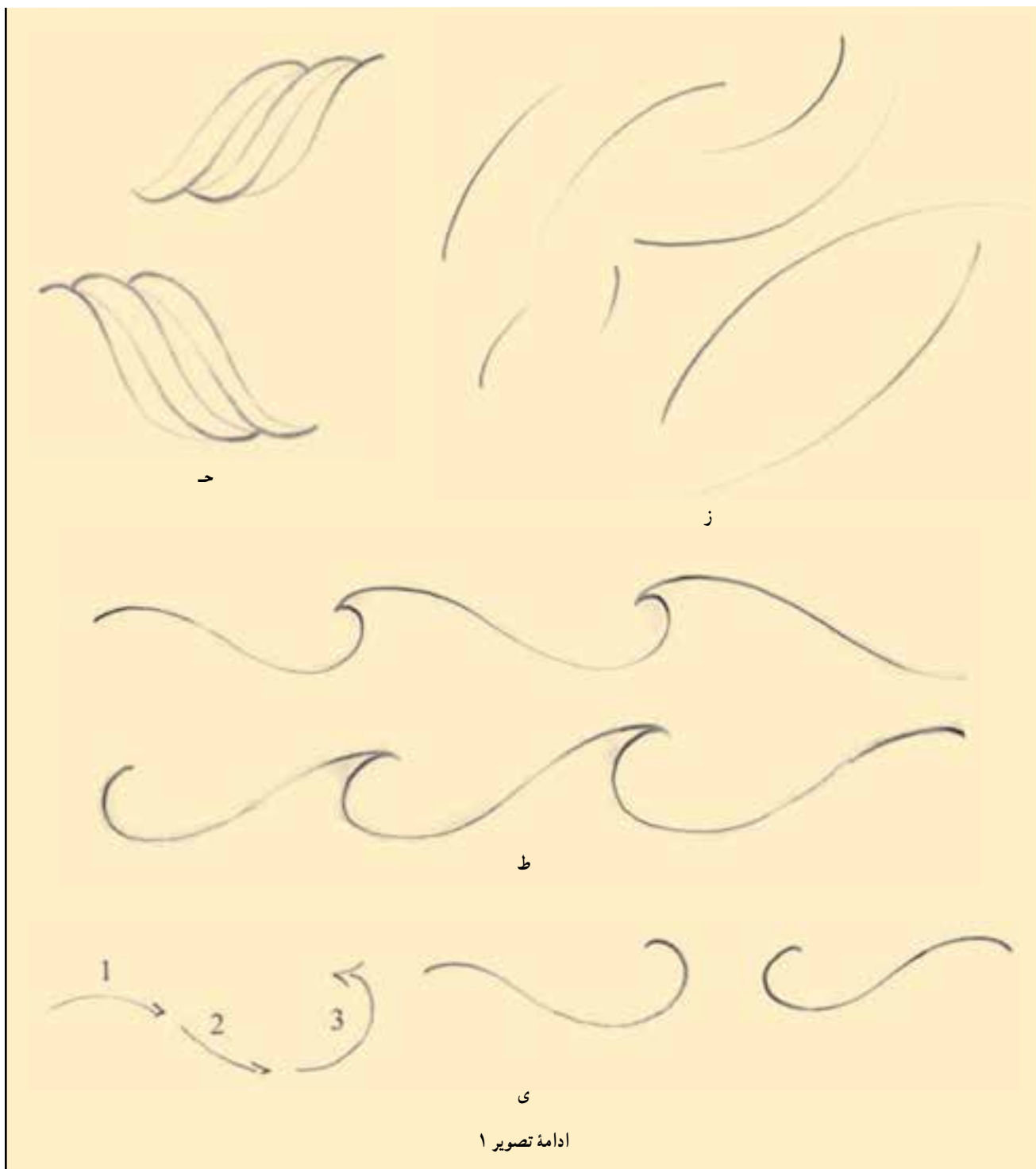

هـ

و

تصوير ١- انواع خطوط

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- کتاب درسی را از صفحه ۱ تا ۵ مطالعه کند.
- ۲- یک پوشه زیبا (به سلیقه خود هنرجو) برای گذاشتن کارهای انتخابی در طول سال تحصیلی به نام کارپوشه ساخته و آماده کند.
- ۳- ابزار و مواد موردنیاز با ویژگی های خواسته شده را تهیه کند.
- ۴- انواع خطوط آموخته شده را به طور مرتب در اندازه ها و جهت های مختلف با مداد و بر روی برگه های A_۴ طراحی کند.

محتوا	نظری	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	۱ تا ۵ و ابزار مواد	۵۳ تا ۵۸	۵۳ تا ۵۸	از ۱ تا ۵ و ۵۳ تا ۵۸	محتوای تدریس شده
ساعت	۱: ۴۵'	۱: ۴۵'	۱: ۱۵'	۵ □	۲۵ □
زنگ	اول	دوم	سوم		

ارزشیابی پایان درس

پس از پایان تدریس مباحث نظری، پانزده دقیقه پایانی آن به جمع بندی مطالب نظری توسط هنرجویان و پرسش و پاسخ شفاهی برای مرور محتوای آموزش داده شده اختصاص می یابد. ارزشیابی از محتوای عملی نیز به صورت ژورمان و نقد آنها توسط هنرآموز و هنرجویان با بیان و شرح نقاط ضعف و قوت کارهای انجام شده صورت می پذیرد. برای آسان تر شدن این کار بهتر است تمام برگه های نامگذاری شده هنرجویان بر روی دیوار کلاس چسبانده شود تا همه بتوانند به راحتی آنها را مشاهده کنند.

نکات حائز اهمیت در ارزشیابی بخش عملی شامل رعایت اصول و قواعد طراحی خطوط، تمیزی اجرا، نرمی و لطافت خطوط طراحی است. همچنین ارائه نقدهای دقیق و سازنده از کارهای دیگران (که جزئی از شایستگی های غیر فنی است) نیز بسیار مهم بشمار می رود. انجام دادن دقیق و بهتر این کار با تهیه یک چک لیست یا لیست واریسی بسیار آسان تر می شود.

نمونه ای از یک لیست واریسی در زیر مشاهده می شود که البته هر هنرآموز بنا به ابتکار و چگونگی آموزش خود می تواند بر ستون ها و موضوع نقد آن بیافزاید :

لیست واریسی برای ژورمان								
موضوع :								تاریخ :
ردیف	نام و نام خانوادگی هنرجو	ساختار کلی طرح	رعایت تنیدی و کندی خطوط	ترکیب بندی مناسب در برگه	تمیزی و تانخوردگی برگه های طراحی	تعداد تمرین ها	ارائه نقد دقیق و سازنده	تلاش مناسب و اتمام به موقع
۱								
۲								
۳								
۴								
۵								

در هر ستون نیز می توان درجه کیفیت کارها را از ۱ (کمترین) تا ۵ (بیشترین) عدد، ارزشیابی کرد و یا هر ستون به سه ستون باریک تر، ضعیف، متوسط و قوی تقسیم شوند که به تناسب کار هنرجو علامت زده شوند.

در این کتاب تلاش شده است افزون بر ارائه اطلاعات مناسب آموزشی برای تدریس نگارگری فضایی مناسب و خاص را نیز برای شما هنرآموز گرامی ایجاد نماید تا در آن به درج تجربه، ابتکار و نتیجه روش آموزشی خویش بپردازید. هنرآموز گرامی در پایان هر درس یک کادر خالی قرار دارد که در آن می‌توانید نوع روش تدریس انتخابی خود را نوشته و در مقابل آن عکس‌العمل‌های هنرجویان ضعیف، متوسط و قوی را یادداشت نمایید. همچنین برای هر گروه زمان تدریس، نوع و تعداد تمرین‌های ارائه شده و غیره را مورد ارزیابی قرار دهید و ابتکار عمل خود را برای بالاتر بردن سطح هنرجویان در هر گروه، بنویسید. چنانچه در پایان هر درس این کادر را تکمیل نمایید در پایان سال تحصیلی شما کتابی حاصل از تجربیات خاص خویش نوشته‌اید که گذشته از اینکه در هر سال تحصیلی جدید می‌توانید از آن بهره بگیرید، این اطلاعات ارزنده را در اختیار سایر هنرآموزان تازه کار نیز قرار داده و راهنمای آنها باشید.

تجربه من :

عکس‌العمل‌های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

اهداف جزئی :

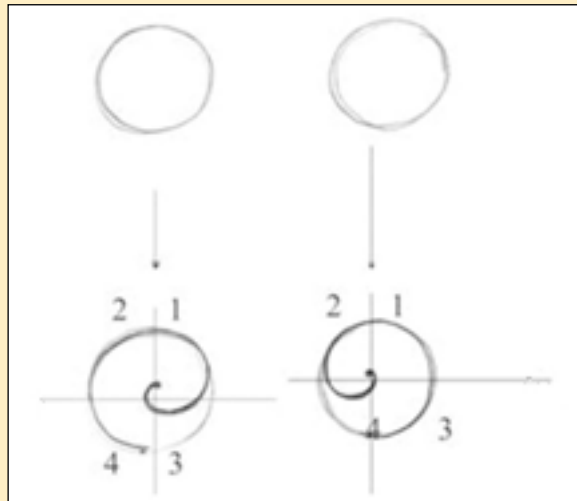
- ۱- شناخت مفهوم و تاریخچه نگارگری
- ۲- توانایی طراحی از طبیعت در نگارگری

اهداف رفتاری :

- ۱- ویژگی های نگارگری را بیان کند.
- ۲- تاریخچه نگارگری ایران پیش از اسلام را بیان کند.
- ۳- انواع ابر در نگارگری را طراحی کند.
- ۴- صخره و کوه را در نگارگری طراحی کند.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ (درس گذشته)</p> <p>نکته مهم در این روش بهره جستن از انواع پرسش ها برای گروه های مختلف (قوی، متوسط و ضعیف)</p> <p>دانش آموزی است، به گونه ای که اهداف رفتاری را پوشش دهد.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار (پروژه)</p> <p>ابتدا تکرار تمرین خطوط و سپس به ترتیب طراحی ابر، صخره و کوه بر روی تخته با رعایت تندی و کندی خطوط همراه با شرح چگونگی طراحی مراحل هر یک توسط هنرآموز و تقلید هنرجویان در برگه های خود براساس آموخته ها، نظارت گردشی هنرآموز از چگونگی طراحی های هنرجویان و با مشخص شدن هنرجویان قوی تر می توان از آنها برای کمک به آموزش هنرجویان ضعیف تر بهره گرفت. این کار علاوه بر اهمیت دادن به سرعت و دقت یادگیری هنرجویان قوی به صورت غیرمستقیم به آنها احساس مسئولیت نسبت به دیگر هم کلاسی های خود در کار گروهی نیز آموزش داده می شود (مهارت های غیرفنی). همچنین هنرآموزان از زمان آموزش خود بیشترین بهره را خواهند برد.</p> <p>دانش افزایی : در این بخش روش طراحی ابر که در صفحه های ۶۱ تا ۶۳ کتاب کارگاه نگارگری به طور کامل آمده است، با جزئیات بیشتر برای بهره گیری در آموزش به هنرجویان ضعیف شرح داده می شود.</p> <p>مراحل طراحی ابر : دایره ای را با خطی یکنواخت و کم رنگ طراحی کنید سپس از مرکز آن همانند (تصویر ۲)</p>	

خطی منحنی و با ضخامت (کندی) به سمت محیط دایره طراحی کنید که آرام آرام ضخامت آن کم شده و تبدیل به تندی شود. این حرکت را می‌توان بر روی بیضی نیز انجام داد. که در آن صورت ابر متفاوتی طراحی می‌شود. یادآوری می‌شود که تمرین‌ها برای ابر از هر دو جهت (از راست به چپ و از چپ به راست) انجام شود. (تصویر ۲)

تصویر ۲- مراحل طراحی هسته مرکزی ابر

محتوای
درس

در مرحله بعدی هنرجویان می‌توانند با یک حرکت در حالی که دایره را در ذهن خود تصور می‌کنند، ابر را از کندی به تندی طراحی کنند (تصویر ۳).

ب

الف

تصویر ۳- جهت حرکت تندی و کندی و جهات مختلف ابر

چنانچه دو گردش ابر را که در مرحله قبلی آموخته‌اند با یکدیگر تلفیق کنند ابر به شکل زیر درمی‌آید (تصویر ۴) که به آن ابر دو گردشی می‌گویند.

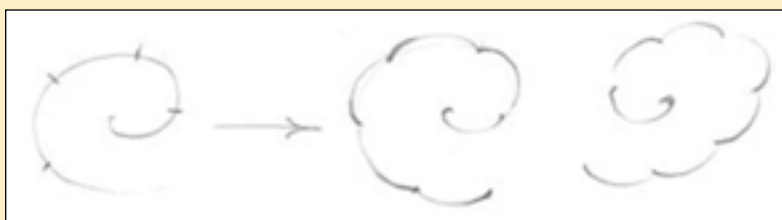
ب

الف

تصویر ۴- ابر با تلفیق دو گردش

برای تزئین و تنوع بخشیدن به ابر می توان بر روی خطوط منحنی ابر قوس های هلالی ایجاد کرد (تصویر ۵).

تصویر ۵- ابر با قوس های هلالی

اگر یک قوس ساده و هلالی ابر را با یکدیگر تلفیق کنیم شکل ابرها اینگونه خواهد شد (تصویر ۶).

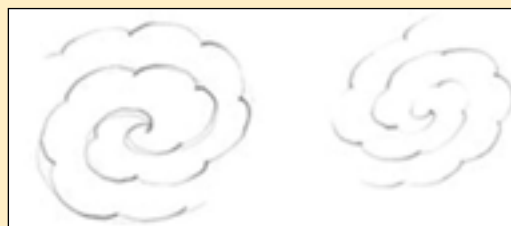
تصویر ۶- طراحی ابر از ترکیب قوس ساده و هلالی

ابری را که از تلفیق دو گردش به وجود آمده بود (تصویر ۴) می توان با هلالی کردن قوس ها به شکلی جدید تبدیل کرد (تصویر ۷).

محتوای
درس

ب

الف

تصویر ۷- طراحی ابر با دو قوس هلالی

ابر با سه گردش : این نوع ابر از هر سه نوع ابر دیگر بنا به ذوق و سلیقه هر فرد در ترکیب بندی ها استفاده می شود که معمولاً تلفیق ابر ساده و هلالی بهتر است (تصویر ۸).

تصویر ۸- طراحی ابر با سه گردش

ابر با هسته مرکزی بسته : اگر بخواهیم ابری را که با هسته مرکزی بسته طراحی کنیم همانند شکل (۹) راه نفوذ آن را با خطوط هلالی می‌بندیم. در این ابر ترکیب خطوط ابرهای ساده و هلالی زیباتر است.

ب

الف

تصویر ۹- طراحی هسته مرکزی بسته در ابر

ابر متراکم : در طراحی اینگونه ابرها از قوس‌های نامتقارن بیشتری استفاده می‌شود (تصویر ۱۰).

تصویر ۱۰- طراحی ابر متراکم

برای تکمیل یک ابر دنباله‌ای آن نیز باید طراحی شود. طراحی دنباله ابر بر مبنای نوک یک پیکان یا دو ساق یک مثلث که یک زاویه را تشکیل می‌دهند طراحی می‌شود. قوس‌های بی‌دری مانند موج تا نوک آن از دو طرف به شکل قرینه و مقابل هم امتداد می‌یابد (تصویر ۱۱- الف).

تصویر ۱۱- الف- دنباله ابر

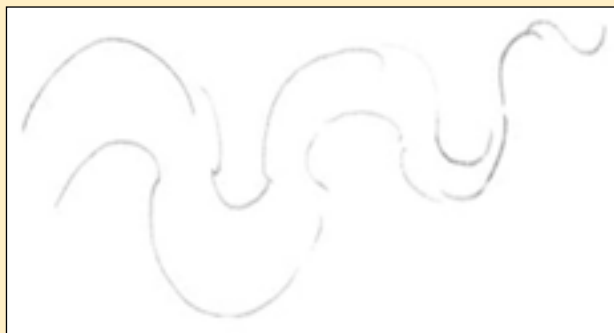
محتوای
درس

گاهی برای تنوع بیشتر داخل برخی از قوس‌ها یا موج‌ها را هلالی می‌کنند (تصویر ۱۱-ب).

تصویر ۱۱-ب- دنباله ابر با تزئین هلالی

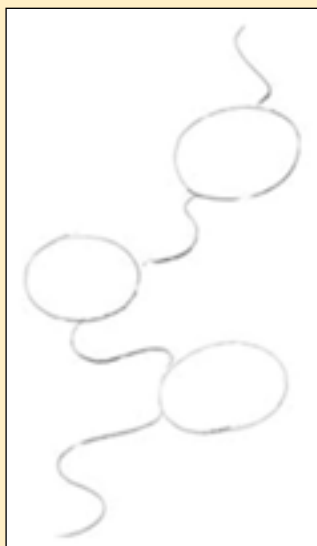
نمونه دیگری از دنباله ابر موج را در تصویر ۱۱-ج مشاهده می‌کنید.

تصویر ۱۱-ج- دنباله ابر موج

محتوای
درس

در ادامه نمونه‌هایی از طراحی ابر در مکاتب مختلف نگارگری و ترکیب‌بندی آنها ارائه می‌شود: ابرها در مکتب تبریز صفوی زیاد هلالی نیستند و قوس‌های حلزونی صاف دارند. طرح کلی ابر در این مکتب در تصویر ۱۲ مشاهده می‌شود.

تصویر ۱۲- طرح کلی ابر در مکتب تبریز

طراحی ابر در مکتب اصفهان نیز مانند تصاویر ۱۳- الف و ۱۳- ب می‌باشد.

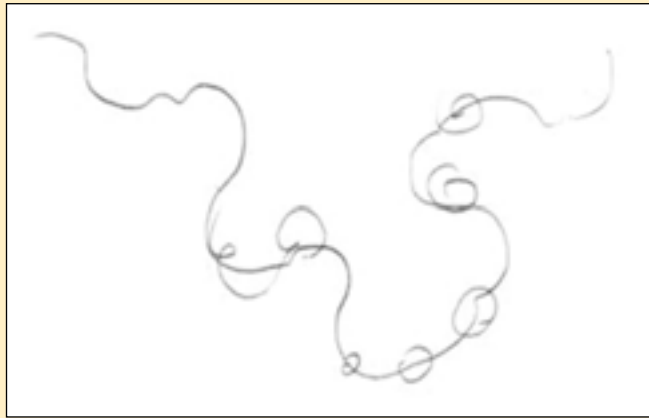
الف

ب

تصویر ۱۳- ابر در مکتب اصفهان

ابر در آثار استاد فرشچیان (تصویر ۱۴).

تصویر ۱۴- طراحی کلی ابر در آثار استاد فرشچیان

انواع ابرها را در نمونه آثار قلم گیری و رنگ آمیزی شده نگارگری در تصاویر زیر مشاهده می کنید.

تصویر ۱۵- الف

تصویر ۱۵- ب

محتوای
درس

تصویر ۱۵-ج

تصویر ۱۵-د

تصویر ۱۵-هـ

تصویر ۱۵- طراحی، قلم گیری و رنگ آمیزی انواع ابر، از آثار رضا مهدوی

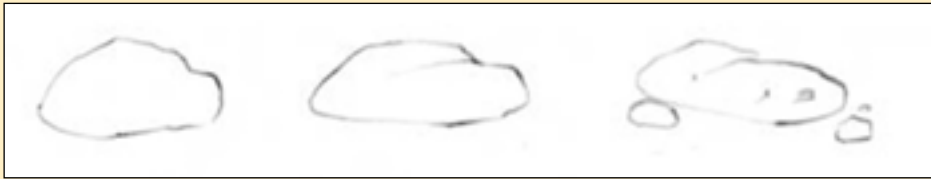
پس از آموزش طراحی انواع حالت‌های طراحی از ابر و صخره نمونه‌ای از مراحل یک ترکیب‌بندی با این عناصر در کادر مشخص در تصویر آمده است.

تصویر ۱۶

محتوای
درس

انواع و حالت‌های مختلف طراحی از صخره و کوه را در بخشی از آثار نگارگران معاصر و پیشین انتخاب شده که در تصاویر زیر مشاهده می‌شود (تصویر ۱۷).

الف

ب

د

ج

تصویر ۱۷- نمونه طراحی و رنگ آمیزی انواع صخره و کوه در آثار نگارگران

محتوای
درس

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- انواع ابر در اندازه‌ها و جهت‌های مختلف را با مداد بر روی برگه‌های A_۴ طراحی نماید.
  - ۲- انواع صخره و کوه در اندازه‌های مختلف را با مداد بر روی برگه‌های A_۴ طراحی کند.
  - ۳- ترکیب‌بندی و فضاسازی متفاوت از ترکیب ابر، صخره و کوه با مداد بر روی برگه‌های A_۴ انجام دهد.
- نکته : برای آنکه هنرجویان در طراحی، دستی روان و قوی پیدا کنند لازم است تمرین‌ها به صورت مستمر و هر شب انجام شود. بنابراین برای کنترل این مسئله بهتر است تمرین‌های هر شب توسط هنرجویان تاریخ گذاری شوند.

زمان تدریس

ارزشیابی		تکالیف جلسه بعد	عملی	عملی	عملی	نظری	محتوا
ژوژمان	محتوای تدریس شده	از ۶۱ تا ۶۵ و ترکیب‌بندی از صخره، کوه و ابر	۶۴ تا ۶۵	۶۱ تا ۶۳	۵۳ تا ۵۸ و ۶۱ تا ۶۳	۵ تا ۱	شماره صفحه کتاب
۲۵ □	۱۵ □	۵ □	۶ □	۱:۴۵'	۶ □	۴۵ □	ساعت
سوم				دوم	اول		زنگ

ارزشیابی پایان درس

برای ارزشیابی کردن محتوای آموزش داده شده همانند ارزشیابی جلسه اول عمل کنید. کارپوشه : پس از بررسی همه تمرین‌های کلاسی هنرجویان با همفکری هر هنرجو یک یا چند کار انتخاب شده و در کارپوشه خودش قرار می‌گیرد. دلایل انتخاب هر یک از کارها در پشت آن نوشته شده و برگه‌های نظرات هنرجو و هنرآموز کارپوشه نیز تکمیل می‌گردد.

دانش‌افزایی

آشنایی با فرهنگ، باور و سنت مردمی و اقوام گوناگون بیش از هر چیز با بررسی و مطالعه نقوش نمادین در هنرهای آنها رخ می‌دهد. زیرا بیشتر نقوش و تصاویر سرشار از مفاهیم هستند. برای درک این مفاهیم در آغاز بایستی همه نقوش و نشانه‌هایی که در آثار هنری و تاریخی ویژگی نمادین دارند، شناسایی شوند و سپس در میان ادبیات، اسطوره‌ها، اعتقادات و فرهنگ به جستجوی معانی آنها پرداخت.

هنر نگارگری نیز که سرشار از نمادهای گوناگون است از دیرباز ارتباط تنگاتنگی با شعر و ادبیات داشته تا جایی که گاهی به آن «شعر نقاشی» نیز می‌گفتند. برخی از این نمادها نمونه عینی کنایات ادبی به شمار می‌آیند و گاهی نیز تنها کاربرد در هنر نگارگری داشته و زاینده ذهن خلاق هنرمند می‌باشند.

نقوش نمادین در هنر نگارگری به سه گروه جمادی، نباتی و حیوانی تقسیم می‌شوند. و نقوشی که در این مبحث در مورد آنها توضیح داده خواهد شد چون ابر، سنگ و صخره جزء نقوش جمادی محسوب می‌شوند چند نمونه از

نقوش نمادینی که در این فصل آمده است در مورد نقوش نمادین این عناصر به طور مختصر در آثار نگارگری به شرح زیر توضیح داده خواهد شد.

ابر و باد : نماد امدادهای غیبی است.

سنگ (صخره و زمین): این نقوش اگر به شکل انسان‌ها و یا حیوانات عجیب و غریب کار شوند، گویای شهادت زمین بر اعمال انسان‌هاست. گاهی هنرمندان حرف اول و یا شکوایه‌های خود را از روزگار خود در میانه اشکال کوه‌ها و صخره‌ها بیان می‌کردند.

تجربه من :

عکس‌العمل‌های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

اهداف جزئی :

- ۱- شناخت تاریخ نگارگری پس از ورود اسلام به ایران
- ۲- توانایی طراحی از طبیعت در نگارگری

اهداف رفتاری :

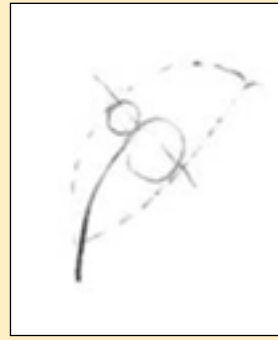
- ۱- ویژگی‌های تاریخچه نگارگری ایران را شرح دهد.
- ۲- انواع برگ‌های پهن و کشیده را طراحی کند.
- ۳- چند نوع گل و بوته طراحی کند.
- ۴- برخی از گل‌ها و بوته‌ها را از روی آثار پیشینیان طراحی کند.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : سخنرانی و نمایشی</p> <p>ابتدا هدف از تدریس این فصل توضیح داده شده و سپس سؤالاتی را که انتظار می‌رود پس از پایان این درس هنرجو بتواند به آنها پاسخ دهد، مطرح کرده تا هنرجویان با تمرکز بیشتر پاسخ‌ها را در روز درس یافته و در پایان به خوبی آنها را تشریح کنند. در این روش همزمان تصاویر صفحه‌های ۵ تا ۱۰ کتاب درسی نمایش داده شده و متن کتاب توضیح داده می‌شود. هنگامی که هنرجویان تصاویر ۵-۱ تا ۸-۱ کتاب درسی را می‌بینند با نمایش هر یک از این تصاویر ویژگی‌های خطوط، ترکیب بندی، رنگ‌ها و روند رشد و تغییرات آنها برای هنرجویان شرح داده شود تا با دقت بیشتری به اجزاء و عناصر نگارگری توجه نمایند.</p>	
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی و اکتشافی</p> <p>برای روان و گرم شدن حرکت دست هنرجویان ابتدا تمرین انواع خطوط را مانند جلسه قبل تکرار نموده و سپس مراحل و چگونگی طراحی انواع برگ‌های پهن و باریک یکی یکی (صفحه‌های ۶۶ تا ۷۰ کتاب درسی) همزمان با شرح گفتاری بر روی تخته توسط هنرآموز طراحی می‌شود. هنرجویان نیز همزمان با هنرآموز طراحی هر یک از برگ‌ها را انجام می‌دهند. پس از آن هنرآموز با بررسی طراحی هر یک از هنرجویان روی برگه سفید A۴ برای هر کدام از آنها سرمشقی از انواع برگ‌ها می‌دهد تا هنرجویان دقیق تر طراحی کنند. برای ایجاد تنوع و ظرفیت بیشتر حالت‌های مختلفی را می‌توان در طراحی برگ‌ها ایجاد کرد مانند :</p>	<p>محتوای درس</p>

۱- به قسمت نوک برگ که ساده است خطی به شکل S اضافه می‌کنیم (تصویر ۱۸).

ب

الف

د

ج

تصویر ۱۸- طراحی برگ و لبه آن

۲- در صورت کشیدن برگی که به رو و یا زیر خم شده است و دارای لبه برگردان است از قسمت برگردان یک خط می‌کشیم، هر چیز آن طرف خط (یعنی قسمتی که می‌خواهیم حذف کنیم) بود به این طرف خط (یعنی طرفی که می‌خواهیم برگ باشد) قرینه می‌کنیم (تصویر ۱۹- الف و ب).

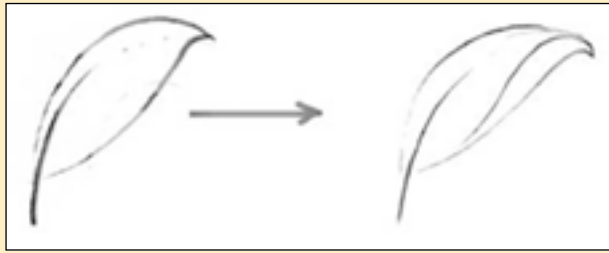

خط برگردان

خط برگردان

الف

محتوای
درس

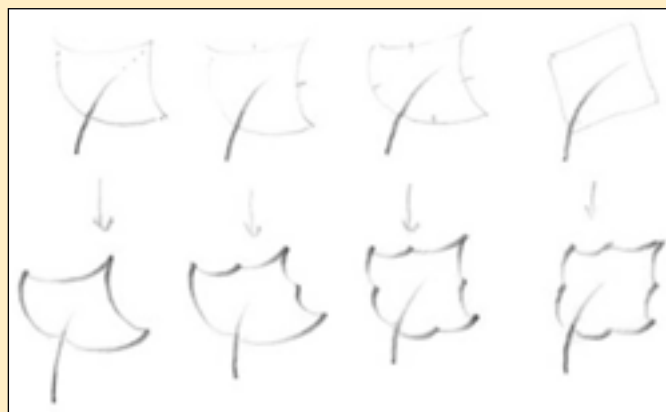
ب

تصویر ۱۹- حالت‌های برگردان ساده برگ

خط برگردان

تصویر ۲۰- حالت‌های برگردان پیچیده برگ

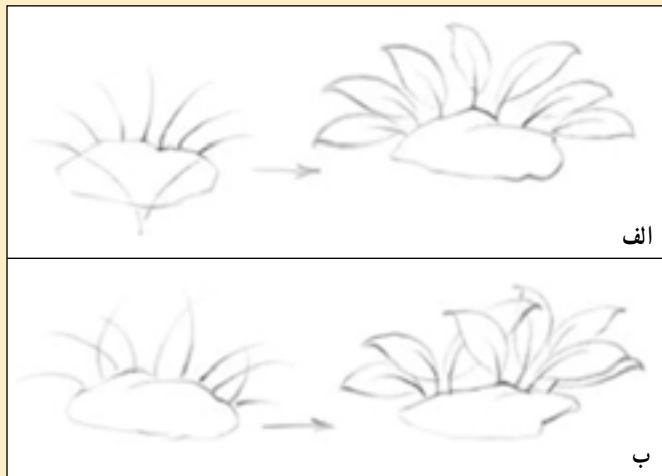

تصویر ۲۱- طراحی دو نوع برگ دیگر

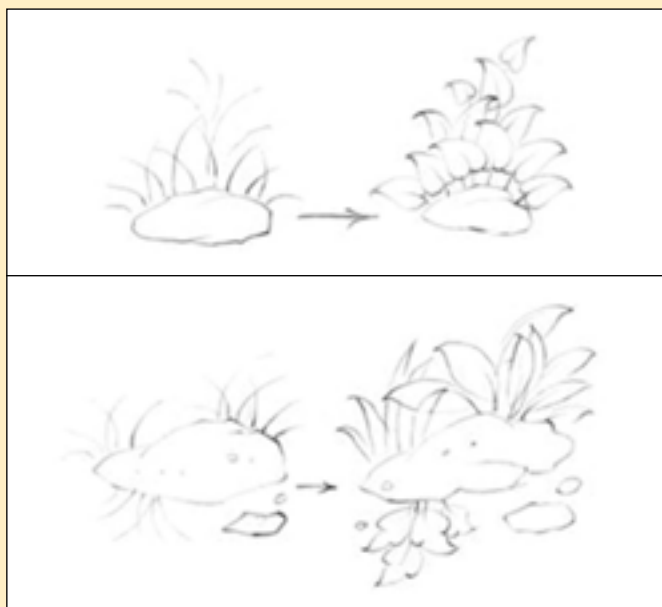

پس از فراگیری مبحث برگ به آموزش بوته پرداخته می‌شود. روش اجرا مانند روش قبل می‌باشد. در طراحی فوق نیز باید به نکات زیر توجه کرد.:

۱- اگر این بوته از یک ردیف برگ پشت سنگ تشکیل شده است، جهت امتداد ساقه بوته‌ها باید به یک نقطه ختم شود (تصویر ۲۲ و ۲۳).

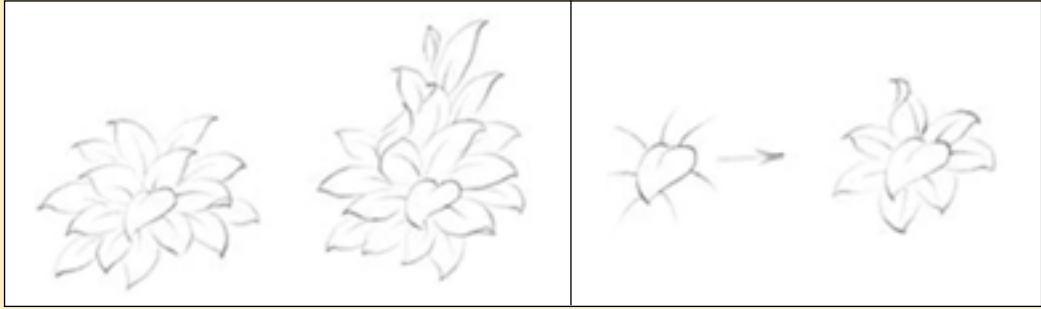
تصویر ۲۲- بوته با یک ردیف برگ

تصویر ۲۳- بوته با چند ردیف برگ

۲- چنانچه برگ‌های بوته‌ای در پشت صخره قرار نگرفته باشد و تنها از انبوهی برگ تشکیل شده باشد نیز لازم است برای طراحی آن یک نقطه یا یک برگ مرکزی تصور نمود و برگ‌های دیگر به صورت شعاعی از آن مرکز خارج شوند. (تصویر ۲۴ و ۲۵)

محتوای
درس

ب

الف

تصویر ۲۴- طراحی بوته بدون سنگ

تصویر ۲۵- نمونه بوته‌هایی از آثار هنرمندان پیشین

محتوای
درس

برای آموزش طراحی گل و بوته همانند روش آموزش طراحی بوته عمل می‌شود. ابتدا مراحل طراحی چند نوع گل را در تصویر مشاهده می‌کنید (تصویر ۲۶). اکنون پس از آموزش طراحی برگ، صخره و گل به تمرین طراحی انواع گل و بوته پرداخته می‌شود.

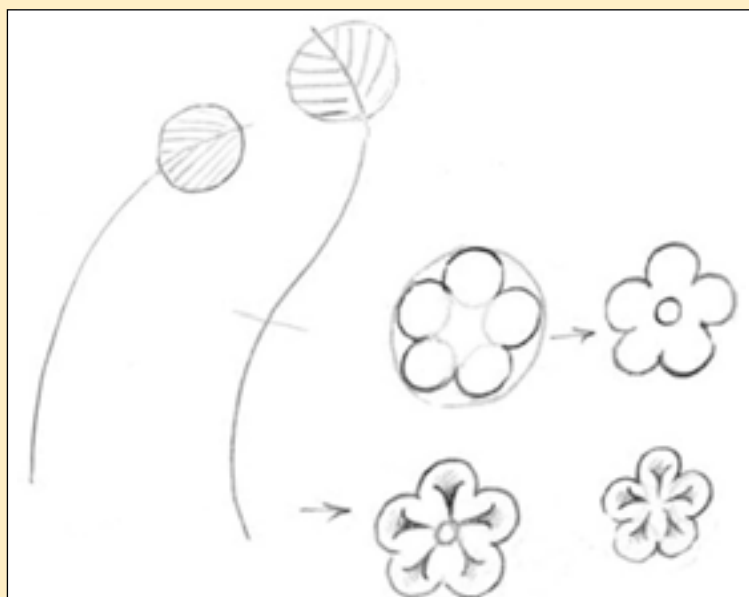

الف

ب

تصویر ۲۶

تصویر ۲۷- الف

محتوای
درس

تصویر ۲۷-د

تصویر ۲۷-ج

تصویر ۲۷-ب

تصویر ۲۸

تصویر ۲۹-الف

محتوای
درس

تصویر ۲۹-ج

تصویر ۲۹-ب

هنگامی که گل‌ها در میان بوته‌ها قرار می‌گیرند حالات مختلفی دارند که در ادامه به برخی از این حالت‌ها اشاره می‌شود:

۱- در برخی از بوته‌ها گل‌ها لابه‌لای برگ‌های بوته‌ها قرار می‌گیرند. (تصویر ۳۰).

تصویر ۳۰

۲- در برخی دیگر از بوته‌ها می‌بینیم که گل‌ها حالت خوشه‌ای دارند و از اطراف بوته خارج شده‌اند (تصویر ۳۱).

تصویر ۳۱- طراحی گل و بوته با گل‌های خوشه‌ای

۳- در بوته‌هایی که سنگ ندارند، گل‌ها به حالت شعاعی از میان برگ‌ها خارج شده‌اند (تصویر ۳۲).

تصویر ۳۲- طراحی گل و بوته بدون سنگ

تصویر ۳۳- نمونه‌ای از طراحی گل و بوته در آثار هنرمندان پیشین

نمونه‌های تصویر گل و بوته از آثار هنرمندان پیشین علاوه بر تصاویر رنگی موجود در کتاب درسی برای آشنایی بیشتر با انواع ترکیب‌بندی‌های گل و بوته‌ها، آورده شده است (تصویر ۳۳). اکنون زمان آن فرا رسیده است که هنرجویان به تمرین‌های خلاقانه دست بزنند و گل و بوته‌های جدیدی را با رعایت اصول صحیح و تناسبات گل‌ها و برگ‌ها، طراحی نمایند.

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- انواع برگ بهن و کشیده در اندازه‌ها و جهت‌های مختلف را با مداد بر روی برگه‌های A_۴ طراحی کند.
- ۲- چند نوع گل و بوته در اندازه‌ها و جهت‌های مختلف را با مداد بر روی برگه‌های A_۴ طراحی کند.
- ۳- ترکیب‌بندی و فضاسازی متفاوت از کوه، صخره، ابر و بوته را با مداد بر روی برگه‌های A_۴ طراحی کند.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	ص ۱ تا ص ۱۵	ص ۶۶ تا ص ۶۷	ص ۶۸ تا ص ۶۹	۷	از ۶۶ تا ۷ ترکیب‌بندی از کوه، صخره، ابر و گل و بوته	محتوای تدریس شده - ژوژمان تمرین‌های جلسه قبل
ساعت	۴۵ □	۶ □	۱:۴۵	۵ □	۵ □	۱۵ □ - ۳ □
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

محتوای نظری صفحه ۱۰ تا ۱۵ کتاب را می‌توان به صورت شفاهی ارزشیابی نمود و یا با نمایش هر یک از تصاویر این صفحات از هنرجویان در مورد آن توضیح خواست. همچنین برای ژوژمان تمرین‌های جلسه قبل و کارهای کلاسی هنرجویان با چسباندن آنها بر روی دیوار کلاس از هنرجویان خواسته شده تا ویژگی‌های کار خود و دیگر همکلاسی‌ها را بر اساس آموخته‌های خود بیان کنند و در پایان هنرآموز با جمع‌بندی نظرات برای کار پوشه هر یک از هنرجویان با همفکری خودش ۳ نمونه از طراحی انواع ابر در اندازه و جهت‌های مختلف، ۳ نمونه از طراحی انواع کوه و صخره در اندازه‌های مختلف، ۲ نمونه ترکیب‌بندی از ابر، کوه و صخره، ۲ نمونه طراحی از انواع برگ‌ها در حالت‌ها و جهت‌های مختلف، ۲ نمونه طراحی از انواع گل و بوته‌ها در شکل‌ها و اندازه‌های مختلف و ۲ نمونه ترکیب‌بندی از کوه، صخره، ابر و گل و بوته که در همگی آنها تندی و کندی خط‌ها رعایت شده باشد، انتخاب می‌شود.

دانش افزایی

در نقوش نگارگری، گل‌ها، نماد گیاهان بهشتی هستند که چمنزار را که خود نیز سمبل زمین بهشت است، آراسته‌اند. عناصر تشکیل دهنده یک اثر نگارگری مانند عناصر طبیعت و غیره بایستی با نظمی خاص کنار یکدیگر قرار گیرند تا ارتباطی منطقی میانشان برقرار شود تا اثری مناسب بر روی بیننده بگذارد.

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

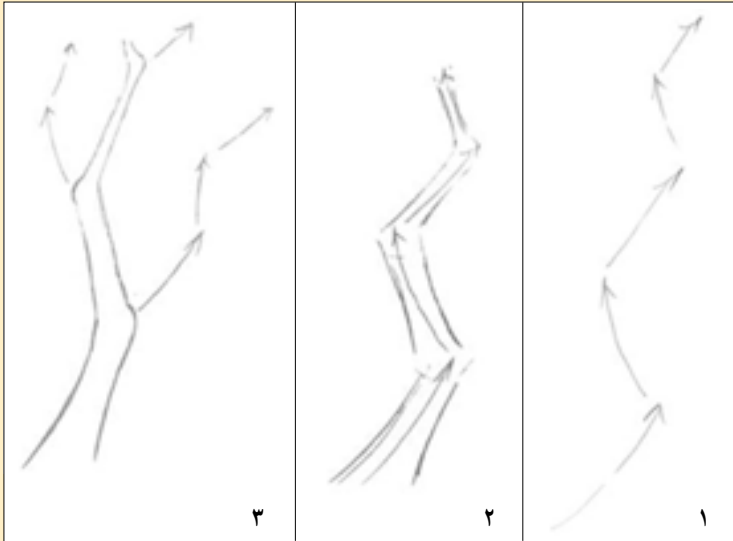
* یادآوری : در هر جلسه از نمونه تمرین های کلاس های هنرجویان تعدادی برای قرار گرفتن در کارپوشه انتخاب می شوند که لازم است پشت آنها عبارت کار کلاسی نوشته شود. تکالیف منزل نیز از همین موضوع دوباره تمرین می شود بنابراین در جلسه بعدی دوباره از کارهای منزل نیز تعدادی برای کارپوشه انتخاب می شوند که پشت آنها نیز عبارت کار در منزل درج می شود.

هدف جزئی: ادامه اهداف جزئی جلسه سوم

اهداف رفتاری:

- ۱- انواع درخت را طراحی کند.
- ۲- انواع برگ و گل و بوته و درخت را با یکدیگر ترکیب کند.
- ۳- تندی و کندی با قلم مو و روش های صحیح قلم گیری را اجرا کند.
- ۴- انواع برگ و گل و بوته و درخت را قلم گیری کند.

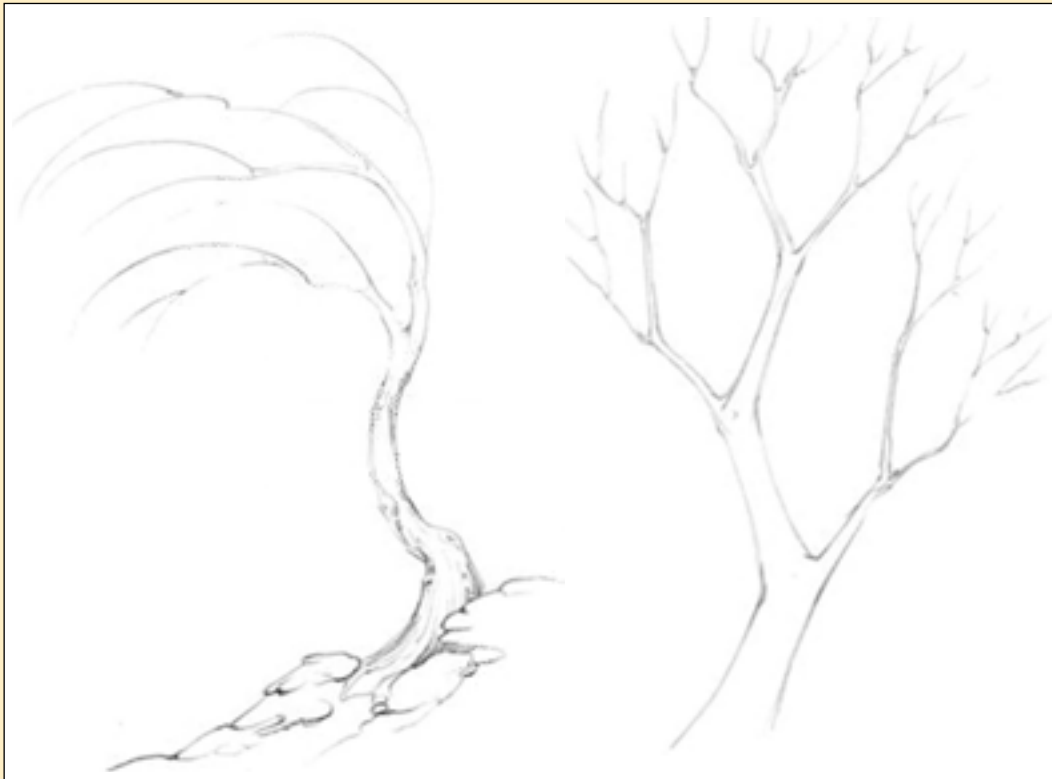
<p>نظری:</p> <p>این بار به جای اینکه همانند جلسه های گذشته محتوای نظری به صورت پرسش شفاهی مطرح شود آزمون دوره ای برگزار می گردد.</p> <p>آزمون دوره ای: محتوای نظری صفحه های ۱ تا ۱۰ کتاب درسی به صورت سؤالات نظری و چند سؤال عملی برای محتوای آموزش داده شده در جلسه های پیشین مطرح می شود.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی:</p> <p>روش تدریس: نمایشی، تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>مراحل طراحی درخت های گوناگون همانند روش آموزش در جلسه گذشته بر روی تخته آموزش داده می شود.</p> <p>(تصویر) برای هر هنرجو نیز طراحی درخت در برگه جداگانه ای برای نمونه و سرمشق طراحی شود تا هنرجو از آن تقلید کرده و دقیق تر طراحی کند.</p> <p>برای طراحی درخت خطوط از قسمت پایین و به شکل زیگزاگ به سمت بالا حرکت می کنند (تصویر ۳۴).</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> </div> <p>تصویر ۳۴- مراحل طراحی از درخت</p>	

در طراحی از درختانی که دارای برگ هستند، جای برگ‌ها بر روی نوک شاخه‌های باریک است (تصویر ۳۵).

تصویر ۳۵- جایگاه قرارگیری برگ‌ها بر روی درخت

انواع دیگری از طراحی درختان و همچنین نمونه‌هایی از درختان در آثار مختلف هنرمندان پیشین را در تصاویر زیر مشاهده می‌کنید (تصویر ۳۶ تا ۴۰).

تصویر ۳۶- درخت سمت راست با شکل کلی شاخه‌های زاویه‌دار و درخت سمت چپ با شکل کلی شاخه‌های خمیده عمودی

محتوای
درس

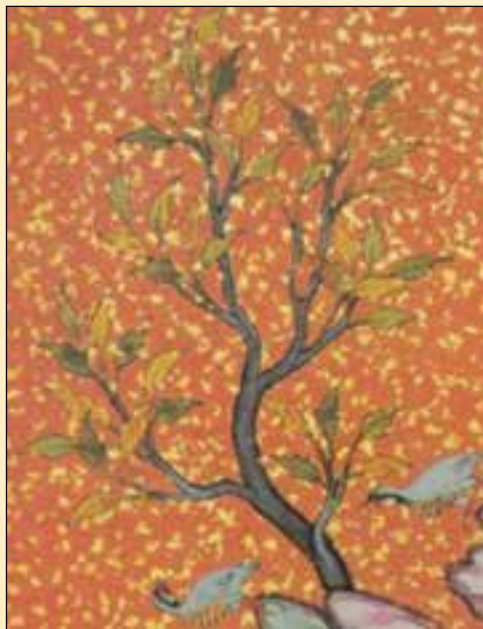

تصویر ۳۷- درخت با شکل کلی شاخه‌های خمیده افقی

تصویر ۳۸- دو درخت درهم پیچیده

محتوای
درس

محتوای
درس

تصویر ۳۹- نمونه‌هایی از انواع درختان در آثار هنرمندان پیشین

تصویر ۴۰- الف - درخت با شاخه‌های خمیده در آنار هنرمندان پیشین

تصویر ۴۰- ب - درخت سرو در آنار هنرمندان پیشین

پس از فراگیری طراحی صحیح درخت توسط هنرجویان به ترکیب درخت همراه با برگ و گل و بوته پرداخته و این عناصر را براساس اصول ترکیب‌بندی، در برگه A۴ طراحی کنند. مانند تصاویر ۴۱-۴۲-۴۳ سپس روش صحیح به‌دست گرفتن قلم مو و قلم‌گیری با آب مرکب با رعایت تندی و کندی خطوط را به آنها آموزش دهید (صفحه ۵۷ تا ۵۹ کتاب درسی). ابتدا به روش نمایشی شکل صحیح به‌دست گرفتن قلم مو و قلم‌گیری را نشان داده و پس از آن برای هر یک از هنرجویان در برگه‌های جداگانه نمونه‌ای از قلم‌گیری را سرمشق دهید.

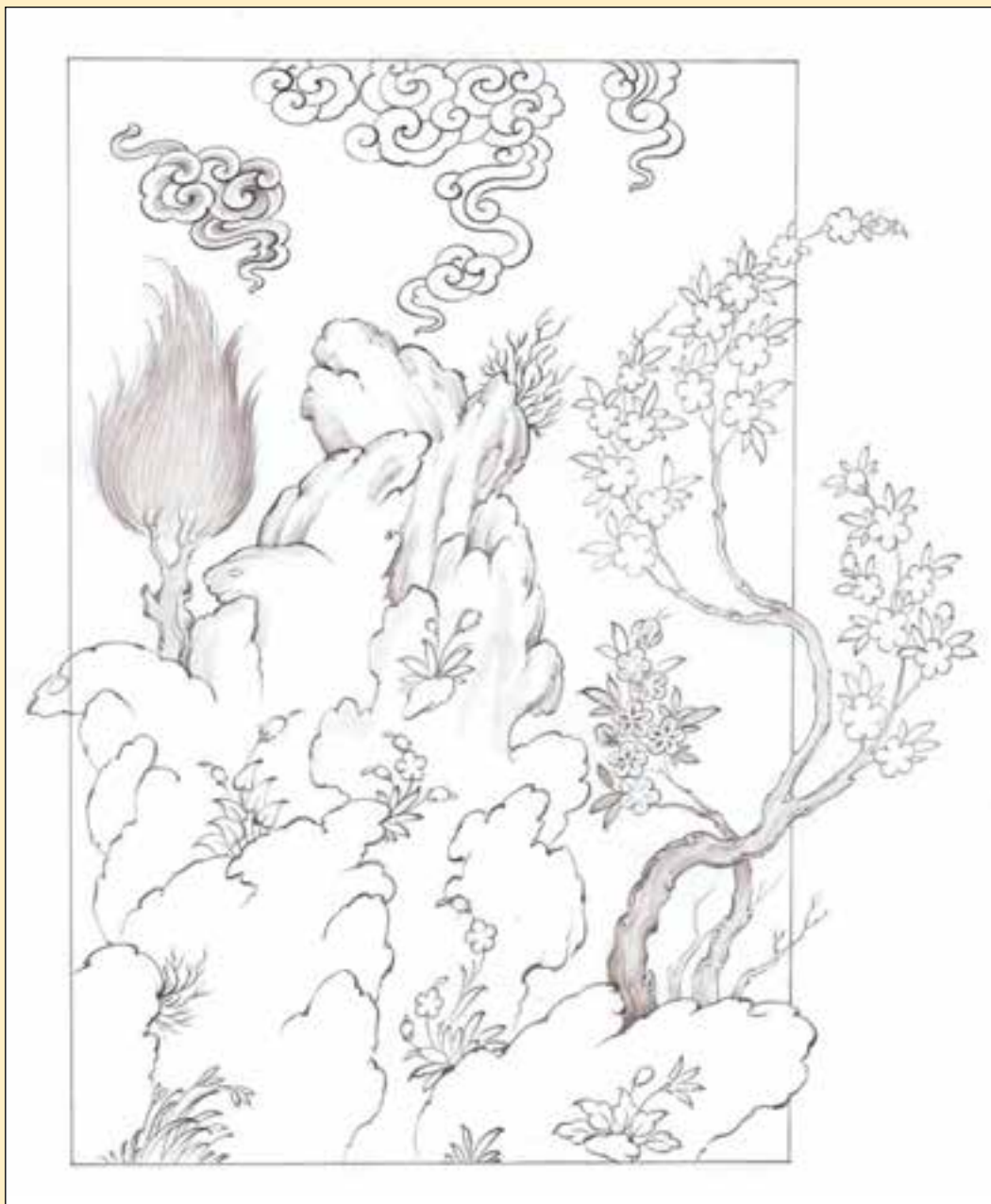
تصویر ۴۱- الف

محتوای
درس

تصویر ۴۱-ب

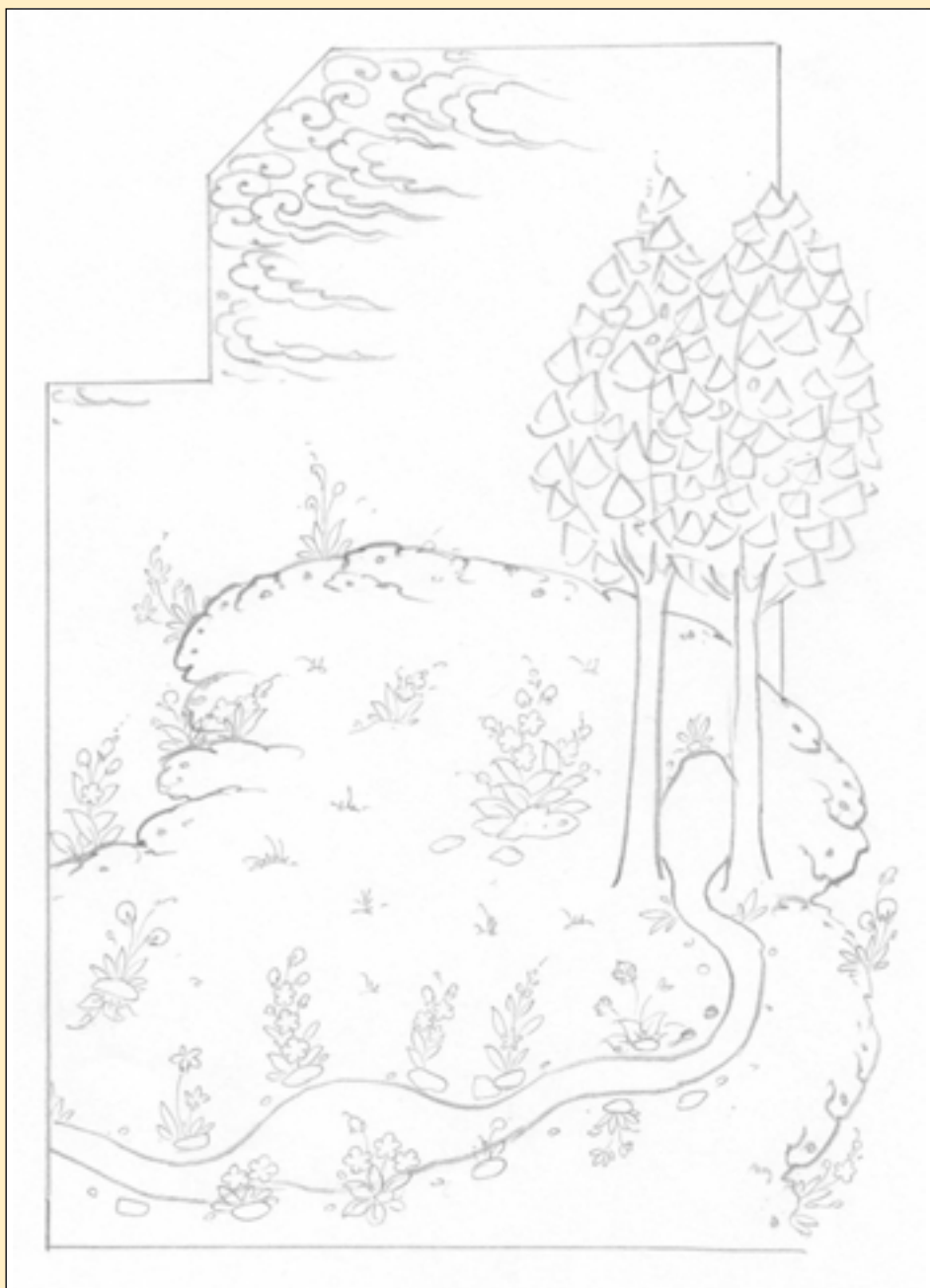

تصویر ۴۱-ج

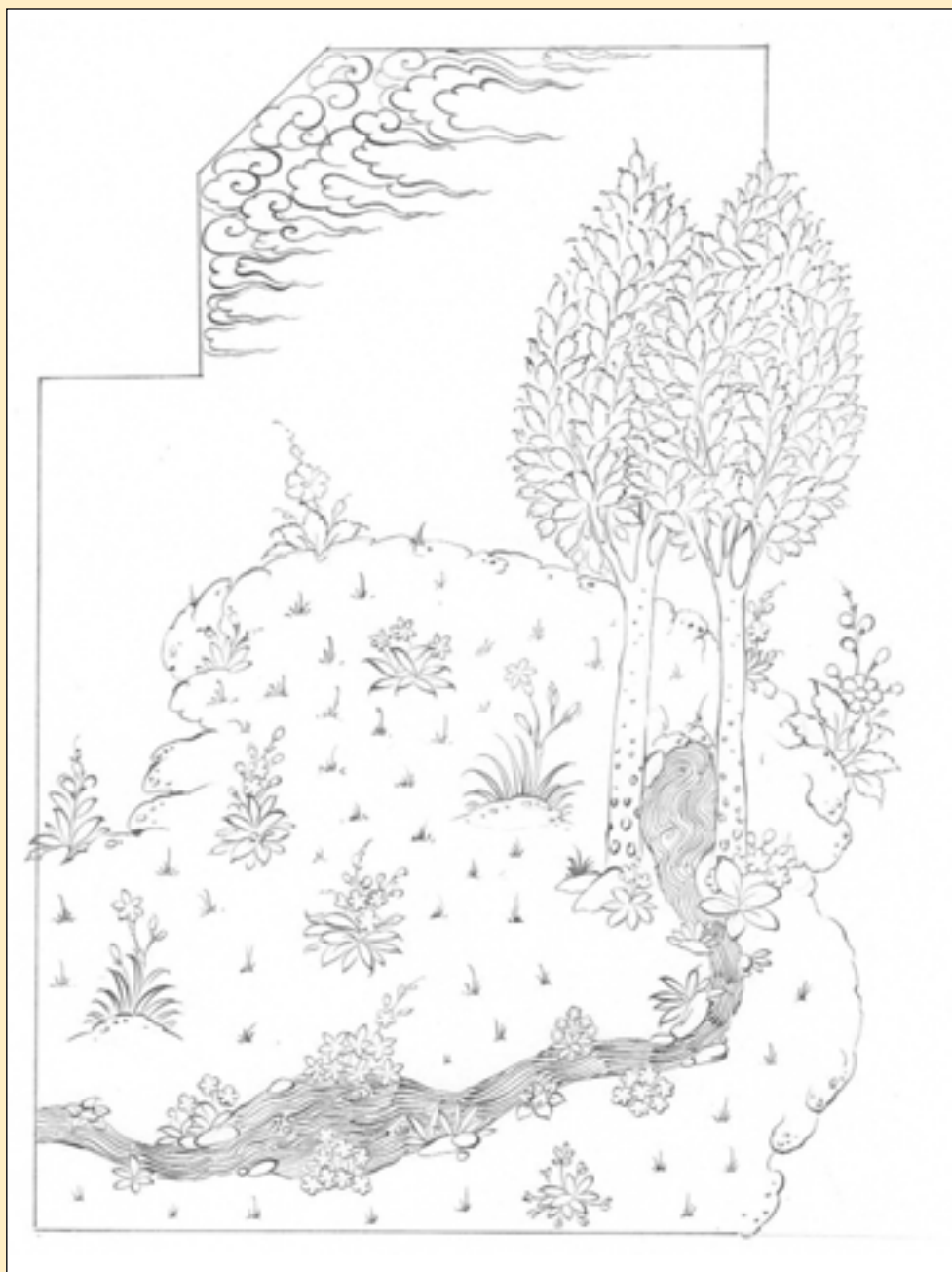

تصویر ۴۲- الف

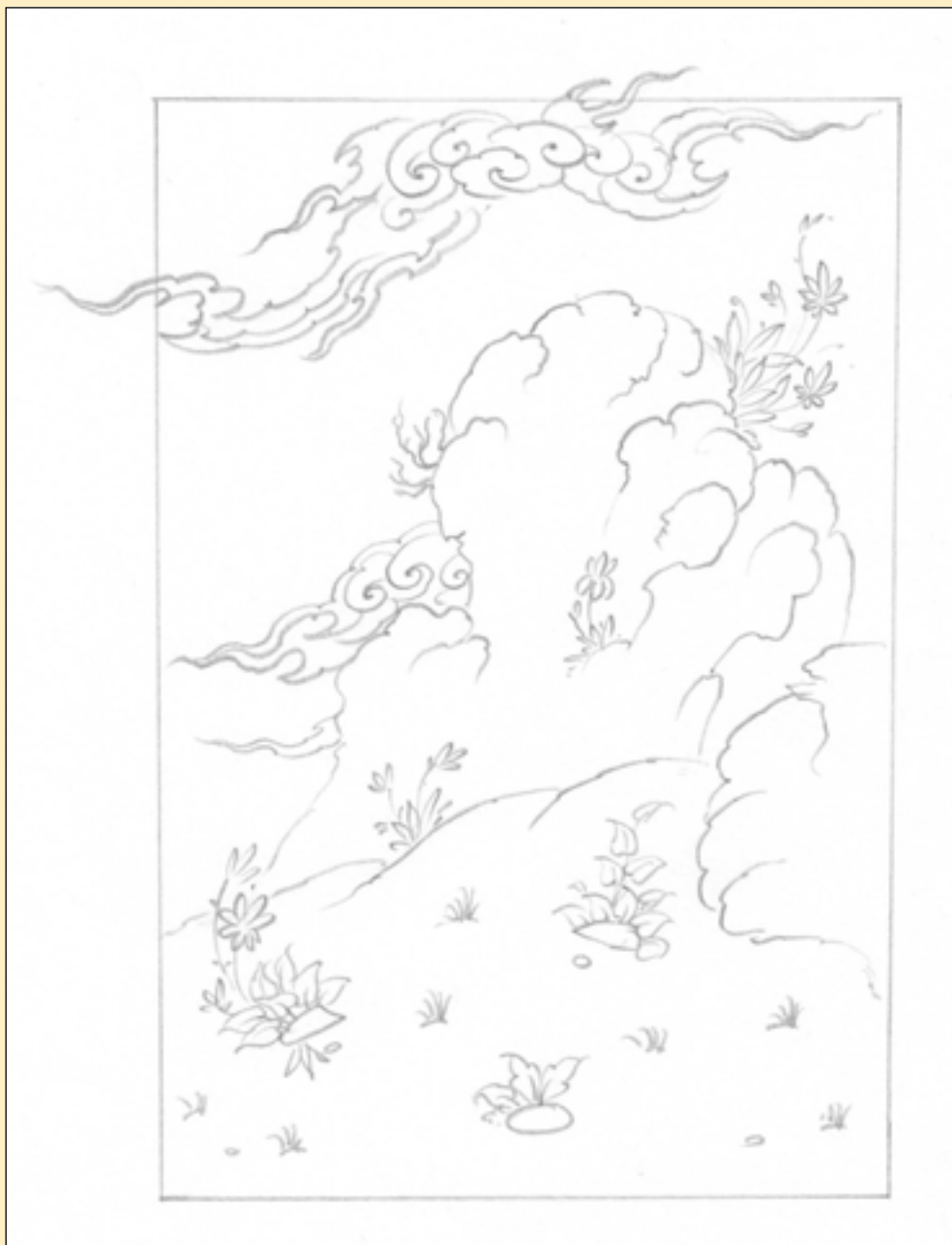
تصویر ۴۲- ب

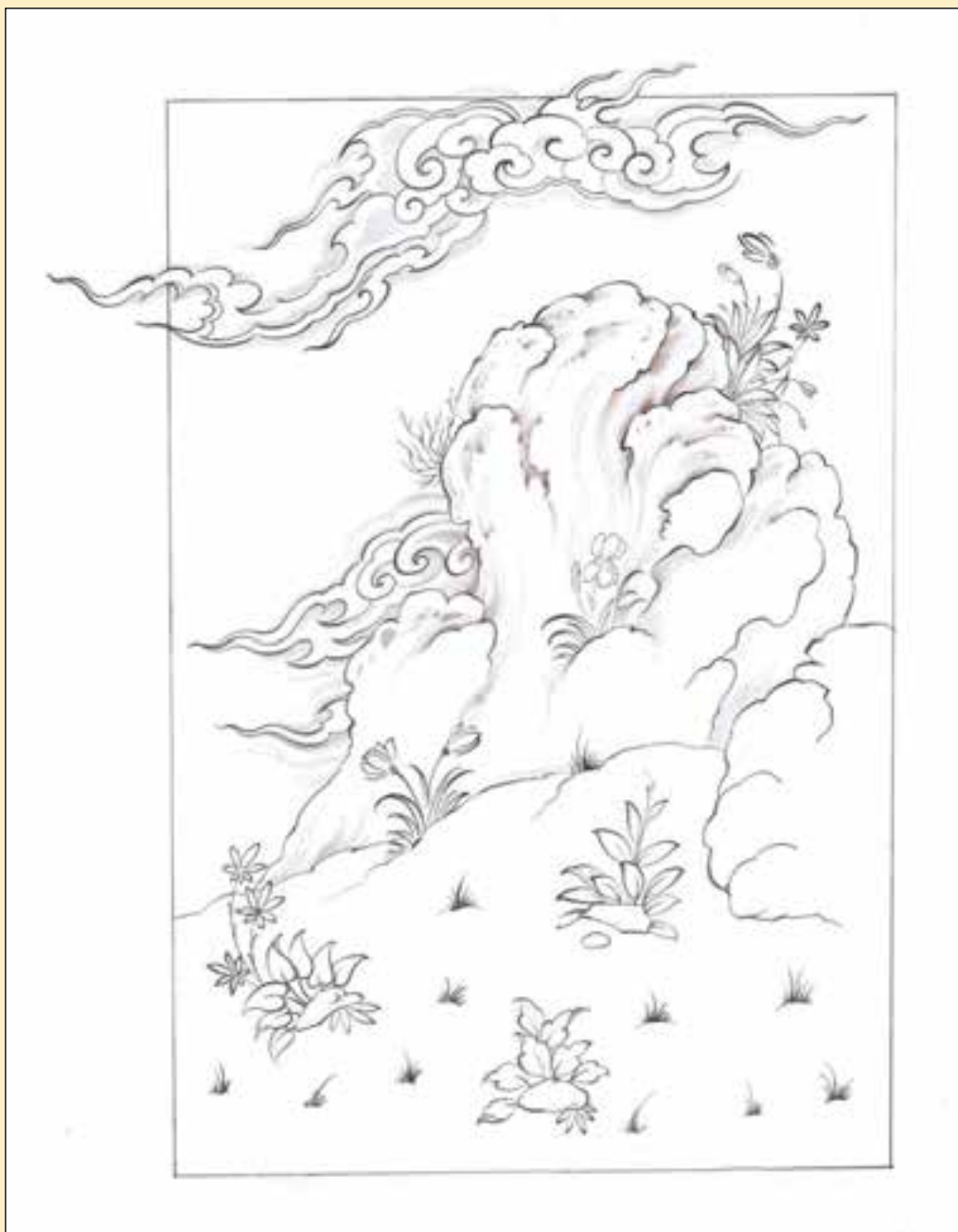
تصویر ۴۲-ج

تصویر ۴۳- الف

تصویر ۴۳- ب

تصویر ۴۳-ج

تصویر ۴۴

یادآوری می‌شود که برای شروع قلم‌گیری به ترتیب تمرین‌های انواع خطوط، برگ‌ها، ابر، صخره، کوه، بوته و سپس درخت‌ها به مرور انجام شود تا هنرجویان در قلم‌گیری نیز توانایی لازم را به دست آورند.

برای نشان دادن جنسیت و سایه روشن‌های روی تنه درخت در هنگام قلم‌گیری آن، تراکم خطوط ریز و پرداز در دو طرف تنه درخت بیشتر است و هرچه به سمت میانه تنه می‌رود، کمتر می‌شود. (تصویر ۴۴)

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- دو نمونه از انواع ابرها (با رعایت تندی و کندی خطوط) با آب مرکب قلم‌گیری انجام دهد.
- ۲- دو نمونه از ترکیب بندی ابر، کوه، صخره و گل و بوته، با آب مرکب قلم‌گیری کند.
- ۳- انواع درخت‌ها با رعایت تندی و کندی خطوط و با مداد طراحی بر روی برگه‌های A۴ طراحی کند.
- ۴- دو نمونه ترکیب بندی از ابر، کوه، صخره، گل و بوته و درخت با رعایت اصول ترکیب بندی، قلم‌گیری کند.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	۱ تا ۱	۶۶ تا ۷	۷۲ تا ۷۳	۷۵	از ۷ تا ۷۵ تأکید بر قلم‌گیری با آب مرکب	محتوای تدریس شده - ژورمان تمرین‌های منزل ترکیب کوه، صخره، ابر و بوته
ساعت	۴۵ □	۶ □	۱: ۴۵'	۵ □	۵ □	۱۵ □ - ۳ □
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی

در این جلسه در ابتدای ساعت درسی یک آزمون کتبی و عملی از محتوای نظری (صفحه‌های ۱ تا ۱۰) و عملی آموزش داده شده در جلسه‌های قبلی گرفته می‌شود. آزمون نظری می‌تواند ترکیبی از آزمون‌های کوتاه پاسخ، تشریحی، جورکردنی و ... باشد. برای آزمون عملی نیز سؤالاتی عملی مطرح شود که مروری بر تمرین‌های گذشته هنرجویان باشد مانند طراحی ابر ترکیبی، ترکیب بندی از

ابر، کوه، گل و بوته با رعایت تندی و کندی خطوط. در ۴۵ دقیقه پایانی زنگ سوم نیز همانند جلسه‌های قبلی محتوای آموزش داده شده به شکل شفاهی (انواع درخت‌ها و چگونگی قلم‌مو به دست گرفتن قلم‌گیری و ...) و سپس همه تمرین‌های انجام شده کلاسی در ژورنال نقد و بررسی گروهی می‌شود.

کارپوشه: از کارهای کلاسی، ۲ طراحی از انواع درخت و قلم‌گیری آنها و ۳ ترکیب‌بندی مناسب با قلم‌گیری انتخاب کنید.

دانش‌افزایی

درخت یکی از نقوش نمادین نباتی است. و از دیرباز در میان مردم ایران همواره نماد رشد، بالندگی و زندگی بوده است. معنای نمادین انواع درخت:

۱- درخت سرو: در هنر و ادبیات اسلامی معرف انسان جویای کمال است. (مرتضی خلیج امیرحسینی، رموز نهفته در نگارگری ۱۳۸۷). همچنین نماد درخت، بیانگر زندگی و جاودانگی است به همین دلیل در آثار نگارگری فراوان به کار گرفته می‌شود. همچنین در آرایش باغ‌های مقابر بزرگان نیز از آن استفاده می‌شده است.

۲- درخت شکوفه‌دار: این درخت در صورتی که به دور درخت دیگری به خصوص سرو پیچیده باشد، سمبل عاشقی است که معشوق خود را در برگرفته است.

۳- بید مجنون: این درخت نماد عاشقی شوریده حال و افتاده است.

تجربه من:

عکس‌العمل‌های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من:				
نتیجه:				

اهداف جزئی :

- ۱- شناخت مفهوم مکاتب مختلف نگارگری
- ۲- توانایی طراحی از طبیعت در نگارگری

اهداف رفتاری :

- ۱- مکتب تبریز در دوره اول مغول و تیموری را توضیح دهد.
- ۲- هنرمندان مکتب تبریز در دوره اول را نام ببرد.
- ۳- ترکیب بندی در نگارگری را توضیح دهد.
- ۴- جویبار را طراحی کند.
- ۵- ترکیب بندی کوه و صخره و بوته و درخت و جویبار را انجام دهد.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : سخنرانی، پرسش و پاسخ، نمایش</p> <p>در آغاز، هدف از محتوای آموزش این جلسه شرح داده می شود و سپس پرسش هایی که انتظار می رود هنرجویان در پایان درس بتوانند به آنها پاسخ صحیح بدهند را در اختیار آنان قرار دهید. نمایش تصاویر ۹-۱ تا ۱۵-۱ که در صفحه های ۱۰ تا ۱۵ کتاب درسی است همزمان با شرح یک یک آنها به درک بیشتر هنرجویان از این مکتب کمک شایانی می کند. پس از آن صفحه ۱۵۲ کتاب که در مورد ترکیب بندی در نگارگری است را شرح داده و تمرین ۱ همان صفحه را سر کلاس با هنرجویان انجام دهید. در پایان دوباره پرسش های اول کلاس را تکرار کرده و از آنها بخواهید که به صورت کتبی یا شفاهی پاسخ صحیح بدهند.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>ابتدا طراحی جویبار به شکل عملی مانند دروس گذشته آموزش داده شده و یک نمونه سرمشق برای هر هنرجو انجام شود تا در نمونه سرمشق های آنان قرار گرفته و هنرجو از نزدیک روش صحیح طراحی جویبار را فراگیرد. همچنین یک نمونه جویبار را نیز هنرآموز برای هنرجو قلم گیری نماید تا هنرجو روش صحیح قلم گیری جویبار را نیز آموخته و در نمونه سرمشق های خود قرار دهد.</p>	

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- سه نمونه ترکیب بندی از جویبار را انجام داده و قلم گیری کند.
- ۲- دو نمونه ترکیب بندی از ابر، کوه، گل و بوته، درخت و جویبار را طراحی و سپس قلم گیری کند.

نکته مهم: تمرین‌هایی که در هر درس از کتاب درسی آمده است، را می‌توان در کلاس و یا برای کار در منزل از هنرجویان خواست.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	از ۱ تا ۱۵ و ۱۵۲	۸ تا ۷۹	از ۷۶ تا ۸	از ۷۵ تا ۸	سه نمونه ترکیب‌بندی از جویبار همراه با قلم‌گیری	مرور محتوای تدریس شده ژوژمان کارها و تمرین‌های کلاسی و ترکیب‌بندی
					دو نمونه ترکیب‌بندی از کوه و بوته و درخت و جویبار همراه با قلم‌گیری	قلم‌گیری شده از انواع درخت و بوته و برگ و صخره
ساعت	۶'	۴۵'	۱:۴۵'	۵'	۵'	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

همانند جلسه گذشته به صورت ژوژمان به نقد آثار پرداخته می‌شود و کارهای انتخاب شده با تاریخ و شرح آن در کارپوشه قرار گیرد.

دانش‌افزایی

برای ترکیب‌بندی در نگارگری تعریفی در صفحه ۱۵۲ کتاب درسی آمده است، افزون بر آن تعریف دیگری نیز وجود دارد که می‌گوید: چگونگی جایگزینی عناصر تشکیل دهنده یک اثر نگارگری مانند عناصر طبیعی، جمادی و ...، با نظمی خاص که ارتباطی منطقی نیز میان آنها برقرار شود و تأثیری مناسب و خوشایند بر بیننده بگذارد را ترکیب‌بندی می‌نامند.

چگونگی جایگزینی عناصر مختلف در یک اثر نگارگری

عناصری چون صخره، تپه، درخت، ابر، بوته، گل و جویبار در فضا سازی یک اثر نگارگری وجود دارند. صخره‌ها، تپه‌ها، کوه‌ها و زمین بیشترین سطوح را در کار به خود اختصاص می‌دهند که هر کدام نیز دارای پلان‌های رنگی افقی هستند. هنگام چیدمان پلان‌ها باید دقت شود که خیلی زیاد نشوند زیرا حرکت چشم برای دنبال کردن عناصر از هر پلان به پلان دیگر مشکل است. بنابراین بایستی تلاش شود تا بست‌هایی بین پلان‌ها قرار گیرد. نقش این بست‌ها، معطوف کردن جهت نگاه بیننده به سوی خود است. مانند حضور یک انسان که بدنش دو پلان کنار هم را به یکدیگر پیوند می‌دهد یا یک درختچه که می‌تواند به این کار کمک کند. جویبار نیز چنین است. هنرمند برای طراحی جویبار به راحتی می‌تواند هر قدر که می‌خواهد آن را در کار خود امتداد دهد. نگارگر برای پرهیز از ایجاد پرسپکتیو (که نوعی خطای دید است) در تمام طول مسیر جویبار را با ضخامت یکسان طراحی می‌کند. ضخامت رود تنها در

جایی که به یک برکه یا آبگیر برسد، پهن می‌شود. اطراف نهرها به دلیل وجود آب، گل و بوته، چمن و سبزه می‌روید و از تراکم بیشتری برخوردار است (تصویر ۴۵).

تصویر ۴۵- ترکیب‌بندی، پلان‌ها و بست‌ها

نماد نهر: اگر نهر (جوی آب) در یک اثر نگارگری نقره‌ای رنگ باشد، نشانهٔ بحر معرفت است. یعنی رحمت الهی همواره بر خلق جاری است.
نمونهٔ طراحی انواع جویبار در بخشی از آثار نگارگران پیشین در تصاویر ۴۶ تا ۴۹ مشاهده می‌شود.

تصویر ۴۶

تصویر ۴۷

تصویر ۴۹

تصویر ۴۸

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری

ابتکار من :

نتیجه :

اهداف جزئی :

- ۱- شناخت مفهوم کاغذ مناسب در نگارگری
- ۲- توانایی طراحی از پرندگان در نگارگری

اهداف رفتاری :

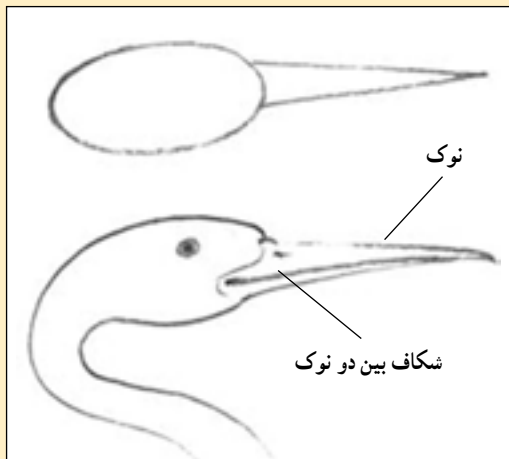
- ۱- ویژگی های کاغذهای نگارگری را بیان کند.
- ۲- حالت های مختلف پرندگان خانگی و اهلی را طراحی کند.
- ۳- پرندگان شکاری را در حالت های مختلف طراحی کند.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : سخنرانی، پرسش و پاسخ، نمایش</p> <p>برای تدریس محتوای صفحه ۱۵۳ کتاب درسی، چنانچه چند نوع کاغذ (A۴ معمولی، رنگی، بافت دار، گلاسه، کاهی و ...) با خود به کلاس آورده و در مورد آنها با هنرجویان به بحث و تبادل نظر پرداخته شود موضوع درس بسیار لذت بخش تر خواهد بود. هنرجویان با لمس کردن هر کدام از این کاغذها نسبت به پرسش های هنرآموز خود در رابطه با شکل ظاهری، ویژگی، کاربرد، قابلیت رنگ پذیری و ... پاسخی مناسب خواهند داد.</p>	
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی</p> <p>مراحل طراحی و شکل کلی بدن یک پرنده مانند روش تدریس دروس گذشته آموزش داده می شود و سپس یک سرمشق برای هنرجو بالای برگه ای که نمونه سرمشق است انجام داده تا در پوشه نمونه سرمشق ها قرار دهد.</p> <p>برای آموزش بهتر طراحی از پرندگان، در این قسمت به شرح نکات مهم و ریزتری پرداخته می شود :</p> <p>۱- طراحی از پرنده شامل طراحی سر، پرها، بال، دم، نوک و پاها می باشد (تصویر ۵۰).</p>	<p>محتوای درس</p>

تصویر ۵۰- ساختار کلی بدن پرنده

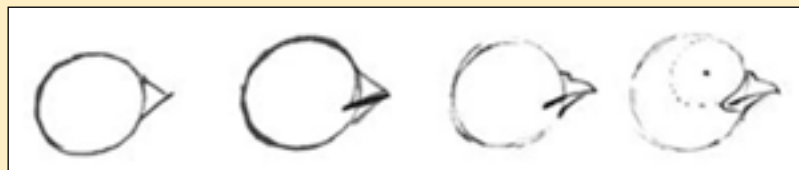

تصویر ۵۱- طراحی سر و نوک پرنده

۲- برای طراحی سر پرنده از شکل دایره یا بیضی بهره می‌گیرند. پس از طراحی شکل سر، نوک پرنده طراحی می‌شود که در شکل‌های مثلث کوچک تا کشیده متفاوت است. نوک بالای پرنده نسبت به نوک پایین از حجم بیشتری برخوردار است. شکاف بین دو نوک نیز تا داخل مجسمه ادامه می‌یابد. یک برجستگی بر روی نوک پرنده و یک فرورفتگی بین دو نوک وجود دارد که در طراحی صحیح آن باید دقت کافی به خرج داد. نوک پایین پرنده دارای قوسی ملایم است، چنانچه در پرنده‌هایی که نوک بلند دارند بین نوک و مجسمه را به صورت مجازی امتداد دهیم شکلی بیضی تشکیل خواهد شد (تصویر ۵۱).

برای یافتن محل قرار گرفتن چشم پرنده خط منحنی نوک را به سمت داخل سر ادامه می‌دهیم تا دایره‌ای به وجود آید. مرکز یا میان آن چشم پرنده جای می‌گیرد (تصویر ۵۲).

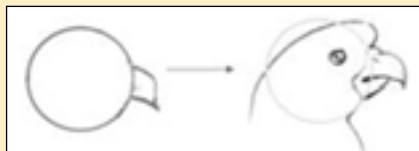

تصویر ۵۲- مراحل یافتن محل قرارگیری چشم بر روی سر پرنده

تصویر ۵۳- خط گلوئی پرنده

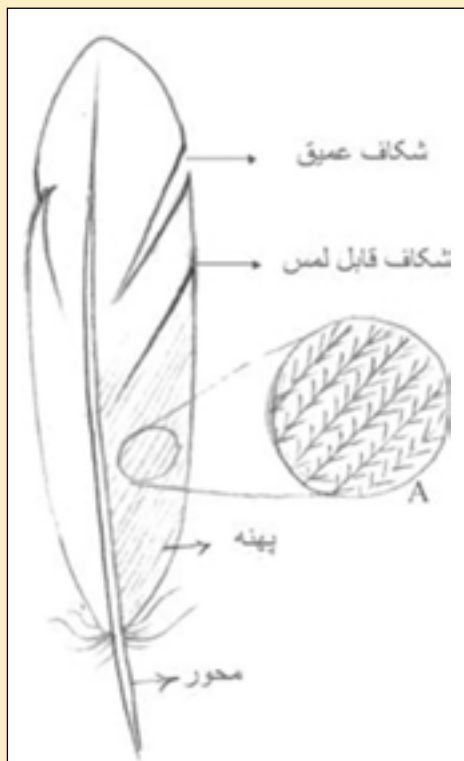
خط زیر نوک پرنده به پایین (یعنی به سمت بدن پرنده) گلوئی پرنده نامیده می‌شود (تصویر ۵۳).

تصویر ۵۴- طراحی نوک طوطی

نوک پرنده‌ها می‌تواند به طرف بالا مایل باشد، مانند نوک اردک، اما نوک پرندگانی چون طوطی، عقاب، مرغ عشق به طرف پایین مایل است. در بسیاری از پرنده‌ها قسمت ابتدای نوک به وسیله کرک‌ها پوشیده می‌شود (تصویر ۵۴).

پر در پرندگان دارای یک محور عمودی در میانه و دو پهنا در دو طرف آن است. هر پهنا، رشته‌های بسیار ظریف و باریکی دارد که کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند، اگر این رشته‌ها زیر ذره بین دیده شود، می‌بینیم که از رشته‌های

تصویر ۵۵- اجزای بر در پرندگان

بلندی به نام تار تشکیل شده‌اند. همچنین در هر دو طرف این رشته‌های بلند رشته‌های ظریف و کوتاهی به نام تارچه قرار دارند. تارچه‌ها سبب نگهداشتن رشته‌های بلند می‌شوند. (قسمت A) اگر در پر پرنده اتصال رشته‌های باریک و کوچک از بین برود، روی پر شکافی ایجاد می‌شود که این شکاف به راحتی با دست قابل لمس است و در حالت پیشرفته‌تر این شکاف در پر دیده می‌شود (تصویر ۵۵).

تصویر ۵۶- پر با انتهای گرد

انحنای ثانویه

انحنای اولیه

تصویر ۵۷- پر بلند با

انحنای ثانویه

پرها از نظر شکل و رنگ و اندازه بسیار متنوع هستند، هم در بدن یک پرنده و هم در بدن پرندگانی مختلف پرهای گوناگونی از نظر شکل وجود دارد. ممکن است در برخی پرها ته آن پر کاملاً گرد باشد که این گونه پرها پوشش‌دهنده بدن پرنده و قسمت بالای بال پرنده که به بدن متصل است، می‌باشند (تصویر ۵۶).

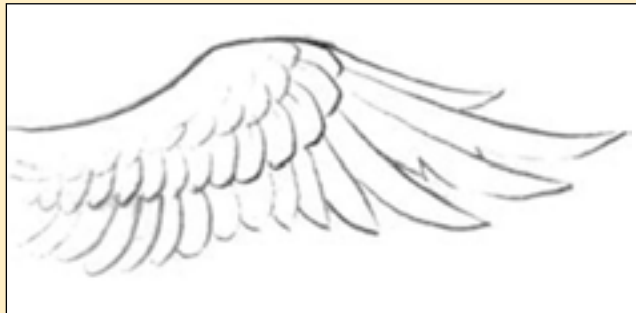
در شکل ظاهری پرها برخی از آنها آنقدر بلند هستند که انحنای ثانویه پیدا می‌کنند (تصویر ۵۷). در برخی دیگر ممکن است پرها از یک طرف به محور چسبیده باشند به گونه‌ای که بیننده تصور کند که این پر تنها یک پرها از یک طرف دارد (تصویر ۵۸).

محتوای
درس

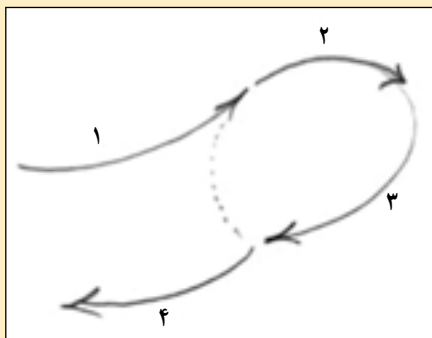
تصویر ۵۸ - چند نوع پر با بهنای بیشتر یک طرفه

هنگامی که به بال پرنده نگاه می‌کنیم انواع مختلف پر را بر روی آن می‌بینیم (تصویر ۵۹).

تصویر ۵۹ - انواع پرها در بال پرنده

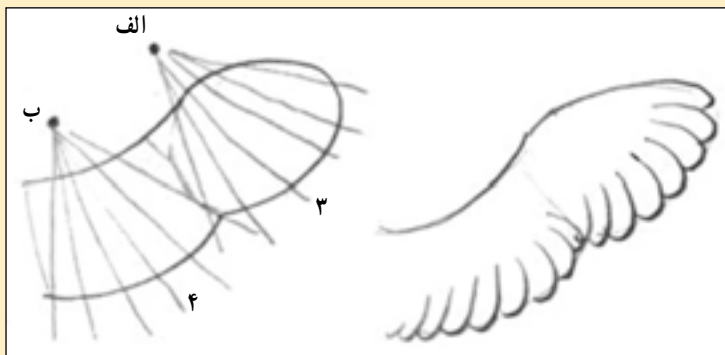
محتوای
درس

تصویر ۶۰ - ساختار کلی بال در پرنده

ساختار کلی بال پرنده با دو خط منحنی مانند تصویر اولیه طراحی می‌شود که منحنی اول بلندتر و قوسی به سمت پایین دارد و منحنی دوم کوتاه‌تر و قوسی به سمت بالا دارد. پس از آن در ادامه منحنی دوم قوسی (منحنی ۳) در محیط بیضی فرضی طراحی می‌کنیم. منحنی شماره ۴ نیز موازی منحنی شماره ۱ طراحی می‌شود (تصویر ۶۰).

اگر منحنی شماره ۳ و منحنی شماره ۴ را قسمتی از محیط یک دایره تصور کنیم و نقطه مرکز آن دایره را در خارج از بال مشخص کنیم خطوط پره‌های بال درست بر روی شعاع‌های این دو دایره قرار می‌گیرند (تصویر ۶۱).

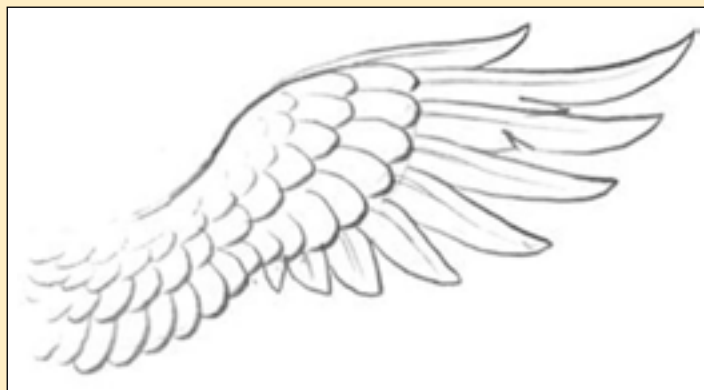

تصویر ۶۱ - جهت خطوط پرها بر روی بال

پره‌های بال پرنده هرچه به سمت داخل بال می‌روند، کوچکتر، گردتر و کم‌رنگ‌تر می‌شوند. این پرها، عمق و ضخامت کمتری دارند و روی هم خوابیده‌اند. هنگام طراحی پرها در بال، خطوط در قسمت سر پرها ضخامت بیشتری داشته و قسمت پایین آنها ظریف‌تر طراحی می‌شوند.

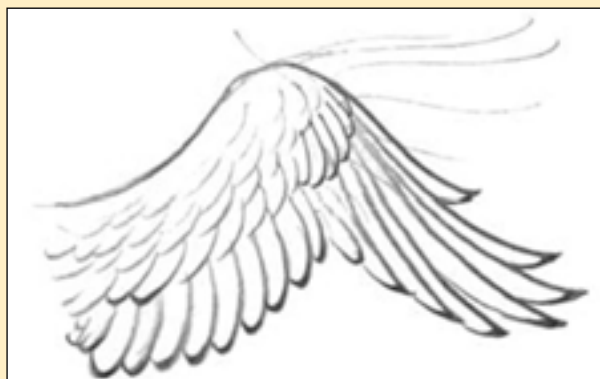
پره‌های نوک بال بلندتر و تیزتر هستند که به شکل بادبزن به سمت همان نقطه مرکزی کشیده می‌شوند، پر اول کوتاه‌تر، پر دوم بلندتر و از پر سوم به بعد به ترتیب از قد پرها کم می‌شود (تصویر ۶۲). در میان پره‌های آخر قسمت نوک بال شکاف‌های بیشتری دیده می‌شود زیرا این پرها بیشتر در برابر باد قرار دارند (تصویر ۶۲).

محتوای
درس

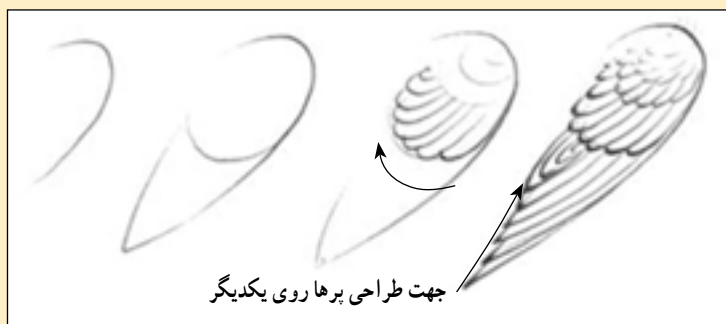
تصویر ۶۲ - شکاف در پره‌های دوم و سوم نوک بال

طراحی بال در حالت نیمه‌باز: برای طراحی از بال پرنده در حالت نیمه باز، بین قسمت اول و دوم بال خطی راست می‌کشیم و بال را به دو قسمت تقسیم می‌کنیم و سپس هرچه در قسمت بالای خط است را در زیر آن و به شکل فشرده و جمع شده طراحی می‌کنیم. قسمت پایین بال (بخشی که به بدن پرنده متصل می‌شود) در حالت نیمه‌باز بودن بال هیچ تغییری نمی‌کند (تصویر ۶۳).

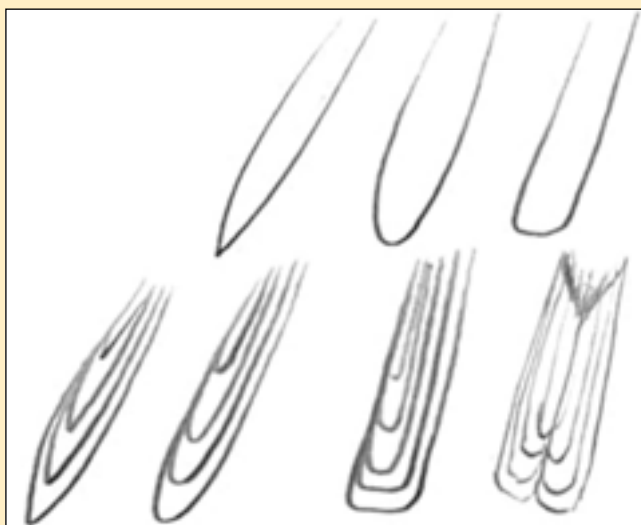

تصویر ۶۳ - طراحی بال در حالت نیمه باز

طراحی بال پرنده در حالت بسته: در این حالت پرها روی قوس‌های موازی قرار می‌گیرند، ابتدا یک پر در زیر قرار دارد و دیگر پرها روی آن طراحی می‌شوند. در این حالت قسمت بالایی بال با کرک‌های ریزی پوشیده می‌شود (تصویر ۶۴).

تصویر ۶۴ - مراحل طراحی بال پرنده در حالت بسته

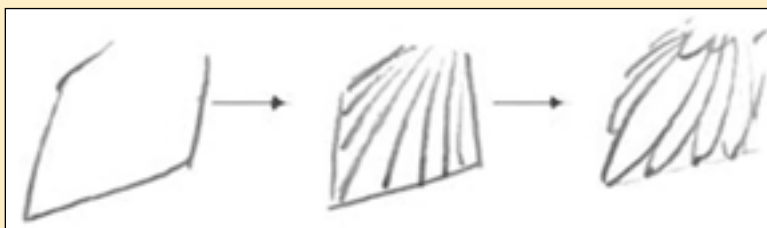

دم پرنده در دو حالت بسته و باز طراحی می‌شود. اگر دم پرنده در حالت بسته باشد پرهای دم از یک سمت روی هم خوابیده و از سمت دیگر کمی باز هستند. یک پر کوچکتر در رو و بالای دم قرار می‌گیرد و پرهای دیگر کمی بزرگتر و در زیر آن طراحی می‌شوند (تصویر ۶۵).

تصویر ۶۵ - انواع دم پرنده در حالت بسته

محتوای
درس

طراحی دم پرنده در حالت باز: در این حالت یک پر درمیان، روی همه پرها قرار گرفته و پره‌های دیگر از دو طرف رفته رفته کوچکتر و زیر پر اول طراحی می‌شوند (تصویر ۶۶).

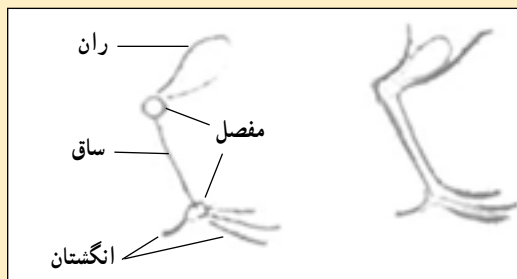

تصویر ۶۶ - مراحل طراحی دم پرنده در حالت باز

تصویر ۶۷

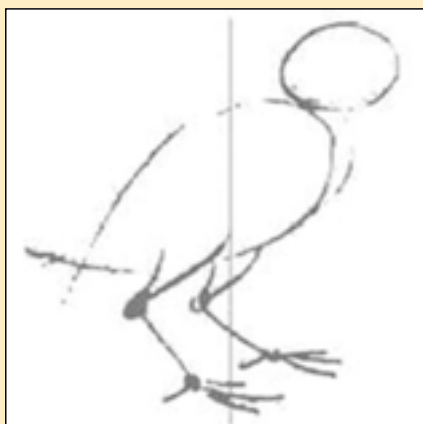
زیر دم هر پرنده ماهیچه‌ای قرار دارد که به باز و بسته کردن پره‌های دم کمک می‌کند. این ماهیچه در حالت نیم‌رخ مشاهده می‌شود (تصویر ۶۷).

تصویر ۶۸ - اجزای پای پرنده و حالت کلی آن

طراحی پای پرنده: پای پرنده از بالا به پایین شامل ران، مفصل، ساق، مفصل و انگشتان می‌باشد (تصویر ۶۸).

نکته: در پرنده‌های کوچک جثه ران روی محدوده بدن قرار دارد و با پرهایی پوشیده شده است که در این حالت ران دیده نمی‌شود اما در پرنده‌های بزرگ جثه مانند لک‌لک ران از محدوده بدن جدا شده و آشکارا دیده می‌شود.

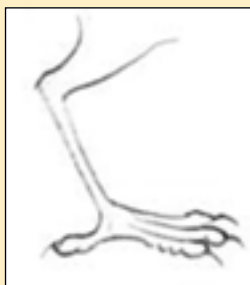

تصویر ۶۹ - جایگاه قرارگیری پاهای پرنده نسبت به بدن آن

جایگاه قرارگیری پای پرنده نسبت به بدن آن: چنانچه بدن پرنده را که شبیه یک تخم‌مرغ است با خطی عمودی به دو نیم کنیم، هرکدام از پاهای پرنده در یک سوی این خط قرار خواهند گرفت (تصویر ۶۹).

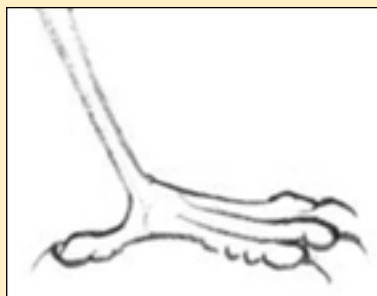
محتوای درس

طراحی انگشتان در پای پرنده : سر انگشتان در پای پرنده برجسته طراحی می شود و از نوک آنها ناخن بیرون آمده است (تصویر ۷۰).

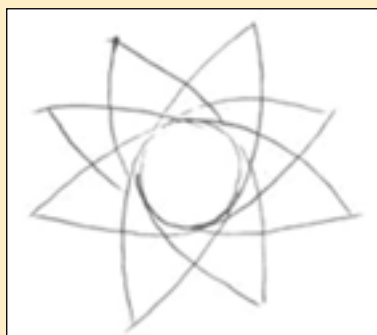
تصویر ۷۰- طراحی اجزای انگشتان پای پرنده

برخی از پرنده ها سه انگشت در جلو و یک انگشت در عقب پا دارند. انگشتان پای پرنده از زیر بندبند است (تصویر ۷۱).

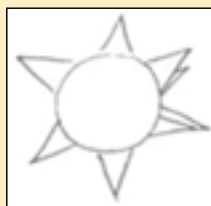
تصویر ۷۱- محل قرارگیری بندها در زیر انگشتان پای پرنده

• هنگام طراحی از حالت های مختلف پرنده در یک ترکیب بندی نکات مهمی به شرح زیر رعایت می شود :
۱- بدن پرنده در فضا می تواند موقعیت های مختلفی داشته باشد (تصویر ۷۲).

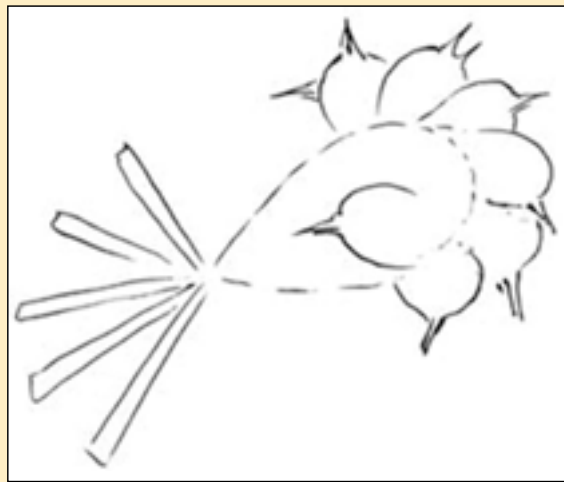
تصویر ۷۲- طرح کلی موقعیت های مختلف پرنده از بالا و پهلو

۲- چنانچه سر پرنده را به شکل یک دایره در نظر بگیریم، هنگام طراحی، نوک پرنده می تواند در جهت های مختلف و به صورت باز و یا بسته طراحی شود (تصویر ۷۳ - الف).

تصویر ۷۳- الف - جهت های مختلف قرارگیری نوک پرنده

همچنین محل قرارگیری سر بر روی بدن پرنده متناسب با حالت آن و همزمان جهت دم نیز تغییر می یابد (تصویر ۷۳-ب).

تصویر ۷۳-ب - جهت های مختلف قرارگیری سر و دم پرنده در طراحی

۳- برای طراحی کامل یک پرنده، ابتدا طرح کلی و خطی آن کشیده می شود. برای این کار اول طراحی سر، سپس خطوط اصلی بدن و دم به آن افزوده شده و در پایان عناصر دیگر مانند خطوط کلی بال ها، پرها، نوک و چشم پرنده طراحی می شود (تصویر ۷۴).

محتوای
درس

تصویر ۷۴- نمونه ای از مراحل طراحی کامل پرنده در حالت های مختلف

۴- هنگام طراحی پرنده، هر دو بال می توانند به سمت جلو، عقب و یا یکی در جلو و دیگری در عقب قرار گیرند. همچنین بال ها می توانند هردو باز، هردو بسته و یا یکی باز و یکی بسته باشند. پاها نیز می توانند به حالت ساده روی زمین قرار گیرند و یا هردو پا به سمت جلو، عقب و یا ترکیبی از هردو باشند (تصویر ۷۵).

الف

ب

تصویر ۷۵- حالت‌های مختلف قرارگیری پاها و بال‌ها در پرنده

نمونه‌هایی از انواع پرندگان در حالت‌های مختلف که
از آثار هنرمندان پیشین انتخاب شده‌اند (تصویر ۷۶).

تصویر ۷۶- عقاب با بال‌های نیمه‌باز و سر خمیده
(از آثار هنرمندان پیشین)

نمونه‌هایی از انواع پرندگان در آثار هنرمندان معاصر و پیشین در دو صورت قلم‌گیری شده و رنگی به حالت‌های مختلف در تصاویر زیر مشاهده می‌شود (تصاویر ۷۷ و ۷۸).

تصویر ۷۷- الف - پرنده در حال فرود

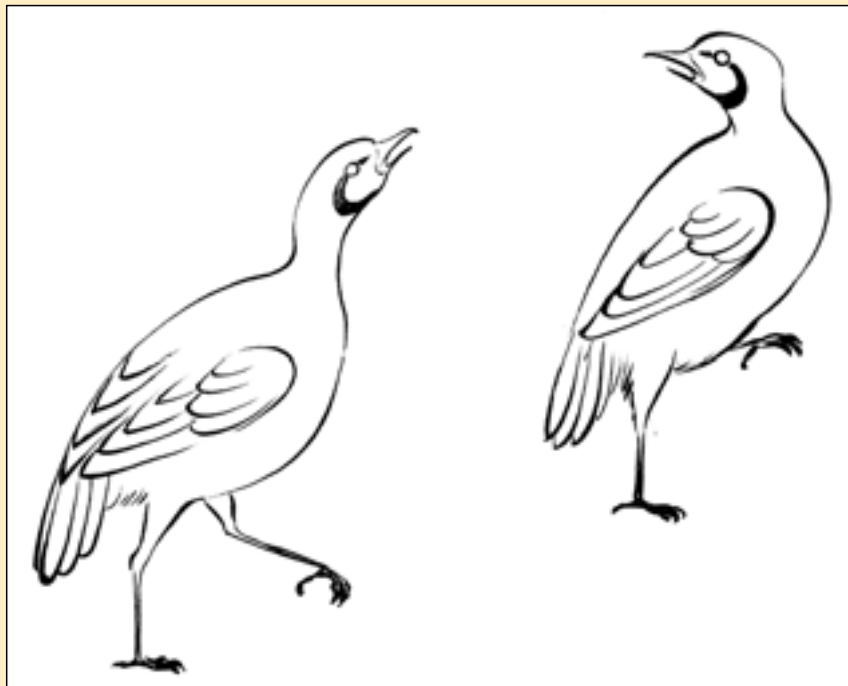

تصویر ۷۷- ب - لک‌لک ایستاده

محتوای
درس

تصویر ۷۷- ج- گرفت و گیر

تصویر ۷۷- د- کبک

تصویر ۷۷- قلم گیری حالت های مختلف پرندگان اثر رضا مهدوی

محتوای
درس

تصویر ۷۸- الف

تصویر ۷۸- ب

محتوای
درس

تصویر ۷۸-ج

محتوای
درس

تصویر ۷۸-د

تصویر ۷۸-هـ

تصویر ۷۸- رنگ آمیزی و پردازش انواع پرندگان در
حالت‌های مختلف از آثار نگارگران پیشین و معاصر

نمونه‌ای از ترکیب‌بندی پرندگان و صخره در تصویر زیر که بخشی از یک نگارگری است، مشاهده می‌شود (تصویر ۷۹).

تصویر ۷۹- ترکیب‌بندی رنگی پرندگان همراه با صخره و درخت (قسمتی از اثر)

محتوای
درس

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- از انواع پرندگان شکاری، اهلی و خانگی، سه نمونه با رعایت تندی و کندی خطوط بر روی برگه A_۴ طراحی کند.
- ۲- سه نمونه از انواع پرنده‌ها در حالت‌های مختلف که تأیید شده را روی کاغذ A_۴ کشیده و قلم‌گیری کند.
- ۳- سه نمونه ترکیب‌بندی با عناصر آموزش داده شده (ابر، کوه، درخت، جویبار، گل و بوته و پرنده) را روی برگه A_۴ طراحی و قلم‌گیری کند.

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	کاغذ در نگارگری ص ۱۵۳	از ص ۸۱ تا ص ۸۶	ص ۸۶ تا ص ۹	طراحی پرنده‌ها در حالت‌های مختلف	سه نمونه طراحی از انواع پرندگان شکاری، اهلی و خانگی در حالت‌های مختلف و با رعایت تندی و کندی قلم‌گیری سه نمونه از پرندگان تأیید شده، ترکیب‌بندی با تمام عناصر آموزش داده شده	پرسش از محتوای تدریس شده - ژوژمان سه ترکیب‌بندی از جویبار با قلم‌گیری و ترکیب‌بندی از کوه، بوته، درخت و جویبار با قلم‌گیری
ساعت	۵'	۵۵'	۱:۴۵'	۵'	۵'	۱۵' - ۳۵'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

ارزشیابی محتوای نظری را مانند جلسه‌های قبل انجام دهید. کارهای عملی را به شکل ژوژمان ارزشیابی کنید. پیشنهاد می‌شود هنرجویان در یک برگه A_۴ همزمان با طراحی انواع پرندگان در حالت‌های مختلف به ترکیب‌بندی مناسب آنها نیز در زمینه کاغذ توجه داشته باشند. سه نوع از طراحی پرندگان در حالت‌ها و اندازه‌های مختلف از تمرین‌های کلاس (با رعایت تندی و کندی خطوط) برای کارپوشه انتخاب کنید. همچنین دو نمونه ترکیب‌بندی انواع پرندگان در حالت‌های مختلف در یک برگه A_۴ (از تمرین‌های کلاسی)، یک نمونه ترکیب‌بندی قلم‌گیری شده از جویبار (از تکلیف منزل) و یک ترکیب‌بندی از طراحی، ابر، کوه، گل و بوته، درخت و جویبار قلم‌گیری شده (از تکلیف منزل) انتخاب و با درج دلایل انتخاب و نقاط قوت و ضعف در برگه‌های نظرات هنرآموز در کارپوشه قرار دهید.

دانش افزایی

نماد انواع پرندگان، از نمادهای حیوانی به‌شمار می‌روند. سیمرغ، هدهد، عقاب، مرغابی و ... به ترتیب بیشترین کاربرد را در نگارگری دارند.

سیمرغ، نماد رشدی کامل است که افراد حقیر و ناچیز را به درجات کمال رهنمون می‌سازد. هدهد نشانه پیرو راهنماست. عقاب، نماد قدرت، توانایی و مظهر جلال و عظمت است. مرغابی را نیز نشانه عارف و سالک برمی‌شمرند که اگر در آب نقره‌ای فام شناور باشد، نماد عارفی است که در دریای معرفت غوطه‌ور است.

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری

ابتکار من :

نتیجه :

اهداف جزئی :

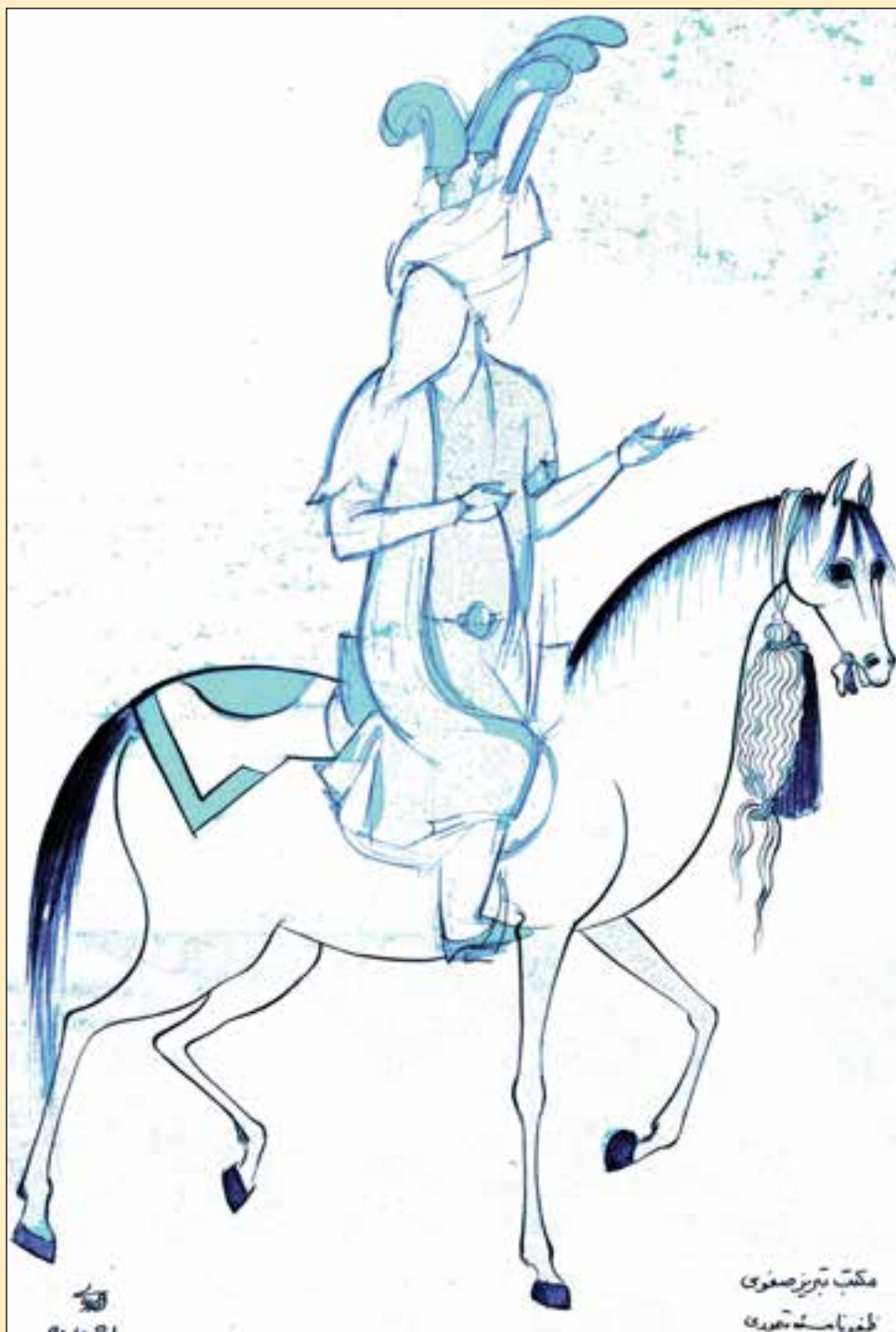
- ۱- شناخت مفهوم مکاتب مختلف نگارگری
- ۲- توانایی رنگ آمیزی کاغذ
- ۳- توانایی طراحی از چهارپایان

اهداف رفتاری :

- ۱- مکتب نگارگری شیراز را شرح دهد.
- ۲- هنرمندان مکتب نگارگری شیراز را نام ببرد.
- ۳- ویژگی های مکتب نگارگری شیراز را از سایر مکاتب نگارگری تمیز دهد.
- ۴- رنگ آمیزی کاغذ را با رنگ های گیاهی و طبیعی انجام دهد.
- ۵- اسب را در حالت های مختلف طراحی کند.
- ۶- آهو را در حالت های مختلف طراحی کند.

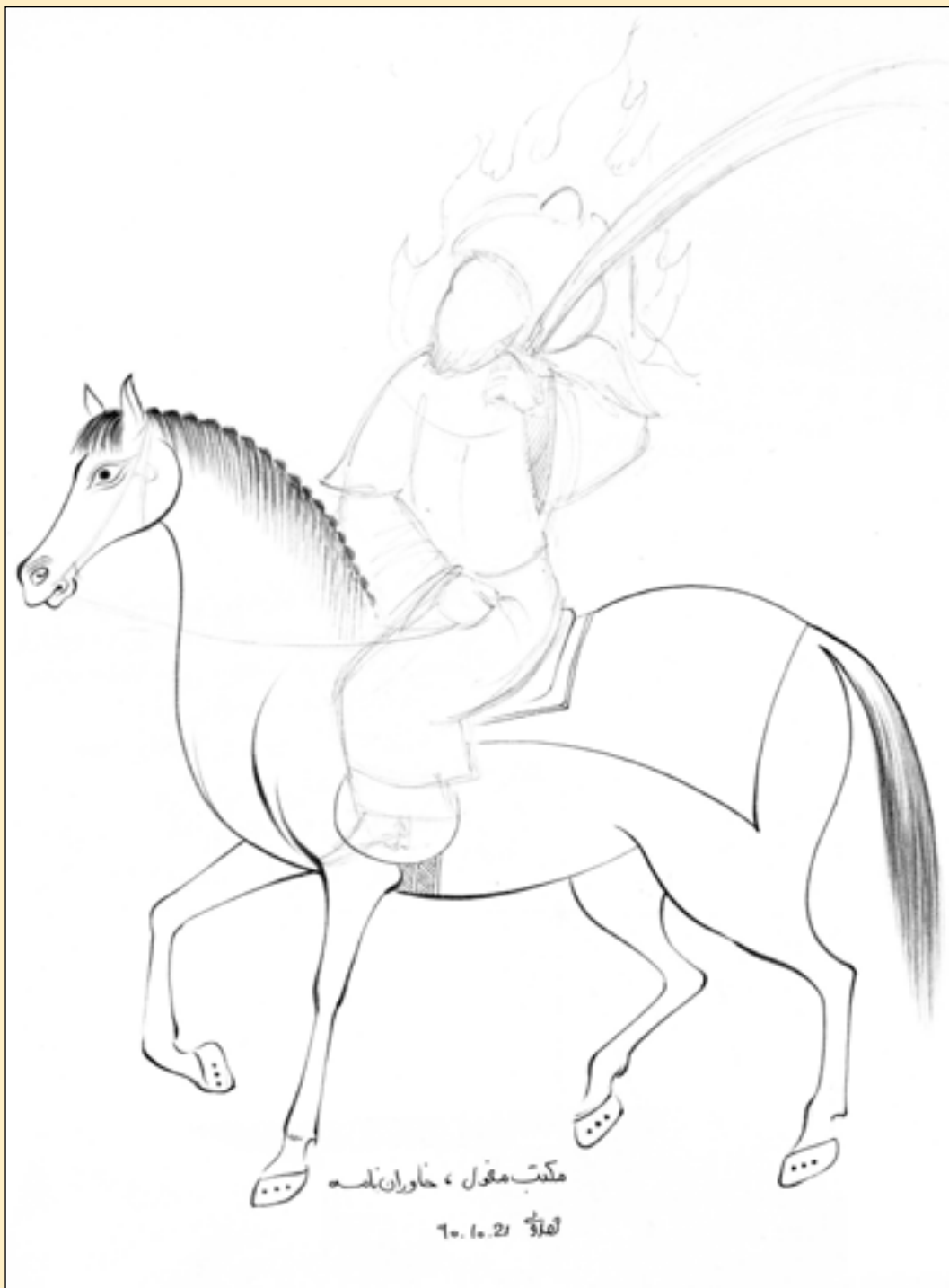
<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : سخنرانی، نمایشی</p> <p>مانند جلسه های پیشین درس را آغاز کرده و همزمان با نمایش تصاویر صفحه های ۱۵ تا ۲۳ کتاب (تصاویر شماره های ۱-۱۶ و ۱۷-۱) به شرح مکتب نگارگری شیراز، ویژگی ها و هنرمندان آن پرداخته می شود. سپس فیلمی از چگونگی رنگ آمیزی کاغذ با مواد رنگزای گیاهی و به روش غوطه وری (صفحه ۱۵۵ کتاب) نمایش داده می شود. اگر فیلمی در این زمینه در اختیار هنرآموز قرار ندارد می توان همزمان انواع مواد رنگزای گیاهی و روش های مختلف رنگ آمیزی کاغذ را شرح داد و سپس در بخش عملی یکی از این روش ها را در برابر هنرجویان انجام داد. در پایان نیز چند پرسش کلاسی در زمینه مباحث مطرح شده به یادگیری بیشتر و یادسپاری بهتر هنرجویان کمک فراوانی می کند.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی</p> <p>چنانچه لازم باشد رنگ آمیزی کاغذ به روش غوطه وری با استفاده از یک سینی، مقداری چای بدون تفاله و چند برگه سفید A۴ به شکل عملی نشان داده شود. برای آموزش طراحی اسب نیز ابتدا شرح آن متناسب با متن صفحه ۹۲ تا ۹۷ کتاب داده می شود. سپس مراحل طراحی آن بر روی تخته کشیده می شود تا هنرجویان همزمان شروع به طراحی اسب نمایند. تمرین طراحی از اسب در حالت های مختلف و با ترکیب بندی های مناسب در یک برگه A۴ انجام شود. پس از آنکه هنرجویان طراحی اسب را با رعایت تندی و کندی خطوط آموختند چون طراحی آهو نیز شباهت های بسیاری با طراحی اسب دارد بنابراین در ادامه طراحی آهو نیز به همان روش (صفحه ۹۸ تا ۱۰۰ کتاب) آموزش داده می شود. هنرجویان نیز آهو و گوزن را در حالت ها و اندازه های مختلف طراحی می کنند.</p>	

تمرین ترکیب بندی از آهو و اسب در یک برگه A۴ نیز برای هنرجویان جالب خواهد بود. در کلاس برای روان تر شدن دست هنرجویان، هنگام تأیید طراحی از اسب و آهو، قلم گیری آنها نیز انجام شود. انواع حالت های اسب در طراحی دوره های مختلف به صورت قلم گیری و رنگ آمیزی شده در تصاویر زیر قابل مشاهده است (تصویر ۸۰).

تصویر ۸۰ - الف

محتوای
درس

تصویر ۸۰ - ب

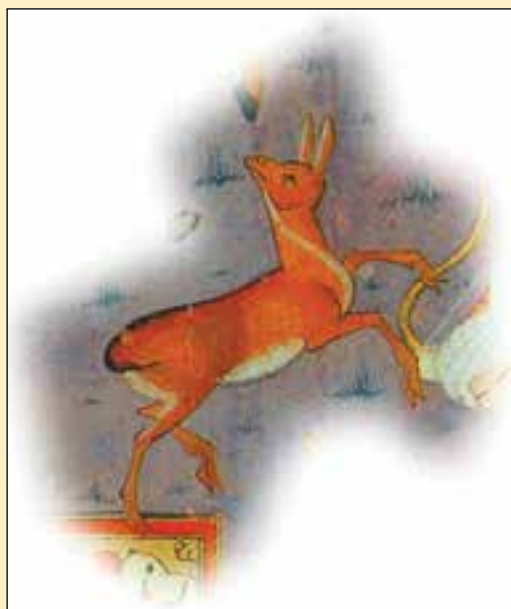
تصویر ۸۰ - ج

تصویر ۸۰ - د

تصویر ۸۰ - حالت های مختلف اسب در مکاتب مختلف نگارگری

همچنین حالت‌های مختلف آهو و گوزن در آثار نگارگری پیشین مشاهده می‌شود (تصویر ۸۱).

تصویر ۸۱ - انواع آهو و گوزن در حالت‌های مختلف از آثار نگارگران پیشین

حالت‌های مختلف اسب، آهو و گوزن در ترکیب‌بندی‌های گوناگون آثار نگارگران پیشین استفاده‌های فراوان داشته است در ادامه انواع ترکیب‌بندی با این حیوانات و طبیعت مشاهده می‌شود (تصویر ۸۲).

محتوای
درس

تصویر ۸۲ - ب

تصویر ۸۲ - ج

محتوای
درس

تصویر ۸۲ - د - بخشی از تصویر ۸۲ - الف

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- حداقل ۱۰ برگه A_۴ را با انواع مواد رنگزای گیاهی و به روش غوطه‌وری رنگ آمیزی کند.
- ۲- سه اسب در حالت‌های مختلف طراحی و قلم‌گیری کند.
- ۳- سه آهو یا گوزن در حالت‌های مختلف طراحی و قلم‌گیری کند.
- ۴- دو ترکیب‌بندی از اسب و آهو در حالت‌های مختلف در یک منظره (شامل ابر، درخت، گل، بوته، کوه و جویبار) طراحی و بر روی کاغذهای رنگ‌آمیزی شده قلم‌گیری نماید.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	ص ۱۵ تا ص ۲۳	ص ۹۲ تا ۹۷	ص ۹۸ تا ۱ ص	تمرین ترکیب‌بندی از اسب و آهو در یک برگه A _۴ طراحی و قلم‌گیری	رنگ‌آمیزی برگه‌های A _۴ در مواد رنگزای گیاهی (حداقل ۱ برگه) طراحی از سه اسب در حالت‌های مختلف و قلم‌گیری آنها طراحی از سه آهو یا گوزن در حالت‌های مختلف و قلم‌گیری آنها قلم‌گیری از دو ترکیب‌بندی از همه عناصر آموخته شده	محتوای نظری آموزش داده شده - ژورمان تمرین‌های کلاسی و ژورمان تکالیف جلسه قبل
ساعت	۴۵'	۶'	۱:۴۵'	۵'	۵'	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم			سوم	

ارزشیابی پایان درس

پرسش از محتوای آموزش داده شده و سپس ژورمان کارهای جلسه قبل با نقد و بررسی هنرجویان انجام می‌شود. آنگاه بهترین کار هنرجویان از طراحی و قلم‌گیری یک پرند شکاری، یک اهلی و یک خانگی با دلایل انتخاب و ویژگی‌های آن که در پشت برگه‌ها نوشته می‌شود، در کارپوشه قرار می‌گیرد. همچنین یک کار ترکیب‌بندی قلم‌گیری شده از همه عناصر نیز پس از نقد و بررسی و ژورمان برای کارپوشه انتخاب می‌شود.

از کارهای کلاسی نیز یک طراحی اسب در حالتی مناسب با رعایت تندی و کندی و قلم‌گیری، یک آهو یا گوزن همراه با قلم‌گیری در کارپوشه قرار خواهد گرفت. در پایان نیز یک ترکیب‌بندی از اسب و آهو و یا یک ترکیب‌بندی از همه عناصر آموخته شده تاکنون (که از تمرین‌های کلاسی است) با رعایت تندی و کندی خطوط، برای قراردادن در کارپوشه انتخاب می‌شود.

دانش افزایی

آهو در نقوش نمادین حیوانی نماد بی گناهی و معصومیت است. نماد اسب نیز که یکی دیگر از نقوش نمادین حیوانی است نزد بسیاری از اقوام و تمدن‌ها از جمله ایرانیان، مظهر نجابت است.

تجربه من :

عکس‌العمل‌های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری

ابتکار من :

نتیجه :

اهداف جزئی :

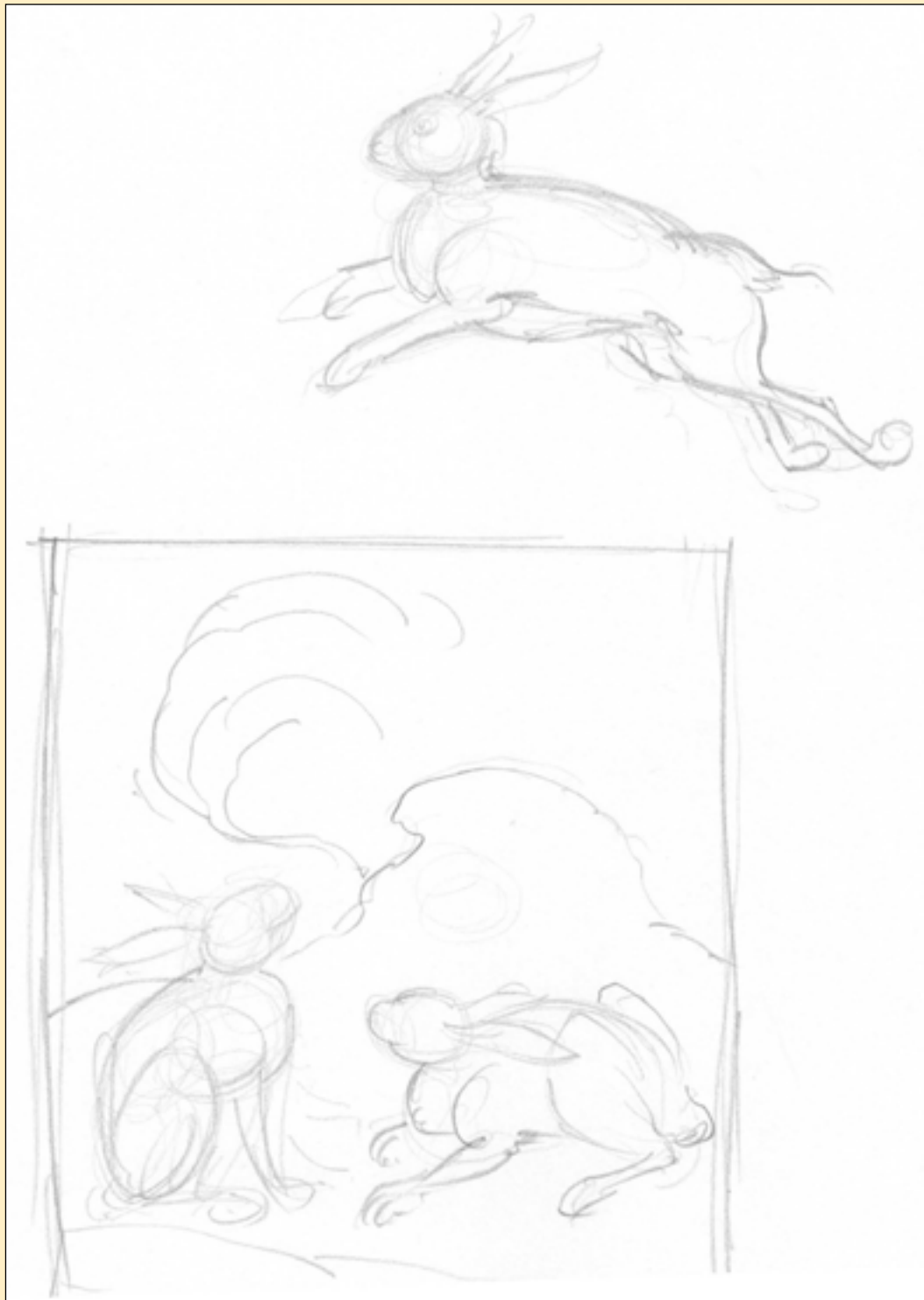
- ۱- توانایی آماده‌سازی بوم
- ۲- توانایی طراحی از چهارپایان

اهداف رفتاری :

- ۱- آهارزدن کاغذ را تعریف کند.
- ۲- مهره زدن را تعریف کند.
- ۳- انواع آهار را نام برده و چگونگی آماده‌سازی آن را شرح دهد.
- ۴- کاغذ را آهار زده و مهره‌کشی کند.
- ۵- شتر را در حالت‌های مختلف طراحی کند.
- ۶- خرگوش را در حالت‌های مختلف طراحی کند.

<p>آزمون دوره‌ای</p> <p>برای یادآوری بهتر محتوای نظری آموزش داده شده در جلسه‌های پیشین، یک آزمون کتبی که دارای انواع سؤال‌های کوتاه‌پاسخ، تشریحی و چندگزینه‌ای باشد از مکاتب تبریز و شیراز، هنرمندان این مکاتب، ویژگی‌های هر یک و تفاوت‌هایشان طراحی و در زمان تعیین شده برگزار شود. همچنین چند سؤال نظری در مورد مراحل و چگونگی طراحی از پرنده، آهوی نشسته، پای پرنده اهلی و ... ارائه شود.</p> <p>سؤال عملی نیز می‌تواند مراحل طراحی یکی از حیوانات یا پرندگان با قلم‌گیری آنها باشد و یک ترکیب‌بندی مناسب در یک برگه A₄ از همه عناصر آموزش داده شده تاکنون، با رعایت تندی و کندی خطوط و با مداد از هنرجویان خواسته شود. (جلسه قبل زمان و چگونگی آزمون دوره‌ای برای هنرجویان شرح داده شود)</p>	
<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ، سخنرانی، نمایشی</p> <p>تعریف آهار زدن، انواع آهار و مهره‌کشی همانند صفحه ۱۵۶ کتاب تشریح شده و از هنرجویان بخواهید که چنانچه انواع آهارهای دیگری را می‌شناسند معرفی کنند. سپس ابزار مورد نیاز را نیز همراه داشته و به ایشان نشان دهید و یا از تصاویر کتاب کمک بگیرید.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار (پروژه)</p> <p>اگر مقداری آهار نشاسته را از قبل آماده داشته باشید، می‌توانید یکی از کاغذهای رنگ‌آمیزی شده را در برابر هنرجویان آهار زده و تا پایان جلسه (۶ ساعت) هنگام خشک شدن، آهار بزنید. سپس مراحل طراحی شتر صفحه ۱۰۱ تا ۱۰۳</p>	

و خرگوش صفحه ۱۰۴ را بر روی تابلو طراحی کرده و از هنرجویان بخواهید تا مرحله به مرحله به طراحی بپردازند. علاوه بر کتاب درسی نمونه‌ای از ترکیب‌بندی عناصر طبیعی با خرگوش را در سه مرحله در تصاویر زیر مشاهده می‌کنید (تصویر ۸۳).

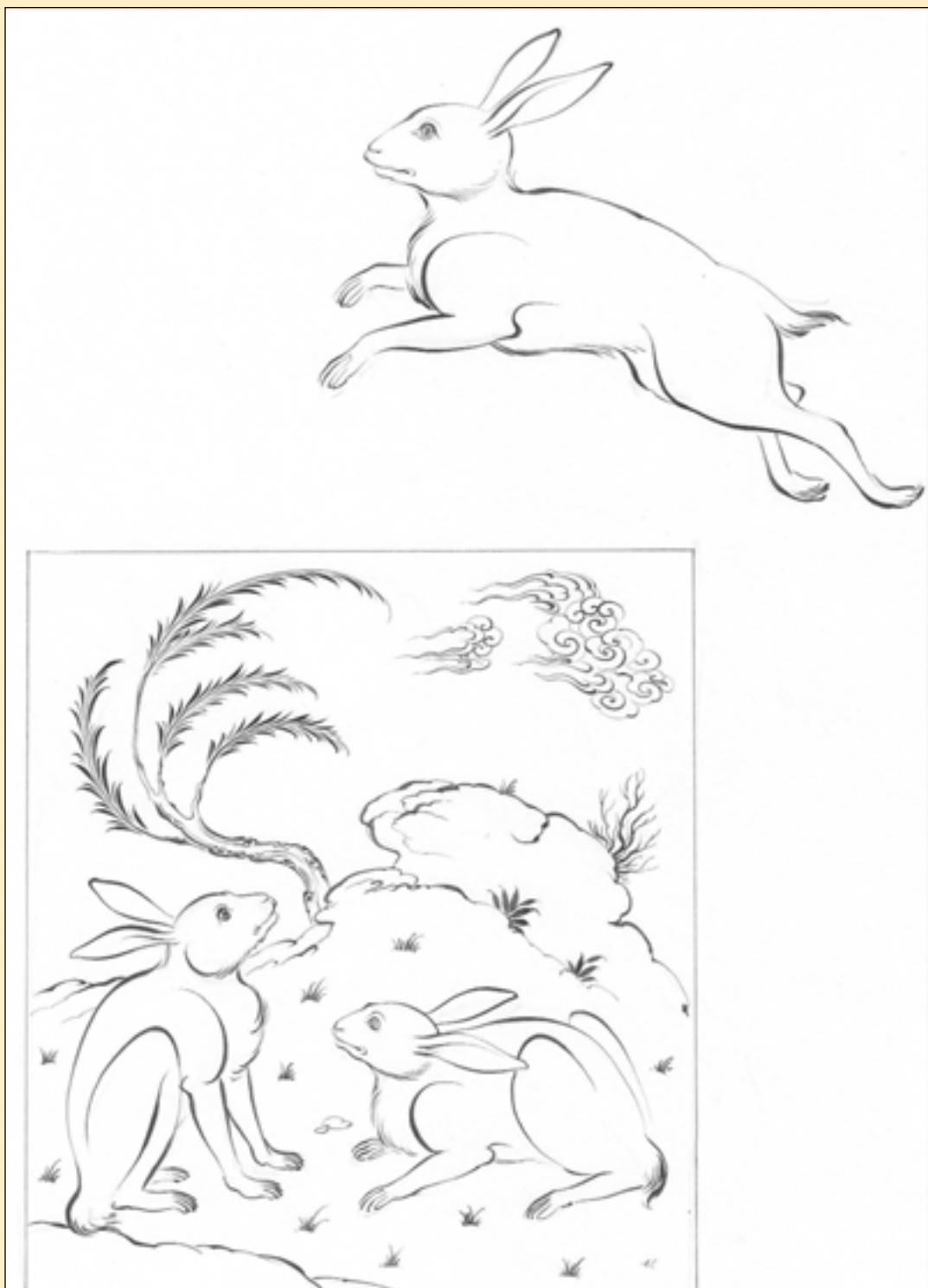

محتوای
درس

تصویر ۸۳ - الف

تصویر ۸۳ - ب

تصویر ۸۳ - ج

همچنین نمونه‌ای از ترکیب بندی شتر در آثار پیشینیان در تصویر زیر مشاهده می‌شود (تصویر ۸۴).

تصویر ۸۴

محتوای
درس

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- شتر را در حالت‌های مختلف طراحی کرده و قلم‌گیری کند.
- ۲- خرگوش را در حالت‌های مختلف طراحی و قلم‌گیری کند.
- ۳- سه ترکیب بندی از شتر، خرگوش و پرنده به دلخواه در یک پس‌زمینه که از کوه، درخت، صخره، گل و بوته و ابر تشکیل شده طراحی و قلم‌گیری کند.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	آزمون دوره‌ای کتبی، نظری و عملی از دروس قبلی	ص ۱۵۶ و ۱۱ تا ۱۳	ص ۱۳ و ۱۴	ترکیب بندی از ۲ موضوع شتر و خرگوش	ترکیب بندی از شتر همراه با یک پرنده صحرائی در یک بیابان	مرور محتوای تدریس شده - زو زمان تمرین‌های جلسه قبل و همین جلسه
ساعت	۶'	۴۵'	۱:۴۵'	۵'	۵'	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم			سوم	

ارزشیابی پایان درس

برای ارزشیابی کردن محتوای آموزش داده شده مانند جلسه قبل عمل کنید.

کارپوشه

- بهترین کارهای انتخابی از تکالیف جلسه قبل را در کارپوشه قرار دهید.
- یک نمونه شتر و خرگوش طراحی و قلم‌گیری شده از کارهای کلاسی را در کارپوشه قرار دهید.
- از تمرین‌های کلاسی یک ترکیب‌بندی از خرگوش و شتر و پرنده به دلخواه با عناصری چون (جویبار، کوه، صخره، بوته و درخت) که رعایت تندی و کندی خطوط نیز در آن مشاهده می‌شود را برای کارپوشه انتخاب کنید.

دانش‌افزایی

موارد دیگری نیز برای آهار کاغذ استفاده می‌شوند مانند :

۱- آهار تخم اسفرزه : تخم این گیاه را ابتدا در آب داغ خیس کرده، سپس آن را صاف می‌کنیم تا ماده‌ای ژلاتینی به دست آید. مایع ژلاتینی را با قلم‌مو یا دست و یا اسفنج روی کاغذ یا مقوا کشیده و در مکانی به صورت صاف قرار می‌دهیم تا کاملاً خشک شود و در پایان آن را مهره می‌کشیم.

۲- آهار تخم شنبلیله : ابتدا تخم شنبلیله را آسیاب کرده و با آب می‌جوشانیم. پس از لعاب انداختن آن را صاف می‌کنیم، مایع به دست آمده آهار تخم شنبلیله است که در ادامه مانند بالا عمل می‌کنیم.

۳- آهار شیرۀ گندم : ابتدا گندم را می‌گذاریم جوانه بزند، سپس می‌کوبیم و از شیرۀ آن به عنوان آهار استفاده می‌کنیم.

۴- آهار برنج : برنج را جوشانده و سپس آبکش می‌کنیم، آب بدست آمده آهار برنج است. این آهار پس از استفاده بر روی کاغذ و مهره‌کشی، برق ملایمی به کاغذ می‌دهد.

خرگوش نیز یکی دیگر از نمادهای نقوش حیوانی است. در نگارگری ایرانی، خرگوش نماد بی‌گناهی و معصومیت است. (این حیوان به هنگام ترس شدید بر سر جای خود می‌خکوب و بی حرکت باقی مانده و می‌لرزد و توان حرکت خود را از دست می‌دهد)

تجربه من :

عکس‌العمل‌های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

اهداف جزئی :

- ۱- شناخت مفاهیم مکاتب مختلف نگارگری
- ۲- توانایی ساخت انواع بوم
- ۳- توانایی طراحی از چهارپایان

اهداف رفتاری :

- ۱- ویژگی های مکتب بخارا را شرح دهد و هنرمندان آن را نام ببرد.
- ۲- ویژگی های مکتب تبریز در دوره دوم (صفوی) را شرح دهد و هنرمندان آن را نام ببرد.
- ۳- انواع بوم ها را بشناسد.
- ۴- روش ساخت بوم دودی و ابر و باد را شرح دهد.
- ۵- بوم ساده را بسازد.
- ۶- شیر را در حالت های مختلف با رعایت تندی و کندی خطوط طراحی کند.
- ۷- سگ را در حالت های مختلف با رعایت تندی و کندی خطوط طراحی کند.
- ۸- روباه را در حالت های مختلف با رعایت تندی و کندی خطوط طراحی کند.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ، سخنرانی، نمایش</p> <p>همانند دروس گذشته با طرح سؤالاتی ذهن هنرجویان را با مطالبی که قرار است در پایان درس بتوانند پاسخ دهند آماده کرده و سپس به شرح مطالب ص ۲۳ تا ۲۸ همزمان به نمایش تصاویر ۲۶-۱ تا ۳۰-۱ پرداخته و در مکتب بخارا و مکتب تبریز در دوره دوم (صفوی) توضیح داده می شود.</p> <p>انواع بوم سازی و روش ساخت بوم ساده برای هنرجویان با نمایش تصاویر ۲-۳ صفحه ۱۵۷ کتاب شرح داده می شود. سپس ابزار، وسایل و موادی که برای جلسه بعدی نیاز است برای هنرجویان اعلام کرده و همه آنها یا تعدادی از آنها را گروه بندی نمایید. یک یا چند گروه برای ساخت کاغذ ابر و باد و یک یا چند گروه برای ساخت کاغذ دودی مشخص شوند. در هر گروه ابزار، وسایل و مواد تقسیم می شود تا برای جلسه بعد به همراه بیاورند. (ابزار و وسایل در صفحه های ۱۵۶ تا ۱۵۹ کتاب درسی آمده است)</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>کار اول چگونگی آماده سازی یک بوم ساده (از کاغذهای رنگ آمیزی شده) و چسباندن آن به صورت عملی</p>	

است. کار بعدی طراحی از حیواناتی مانند شیر، سگ و روباه است. برای این کار ابتدا هنرجویان به تمرین انواع خطوط تند و کند پرداخته و سپس مراحل طراحی این حیوانات را یکی یکی متناسب با صفحه‌های ۱۰۵ تا ۱۱۳ کتاب همزمان با هنرآموز خود، انجام دهند. نکته مهم در طراحی هریک از این حیوانات این است که هنرجویان علاوه بر اینکه باید به تناسبات و رعایت تندی و کندی خطوط، توجه نمایند، حالت‌های مختلف آنها را نیز به درستی نشان دهند. همچنین در تمرین‌های خود می‌توانند یک ترکیب بندی زیبا از حالت‌های مختلف هر کدام از این حیوانات (شیر، سگ و روباه) در یک برگه جداگانه به نمایش بگذارند. در پایان نیز یک ترکیب بندی زیبا از هر سه آنها در فضایی با عناصری چون درخت، ابر، جویبار و ... طراحی کنند.

اگر در تمرین‌های کلاسی همواره در پایان بر ترکیب بندی‌ها تأکید شود رفته رفته، هنرجویان دید بسیار خوبی نسبت به ترکیب بندی پیدا کرده و عناصر را به خوبی در زمینه خواهند چید. چند نمونه طراحی شیر در حالت‌های مختلف از آثار نگارگران پیشین در تصویر ۸۵ دیده می‌شود.

تصویر ۸۵ - الف

محتوای
درس

تصویر ۸۵ - ب

تصویر ۸۵ - حالت‌های مختلف شیر در بخشی از آثار نگارگران پیشین

هنرمندان پیشین سگ را در حالت‌های گوناگون حمله، شکار و ... در آثار خود طراحی کرده‌اند (تصویر ۸۶).

تصویر ۸۶ - الف

محتوای
درس

تصویر ۸۶ - ب

تصویر ۸۶ - حالت‌های مختلف انواع سگ در نگارگری پیشینیان

حالت‌های مختلف روباه را در نمونه‌هایی که در تصویر ۸۷ از آثار نگارگری هنرمندان طراحی شده است، مشاهده می‌کنید:

تصویر ۸۷ - الف

تصویر ۸۷ - ب

تصویر ۸۷ - حالت‌های مختلف روباه در آثار نگارگران

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- سه بوم ساده از کاغذهای رنگ آمیزی شده خود بسازند.
- ۲- در دو برگه A_۴، شیر در حالت‌های مختلف را طراحی و قلم‌گیری نمایند.
- ۳- در دو برگه A_۴، سگ در حالت‌های مختلف را طراحی و قلم‌گیری کنند.
- ۴- در دو برگه A_۴، روباه در حالت‌های مختلف را طراحی و قلم‌گیری کنند.
- ۵- یک ترکیب بندی از این حیوانات با عناصر آموخته شده در دروس گذشته چون ابر و کوه ... (همراه با قلم‌گیری) انجام دهند. یادآوری : هنرجویان تعداد تمرین‌های بیشتری را باید انجام دهند و دو برگه یاد شده یعنی بهترین تمرین‌ها را برای ژورمان کلاسی بیاورند.

ارزشیابی	تکالیف جلسه بعد	عملی	عملی	عملی	نظری	محتوا
مرور محتوای تدریس شده - ژوژمان تمرین های جلسه گذشته و کلاسی	- بوم سازی ساده - طراحی از حالت های مختلف شیر، سگ و روباه و قلم گیری آنها - ترکیب بندی از این حیوانات با عناصر آموخته شده قبلی	تکمیل مباحث صفحات ۱۵ تا ۱۱۳	از ص ۸ تا ۱۱۳	ص ۱۵۷ و ص ۱۵ تا ۱۷	از ص ۲۳ تا ص ۲۸ و از ص ۱۵۷ تا ص ۱۵۹	شماره صفحه کتاب
۱۵' - ۳'	۱'	۵'	۱:۴۵'	۶'	۴۵'	ساعت
سوم			دوم	اول		زنگ

ارزشیابی پایان درس

ارزشیابی این جلسه نیز همانند جلسه های پیشین به صورت پرسش و پاسخ از محتوای نظری و ژوژمان از کارهای کلاسی و تکالیف جلسه قبل انجام می شود.

بهترین کارهای هر هنرجو از تکالیف جلسه قبلی و تمرین های کلاسی (حداقل از هر موضوع یکی) انتخاب می شود. سپس بیان دلایل انتخاب (نقاط ضعف و قوت) بر پشت کارها و در برگه کارپوشه درج می گردد. در پایان کارها و برگه در کارپوشه هر فرد قرار می گیرد.

دانش افزایی

نماد شیر: شیر از معدود نمادهایی است که در هر دو معنی نیکی و پلیدی به کار گرفته می شود. در جایی شیر نماد قدرت به خصوص قدرت الهی و یا قدرتی از جانب پروردگار به شمار می رود، همچنان که مولوی در مثنوی خود آرزو می کند که ای کاش آهوئی بود که در چنگال شیر گرفتار شود، یعنی به مقام فنا دست یابد. در جایی دیگر شیر نماد نفس پلید و سلطنت است. گاهی نیز شیر را نشانه تابستان برشمرده اند به خصوص زمانی که در حال جدال (گرفت و گیر) با گاو (بهار) است.

تجربه من:

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من:				
نتیجه:				

هدف جزئی :

۱- توانایی ساخت انواع بوم

اهداف رفتاری :

- ۱- کاغذ دودی را بسازد.
- ۲- زمینه ابر و باد را بسازد.
- ۳- زمینه ساخته شده را آهار بزند.
- ۴- زمینه آهار زده شده را مهره کشی کند.

<p>آزمون دوره‌ای</p> <p>در این آزمون پرسش‌های گوناگونی از محتوای نظری کتاب درسی صفحه ۱ تا ۲۸ و متناسب با سطوح اهداف رفتاری طراحی می‌شود. پرسش‌ها در مورد ویژگی‌های نگارگری، تاریخچه آن، مکاتب مختلف نگارگری، ویژگی‌های هر یک از مکاتب بغداد، تبریز (دوره اول)، شیراز (دوره اول)، هرات، بخارا و تبریز (دوره دوم) و هنرمندان برجسته آنها تدوین می‌گردد. همچنین پرسش‌هایی از محتوای عملی، برای ارزشیابی کار عملی هنرجویان طراحی می‌شود. برای مثال سؤالاتی چون: یک ابر در نگارگری طرح کنید یا از انواع برگ یک نمونه را طراحی و قلم‌گیری کنید و یا از پرندگان یک اردک طراحی و قلم‌گیری کنید و یا یک کار ترکیب‌بندی از عناصری که آموخته‌اید طراحی و سپس قلم‌گیری کنید (محتوای این ترکیب‌بندی با نظر هنرآموز تعیین شود).</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی</p> <p>هنرجویان ساخت بوم ساده را در جلسه قبلی آموخته‌اند، اکنون با توجه به اینکه ابزار و مواد مورد نیاز این جلسه در گروه‌ها آماده شده است، بنابراین هنرآموز می‌تواند با نمایش گام به گام ساخت بوم دودی و ابر و باد را در برابر هنرجویان از ایشان بخواهد تا یک به یک در گروه‌های خود به ساخت بوم دودی و ابر و باد (قطع A_۴) بپردازند. هنگام کار اشکالات یادآوری شود تا در منزل بتوانند بوم‌سازی دقیق و مناسبی انجام دهند.</p>	

پروژه

در این پروژه دانش‌آموزان به سه گروه تقسیم می‌شوند.

گروه اول : مقوایی در اندازه A_۴ را با مواد رنگ‌زنگ‌آمیزی کرده و در قطع A_۴ بوم‌سازی کرده و سپس آهار زده و مهره کشی می‌کنند. ترکیب‌بندی با عناصر آموزش داده شده براساس خواسته هنرآموز (تعیین عناصر و موضوع این ترکیب‌بندی به عهده هنرآموز است) انجام شده و سپس با مرکب مشکی یا قهوه‌ای قلم‌گیری می‌شود.

گروه دوم : یک مقوا در قطع A_۳ را دودی کرده (تیره یا روشن به دلخواه هنرجویان) و سپس آن را در قطع A_۴ بوم سازی کرده، آهار زده و مهره کشی می کنند. همچنین مانند گروه اول یک ترکیب بندی با نظر هنرآموز از عناصر آموزش داده شده روی آن انجام داده و با مرکب مشکی یا قهوه ای قلم گیری می کنند.

گروه سوم : یک مقوا در قطع A_۳ را به روش ابر و باد ساخته و سپس آن را در قطع A_۴ بوم سازی، آهار زده و مهره کشی می کنند. سپس یک ترکیب بندی زیر نظر هنرآموز با عناصر آموزش داده شده روی آن انجام داده و با مرکب مشکی یا قهوه ای قلم گیری می کنند.

❖ نکته : از آنجایی که زمان این درس کارگاهی ۸ ساعت است چنانچه آموزش ساخت کاغذ ابر و باد و دودی در ساعت اولیه انجام پذیرد و سپس آزمون دوره ای برگزار گردد، فرصت مناسبی فراهم خواهد شد تا این مقواها یا کاغذها خشک شوند. پس از خشک شدن آموزش مرحله بعدی آهار زدن و مهره کشیدن نیز در همین جلسه انجام خواهد شد.

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- یک مقوا را در قطع A_۳ با ماده رنگزای دلخواه طبق توضیح ص ۱۵۵ کتاب درسی رنگ کرده و سپس با آن بوم A_۴ بسازند.
- ۲- یک مقوای A_۳ را دودی کرده (روشن یا تیره به دلخواه هنرجو) و سپس با آن در قطع A_۴ بوم بسازند.
- ۳- یک مقوای A_۳ را ابر و باد کرده و سپس با آن در قطع A_۴ بوم بسازند.

زمان تدریس

محتوا	عملی	نظری	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	آموزش ساخت کاغذ ابر و باد و دودی در کلاس و آهار و مهره زدن	آزمون دوره ای	ساخت مقوای دودی یا ابر و باد توسط دانش آموزان در کلاس	انجام کارهای عقب افتاده	یک بوم A _۴ با مقوای رنگ شده یک بوم A _۴ با مقوای دودی شده یک بوم A _۴ با مقوای ابر و باد شده تعیین پروژه نیمسال اول	مرور محتوای تدریس شده ژورمان تمرین های جلسه گذشته
ساعت	۴۵'	۶'	۱:۴۵'	۵'	۱'	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

برای ارزشیابی کردن محتوای آموزش داده شده همانند ارزشیابی جلسه گذشته انجام شود. یادآوری : برای ارزشیابی یک کار گروهی همانند پروژه، لازم است یک لیست واری واری مانند لیست واری ژورمان تهیه شده و اهداف آموزشی درس به وسیله آن بررسی و ارزیابی شود. همچنین نکاتی چون مشارکت مناسب در گروه، آموزش دادن و یاد گرفتن مهارت ها از یکدیگر، رعایت حقوق دیگران و ... که از شایستگی های غیر فنی به شمار می رود نیز بایستی در این لیست اضافه شود. از میان کارهای ابر و باد، دودی، آهار زده و مهره کشیده شده کلاسی هنرجویان پس از ژورمان، از هر کدام یک نمونه انتخاب و با شرح دلایل و درج آنها در برگه نظرات هنرجو و هنرآموز، در کارپوشه هر فرد قرار گیرد.

دانش افزایی

برای ساخت کاغذ ابر و باد روش دیگری وجود دارد که به جای نشاسته از ماست شیرین (یا لعاب تخم شنبلیله) در ساخت آن استفاده می کنند. برای این کار ابتدا ظرف لبه داری را که از کاغذ انتخابی قدری بزرگ تر باشد از ماست شیرین پر کرده و سپس رنگ روغن را که با تینر روغنی رقیق شده است با قطره چکان بر روی ماست می چکانند. آنگاه با یک ابزار نوک تیز مانند دُم قلم مو یا هر ابزار دیگری رنگ ها را به دلخواه خود درهم حرکت می دهند. حال مقوا را با دو دست به صورت U درآورده و از قسمت شکم آن را با دقت و بدون جابجایی بر روی سطح ماست قرار می دهند. آرام آرام، طرفین آن را به گونه ای که زیر مقوا هوا نگیرد رها کرده و مدتی صبر می کنند. پس از چند ثانیه که رنگ ها جذب مقوا شد آن را بلند کرده و سپس با آب تمیز می شویند تا ماست از روی سطح مقوا کاملاً برداشته شود و رنگ ها نمایان گردد.

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

اهداف جزئی :

- ۱- شناخت مکتب قزوین
- ۲- رنگ گذاری با رنگ های روحی

اهداف رفتاری :

- ۱- ویژگی های مکتب قزوین را توضیح دهد.
- ۲- هنرمندان مکتب قزوین را نام ببرد.
- ۳- رنگ گذاری با رنگ های روحی را انجام دهد.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ، نمایشی</p> <p>مانند دروس گذشته با بیان توضیحات صفحات ۱۹ تا ۳۱ کتاب و نمایش تصاویر ۳۱-۱ تا ۳۴-۱ به توضیح مکتب قزوین و ویژگی های این مکتب و هنرمندان آن پرداخته شده و در نهایت با بیان سؤالاتی که انتظار دارید هنرجویان پس از فراگیری درس به شما پاسخ دهند میزان فراگیری دانش آموزان سنجیده شده و ابهامات و نقاط ضعف در یادگیری دانش آموزان برطرف می گردد.</p>	
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : اکتشافی، واحد کار (پروژه)</p> <p>یک ترکیب بندی از عناصری که تا به حال آموزش داده شده است شامل (ابر، بوته، سنگ، صخره، پرده، اسب، آهو، سگ، روباه، شیر، درخت، جویبار و ...) توسط هنرجویان انجام شده و قلم گیری می شود. ایرادهای کار یادآوری می شود تا اصلاح شده و پس از آن به آموزش شیوه رنگ گذاری رنگ های روحی پرداخته می شود (طبق توضیحات ص ۱۷۵ کتاب).</p> <p>هنرجویان ترکیب بندی انجام شده در کلاس را با استفاده از رنگ های روحی رنگ آمیزی می کنند. کنترل و نظارت انجام صحیح ترکیب بندی در کادر مناسب، قلم گیری ها و چگونگی رنگ گذاری بر عهده شماست. برای عمق بخشیدن و به یادآوری آموخته های پیشین از آنها بخواهید تلاش کنند تا ترکیب بندی خود را براساس یکی از مکتب های نگارگری دروس پیشین انجام دهند. همچنین هنگام رنگ گذاری روحی علاوه بر استفاده از تنوع رنگ گذاری در مکاتب مختلف مراقب رنگ گذاری یکدست و بدون لک آنها در کار، باشید.</p>	<p>محتوای درس</p>

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- یک ترکیب بندی در کادر افقی به ابعاد A_4 از همه عناصر آموخته شده طراحی، قلم گیری و رنگ گذاری روحی کنند.
- ۲- یک ترکیب بندی در کادر عمودی به ابعاد A_4 از همه عناصر آموخته شده طراحی، قلم گیری و رنگ گذاری روحی کنند.
- ۳- چند کاغذ و مقوا در ابعاد A_4 و A_5 به شیوه دودی و ابر و باد رنگ آمیزی کنند.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	مکتب فزوین از ۲۹ تا ۳۱ تدریس شود	آموزش رنگ آمیزی با رنگ های روحی	ترکیب بندی با تمام عناصر آموزش داده شده با قلم گیری	کارکرد با رنگ های روحی تمرین شود	ترکیب بندی که در این جلسه انجام شد با استفاده از رنگ های روحی رنگ آمیزی شود و ساخت چند مقوای دودی و ابر و باد	مرور محتوای تدریس شده - ژورمان تمرین های جلسه گذشته
ساعت	۴۵'	۶'	۱:۴۵'	۵'	۵'	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

همانند جلسه های گذشته پرسش و پاسخ، ژورمان کار کلاسی، انتخاب بهترین کارها، ژورمان کارهای منزل و انتخاب بهترین ها همراه تکمیل برگه های نظرات هنرآموز و هنرجو (همراه با تاریخ) برای کارپوشه و لیست واریسی، از موارد ارزشیابی پایان درس به شمار می رود.

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

اهداف جزئی: یادآوری محتوای دروس پیشین،
ساخت و ساز گل و بوته، کوه، درخت و ابر
اهداف رفتاری: ساخت و ساز گل، بوته، کوه، درخت و ابر را انجام دهد.

نظری:

روش تدریس: سخنرانی، پرسش و پاسخ، یاد یارها
در این بخش به دوره کتاب از ابتدا تا پایان جلسه یازدهم پرداخته می شود.

عملی:

روش تدریس: اکتشافی، واحد کار (پروژه)
در این بخش به ترکیب بندی عناصر آموزش داده شده پرداخته می شود. با استفاده از فضاهای به وجود آمده در کاغذهای ابر و باد و دودی و قلم گیری آنها و همچنین آموزش ساخت و ساز گل و بوته، کوه، درخت و ابر با توجه به توضیحات صفحات ۱۷۸ تا ۱۸۰ پرداخته می شود. چنانچه بتوانید دقت هنرجویان را در یافتن فضاهای متنوع و زیبای به وجود آمده در کاغذهای ابر و باد و دودی بیشتر نمایید، انگیزه آنها را در بروز خلاقیت بالا برده اید. کشف فضاهای جدید در ترکیب بندی عناصر نگارگری بسیار لذت بخش و شورآفرین است. در زیر تصاویری از ساخت و ساز گل و بوته، کوه، درخت و ابر مشاهده می شود (تصویر ۸۸).

تصویر ۸۸

محتوای
درس

تکالیف جلسه بعد :

۱- فضا سازی یا ترکیب بندی بر روی حرکت خطوط و چرخش های به وجود آمده در مقوای دودی شده و ابر و باد با توجه به عناصری که تاکنون آموخته اند.

۲- یک ترکیب بندی از گل، بوته، کوه، درخت و ابر انجام شده و سپس با رنگ های روحی رنگ آمیزی و ساخت و ساز شود.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	مرور کتاب از اول تا ص ۳۱ کتاب و آموزش ص ۱۷۸ تا ص ۱۸ مبحث ساخت و ساز	فضاسازی بر روی مقوای دودی و ابر و باد	رنگ آمیزی با آبرنگ و فراگیری ساخت و ساز بر روی آن	یک فضا سازی روی مقوای ابر و باد و یک ترکیب بندی از گل و بوته و درخت و ابر و رنگ آمیزی با رنگ های روحی و ساخت و ساز آنها	مرور محتوای تدریس شده ژوژمان تمرین های جلسه قبل
ساعت	۱:۴۵'	۱:۴۵'	۵'	۵'	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم	سوم		

ارزشیابی پایان درس

مانند جلسه گذشته انجام شود.

کار پوشه

یک ترکیب بندی بر روی مقوای دودی و یک ترکیب بندی بر روی مقوای ابر و باد انجام شده در کلاس برای کار پوشه انتخاب می شود. یک نمونه نیز از ترکیب بندی عناصر گل و بوته، کوه و درخت و ابر که با آبرنگ رنگ آمیزی و پردازش شده، همراه با تکمیل برگه نظرات هنر آموز و هنرجو و دلایل انتخاب برای قرارگیری در کار پوشه برگزیده می شود.

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

هدف جزئی: یادآوری و رفع اشکال

از آنجایی که در جلسه پیش (جلسه دوازدهم) همه محتوای نظری دوره شده است بنابراین در این جلسه دوره‌ای به صورت عملی از مراحل و چگونگی طراحی انواع عناصر نگارگری آموزش داده شده، در سه بخش صورت می‌گیرد.
بخش اول آنچه که دوره می‌شود مانند جدول زیر است:

موضوع	یادآوری	نکات مورد توجه برای رفع اشکال
طراحی ابر	انواع، تندی و کندی خطوط	رعایت تناسبات، هسته مرکزی، دنباله، ترکیب مناسب توده ابر، نرمی و حرکت لطیف خطوط ابر، فضاسازی مناسب
طراحی کوه، صخره و ابر	انواع، تندی و کندی خطوط، ترکیب بندی	رعایت تناسبات، ترکیب بندی و فضاسازی مناسب، حرکت مناسب و متنوع خطوط
طراحی کوه، صخره، ابر، گل و بوته و درخت	انواع، تندی و کندی خطوط، ترکیب بندی و قلم گیری	رعایت تناسبات، ترکیب بندی و فضاسازی مناسب، حرکت مناسب و متنوع خطوط و قلم گیری مناسب و صحیح همه عناصر

در ادامه هنرآموزان می‌توانند تا جلسه دوازدهم را همانند جدول نمونه براساس موضوعات آموزش داده شده دوره نمایند.
بخش دوم کار جلسه سیزدهم بررسی کارپوشه هنرجویان است. این بررسی براساس نوشته‌های جداول نظرات هنرآموز و نظرات هنرجو که در داخل کارپوشه قرار دارد، انجام می‌شود. بنابراین به راحتی چنانچه نواقص کارپوشه برطرف شده یا نشده باشد، قابل مشاهده و یادآوری است.

بخش سوم کار در این جلسه مربوط به آماده‌سازی یک کاغذ ابر و باد (از کاغذهای ابر و بادی که به وسیله هر هنرجو ساخته شده است) برای زمینه کار آزمون میان سال است. این زمینه با همه عناصر آموخته شده (ابر، صخره، کوه، گل و بوته، درخت، حیوانات، پرندگان و جویبار) به شکل یک ترکیب بندی مناسب پر می‌شود. لازم است ابتدا طرح بر روی یک کاغذ پوستی طراحی شده و سپس بر روی زمینه ابر و باد به شکل طراحی مدادی منتقل می‌شود.

زمان تدریس

محتوا	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد
یادآوری عملی طراحی‌ها از ابتدا تا جلسه دوازدهم	بررسی کارپوشه‌ها و یادآوری نواقص	انتخاب زمینه ابر و باد و ترکیب بندی از همه عناصر آموخته شده	تکمیل ترکیب بندی بر روی زمینه، انتخاب و آماده‌سازی رنگ‌ها	
ساعت	۱:۴۵ □	۱:۴۵ □	۱:۳ □	۱۵ □
زنگ	اول	دوم	سوم	

تجربه من :

بازخوردهای هنرجویان			روش کارم
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی
<p>ابتکار من :</p> <p>نتیجه :</p>			

آزمون میان سال

<p>نظری: آزمون میان سال از مباحث نظری از ص ۱ تا ص ۳۱ پایان مکتب قزوین و همچنین سؤالاتی از قسمت عملی کتاب مطرح شود مانند چگونگی ساخت کاغذ ابر و باد را توضیح دهید. چگونگی ساخت کاغذ دودی را توضیح دهید.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی: کار پوشه و جزئیات آن را بررسی کنید. ژورمان یک ترکیب بندی از هر هنرجو (یک کار اجرایی ترکیب بندی از تمام عناصر همراه با قلم گیری بر روی یک کاغذ ابر و باد که طرح آن را جلسه گذشته انجام داده اند.) و پرداز بخش هایی از آن را در پایان کلاس انجام دهید.</p>	

زمان کار

محتوا	نظری	عملی	عملی	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	از ص ۱ تا ص ۳۱ پرسش کتبی و سؤالات عملی	قلم گیری اتود طراحی شده و بازدید کارپوشه توسط هنرآموز	ادامه کار ساعت اول به همراه کمی پرداز	ژورمان کارهای کلاسی
ساعت	۶ □	۴۵ □	۱:۴۵ □	۱:۴۵ □
زنگ	اول			سوم

تجربه من:

نتیجه ارزشیابی هنرجویان			روش ارزشیابی ام	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
<p>ابتکار من:</p> <p>نتیجه:</p>				

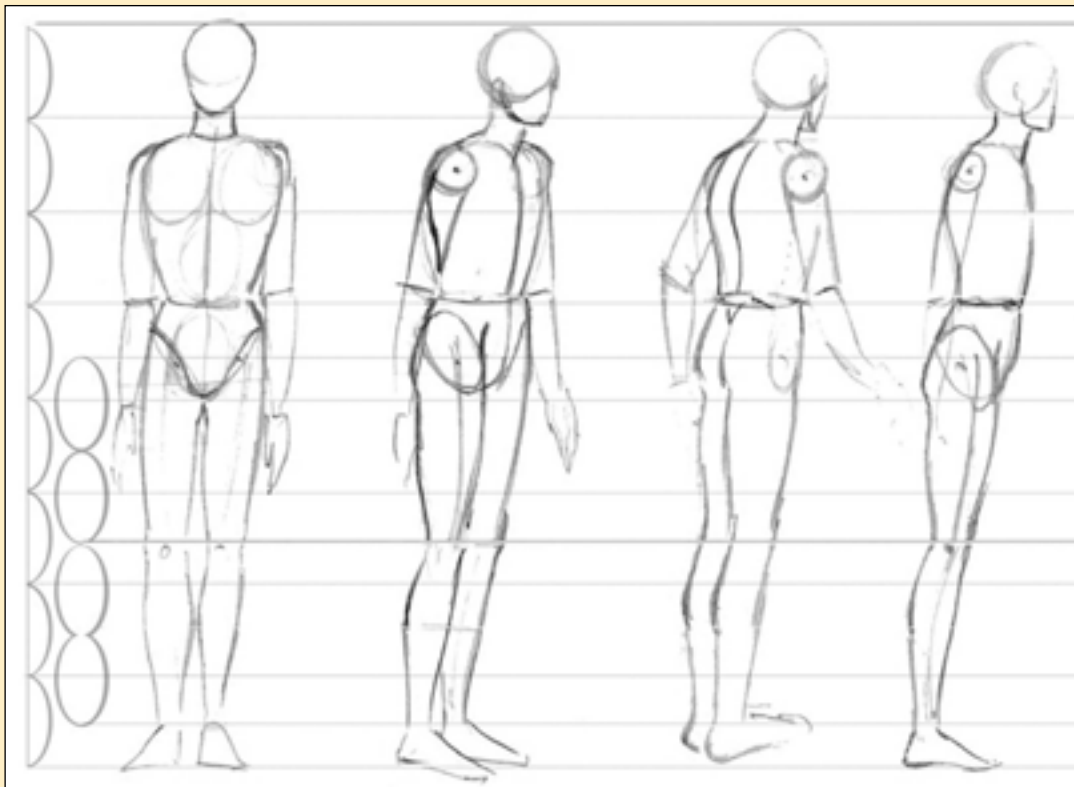
اهداف جزئی :

- ۱- ویژگی های مکتب اصفهان
- ۲- طراحی انسان در حالات مختلف
- ۳- توانایی رنگ گذاری رنگ های جسمی

اهداف رفتاری :

- ۱- ویژگی های مکتب اصفهان را توضیح دهد.
- ۲- هنرمندان مکتب اصفهان را نام ببرد.
- ۳- طراحی انسان در حالات مختلف را انجام دهد.
- ۴- طراحی انسان در مکاتب مختلف را با یکدیگر مقایسه کند.
- ۵- شیوه رنگ گذاری با رنگ های جسمی را انجام دهد.

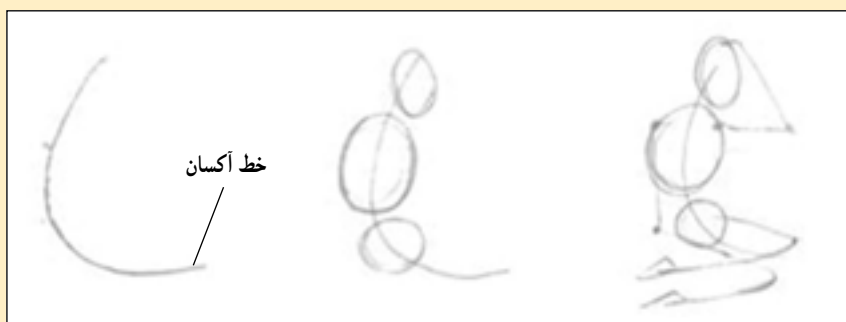
<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ، نمایشی</p> <p>روش تدریس در این فصل مانند مراحل تدریس دروس گذشته می باشد. شرح محتوا از ص ۳۲ تا ص ۳۹ مکتب اصفهان داده می شود و همزمان تصاویر ۱-۳۵ تا ۱-۴۲ نمایش داده شود.</p>	
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>در این بخش طراحی انسان مانند توضیحات ص ۱۲۰ تا ص ۱۲۶ کتاب است. ابتدا همزمان با طراحی مرحله به مرحله و شرح چگونگی تناسبات بر روی تخته از هنرجویان بخواهید که همراه شما در برگه های سفید طراحی کنند. در این بخش نیز مثل فصول گذشته ایرادهای هنرجویان توسط شما و هنرجویان قوی تر به صورت گردشگری در کلاس رفع خواهد شد. لازم است برای طراحی انسان به نکات زیر توجه کنید :</p> <ul style="list-style-type: none"> - در طراحی بدن، طول گردن تقریباً برابر $\frac{1}{3}$ سر می باشد. - طول ران برابر با ارتفاع ۲ سر است. - طول ساق پا برابر با ۲ سر و طول بازو و ساعد برابر با یک سر می باشد. - طول بازو از سر شانه تا گودی کمر است. - طول دست برابر با $\frac{3}{4}$ طول سر است. (تصویر ۸۹). 	<p>محتوای درس</p>

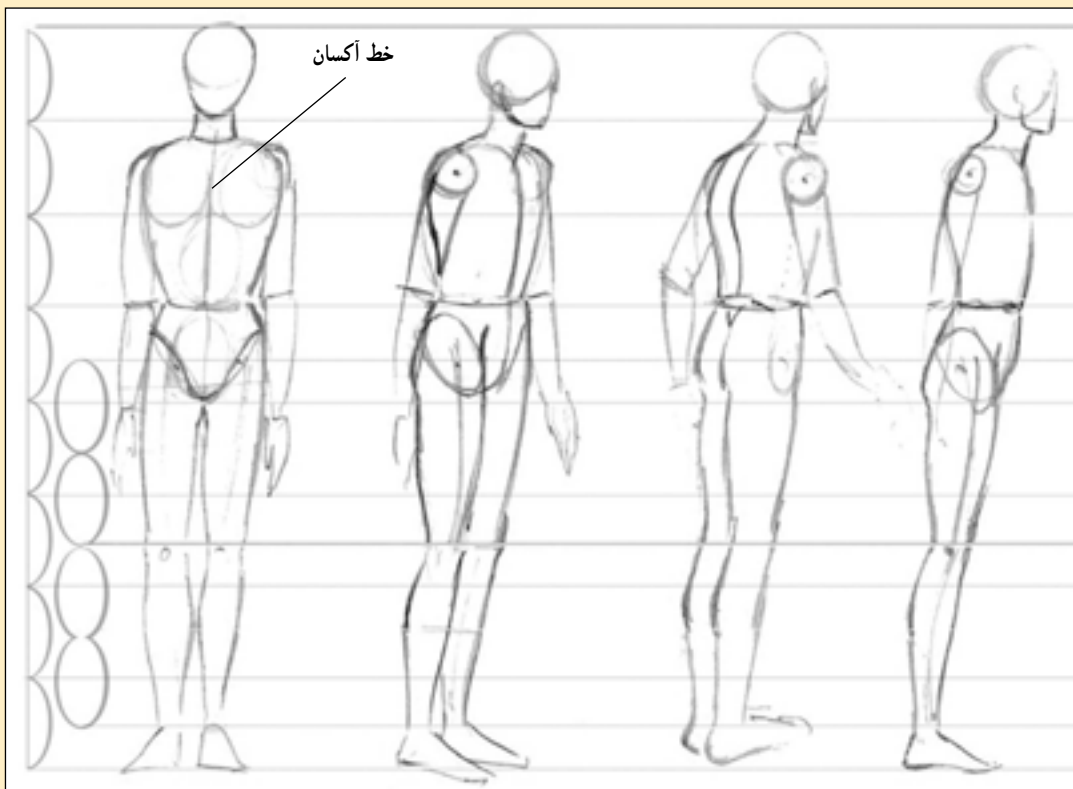
تصویر ۸۹

محتوای
درس

- در طراحی مردها سرشانه‌ها بزرگ‌تر و برجسته‌تر به نسبت زنان طراحی می‌شود.
- برای اجرای صحیح اندازه طراحی در ساعد باید بدانیم، هنگامی که دست را خم می‌کنیم انگشتان دست روی سرشانه قرار خواهند گرفت. در این صورت اندازه ساعد درست خواهد بود.
- هنگام طراحی سر در انسان هرگاه سر به یک سو خم شود از سوی دیگر گردن بلندتر طراحی می‌شود.
- در طراحی حالت نیم‌رخ و یا ایستاده یا نشسته خطی به نام خط آکسان رسم می‌شود که این خط، خط تقارن بدن و خط ستون مهره‌ها می‌باشد و اجزای بدن روی آن رسم می‌گردد (تصاویر ۹۰، ۹۱، ۹۲ و ۹۳).

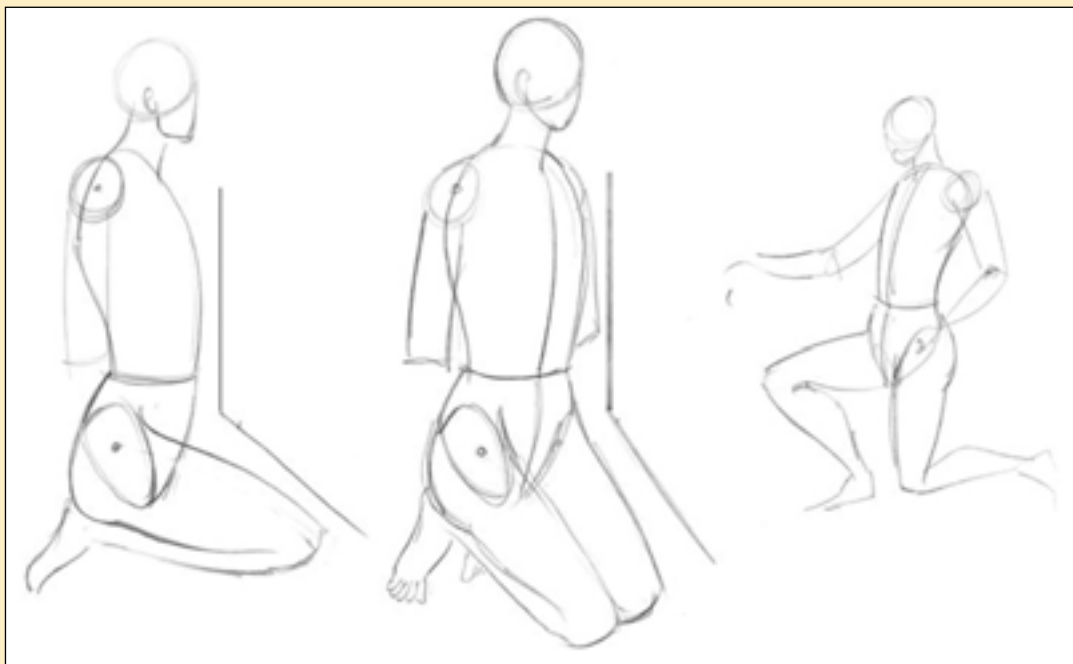

تصویر ۹۰- خط آکسان در طراحی انسان نشسته

تصویر ۹۱- خط آکسان و طراحی انسان ایستاده از روبه‌رو، سه رخ و نیم‌رخ

محتوای
درس

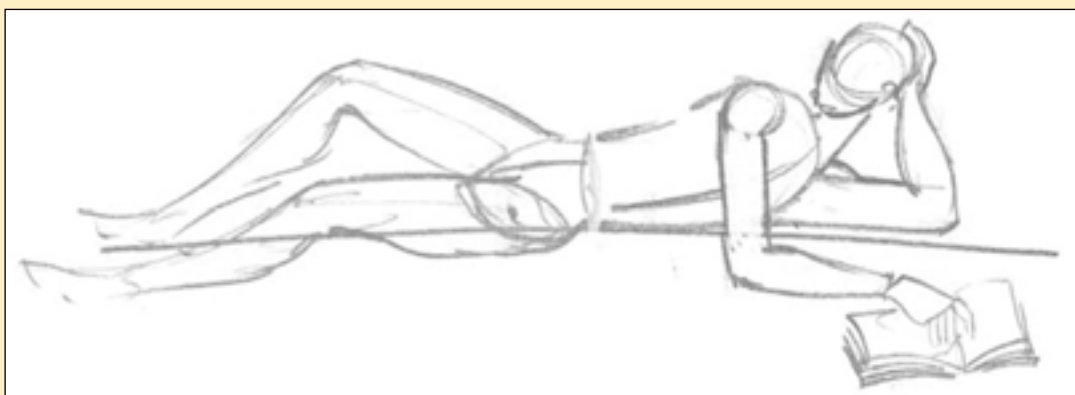

تصویر ۹۲- الف

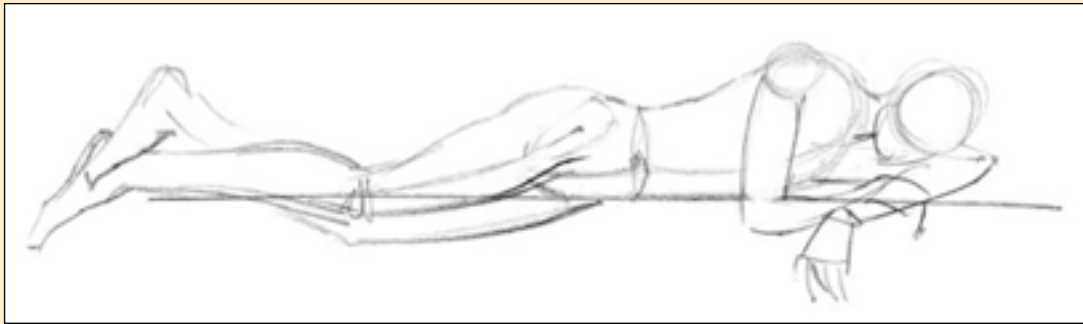

تصویر ۹۲- ب

تصویر ۹۲- طراحی حالت‌های مختلف انسان نشسته و تناسبات اعضای بدن

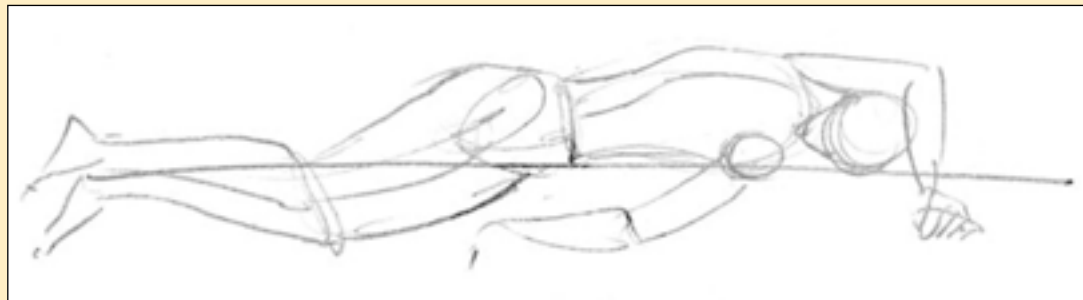
تصویر ۹۳- الف

تصویر ۹۳- ب

تصویر ۹۳- ج

تصویر ۹۳- د

تصویر ۹۳- طراحی اندام‌ها در حالت‌های مختلف انسان خوابیده

محتوای
درس

- پس از آشنایی با طراحی کلی بدن انسان در هنگام طراحی نگارگری نکات زیر را در نظر داشته باشید :
- ۱- طول بدن مردان به طور متوسط به اندازه طول ۸ سر و طول بدن زن‌ها به طور متوسط به اندازه طول ۷/۵ سر است. بلندتر بودن قد مردها نسبت به زن‌ها به بالاتنه آنها برمی‌گردد. همچنین در مردان پهنای شانه آنها بزرگ‌تر از لگن و در زنان پهنای شانه برابر با پهنای لگن است.
  - ۲- در طراحی آناتومی هیچ دو اندامی از بدن در امتداد هم قرار نمی‌گیرند.
  - ۳- هیچ دو اندامی از بدن به موازات هم قرار نمی‌گیرند.
  - ۴- هیچ دو عضوی از بدن قرینه هم قرار نمی‌گیرند.
  - ۵- هیچ دو عضوی از بدن عمود بر هم قرار نمی‌گیرند.

۶- همیشه قوس ران به طرف جلو و قوس ساق به طرف عقب است.

یادآوری: طراحی از بدن انسان برای هنرجویان باید به صورت یک طراحی محیطی باشد و نیازی به نمایش جزئیات بر روی بدن نیست. نمونه‌ای از طراحی‌های بدن انسان که جزئیات ندارد در ص ۱۲۵ کتاب درسی در تصویر بالا و ص ۱۲۶، تصویر پایین آمده است. برای آسان تر شدن یادگیری، هنرجویان نیز در طراحی از بدن انسان باید به این ترتیب عمل کنند تا طراحی صحیح حالات بدن انسانی را فراگیرند. طراحی جزئیات لباس و دیگر اعضای بدن چون صورت، دست، پا و ... در فصول آینده آمده است و به تفصیل در مورد این جزئیات صحبت خواهد شد. حالت‌های مختلف انسان در نمونه آثار پیشینیان مشاهده می‌شود (تصویر ۹۴).

تصویر ۹۴ - ب

تصویر ۹۴ - الف

محتوای
درس

برای بالا بردن دقت هنرجویان لازم است توجه آنها را به تناسبات و حالات طراحی از انسان در مکاتب مختلف نگارگری جلب نمود. چنانچه مشق عملی از آنها نیز به شکل طراحی محیطی خواسته شود به این مسئله کمک شایانی می کند (تصویر ۹۴).

تصویر ۹۴ - ج

محتوای
درس

تصویر ۹۴ - د

محتوای
درس

تصویر ۹۴- هـ

<p>پس از آموزش طراحی بدن انسان به نوع و شیوه رنگ گذاری رنگ های جسمی پرداخته می شود تا دانش آموز با چگونگی چیدمان صحیح این رنگ ها آشنایی پیدا کند. لازم به ذکر است که به دلیل آشنایی دانش آموز با رنگ های جسمی در سال دوم هنرستان در این قسمت فقط به چیدمان رنگ ها اشاره شود و ساخت رنگ های مورد نیاز و رنگ گذاری به صورت تخت انجام شود.</p>	<p>محتوای درس</p>
---	-------------------

تکالیف جلسه بعد :

طراحی ۲ انسان در حالات مختلف با رعایت تندی و کندی و یک ترکیب بندی با عناصر ابر و کوه و درخت و جویبار انجام شده و با رنگ های جسمی رنگ آمیزی شود.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	ص ۳۲ تا ص ۳۹	ص ۱۲ تا ص ۱۲۳	ص ۱۲۴ تا ص ۱۲۶	تکرار یافته ها	جایگزینی ۲ انسان در یک ترکیب بندی با عناصری چون ابر و کوه و درخت و جویبار و رنگ آمیزی با رنگ های جسمی مختلف	مرور محتوای تدریس شده – ژورمان تمرین های کلاسی از جمله طراحی انسان در حالات مختلف
ساعت	۴۵ □	۶ □	۱:۴۵	۵ □	۵ □	۱۵ □ - ۳ □
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

چند پرسش شفاهی در پایان درس از ویژگی های مکتب اصفهان و تناسبات طراحی انسان در نگارگری، ارزشیابی بخش نظری را پوشش می دهد. ژورمان کلاسی از طراحی انسان در حالات مختلف در کلاس برگزار شود. هنرجویان علاوه بر طراحی انسان در حالات مختلف لازم است سعی کنند که در برگه A۴ ترکیب بندی مناسبی از دو یا چند انسان همراه با رعایت تندی و کندی خطوط ارائه کنند. همچنین ترکیب بندی یک انسان در حالات مختلف با دیگر عناصر آموخته شده در درس قبلی به شکلی مناسب در یک برگه از تمرین های دیگر کلاسی در این جلسه است. برای کارپوشه سه نمونه از طراحی انسان در حالات ایستاده، نشسته و خوابیده و یک نمونه ترکیب بندی در اندازه A۴ (از تمرین های کلاسی) انتخاب شود.

تجربه من :

عكس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری

ابتکار من :

نتیجه :

اهداف جزئی :

- ۱- توانایی طراحی سر و صورت
- ۲- توانایی طراحی گوش و مو

اهداف رفتاری :

- ۱- طراحی از سر و صورت را انجام دهد.
- ۲- طراحی گوش و مو را انجام دهد.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ</p> <p>پرسش کلاسی از محتوای صفحات ۳۲ تا ۳۹ کتاب درسی به صورت شفاهی جهت یادآوری دروس جلسه گذشته انجام شود.</p>	
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>شیوه یاددهی در این روش همانند دروس جلسات گذشته به شکل عملی انجام می شود. از صفحات ۱۲۷ تا ۱۳۳ در ادامه از صفحات ۱۳۷ تا ۱۳۹ تدریس می شود. طراحی ها مرحله به مرحله بر تابلوی کلاس توسط شما انجام شده و هنرجویان همزمان با تقلید عملی با شما پیش می روند.</p> <p>در شیوه یاددهی طراحی سر باید به نکات زیر توجه کنید.</p> <p>سر انسان شکلی تخم مرغی دارد. در این تخم مرغ دایره بزرگ در قسمت بالا و دایره کوچک در قسمت پایین سر قرار گرفته است. قطر دایره کوچک به اندازه $\frac{1}{3}$ قطر دایره بزرگ می باشد (تصویر ۹۵).</p> <div data-bbox="529 1447 890 1862" data-label="Image"> </div> <p>تصویر ۹۵</p>	<p>محتوای درس</p>

تصویر ۹۶

حال اگر خط عمود میانی این تخم مرغ را به ۴ قسمت مساوی تقسیم کنیم در قسمت $\frac{1}{4}$ بالا موها قرار می‌گیرد. در $\frac{1}{4}$ دوم چشم‌ها و ابروها و در $\frac{1}{4}$ سوم بینی و گوش‌ها و در $\frac{1}{4}$ پایین لب‌ها و چانه قرار می‌گیرد (تصویر ۹۶).

فاصله دو چشم برابر با طول یک چشم است و ابروها بالای چشم قرار می‌گیرند. بین امتداد خطوط چشم و نوک بینی، گوش قرار دارد. از دو طرف خط لب تا دو طرف چانه جایگاه گردن می‌باشد (تصویر ۹۶).

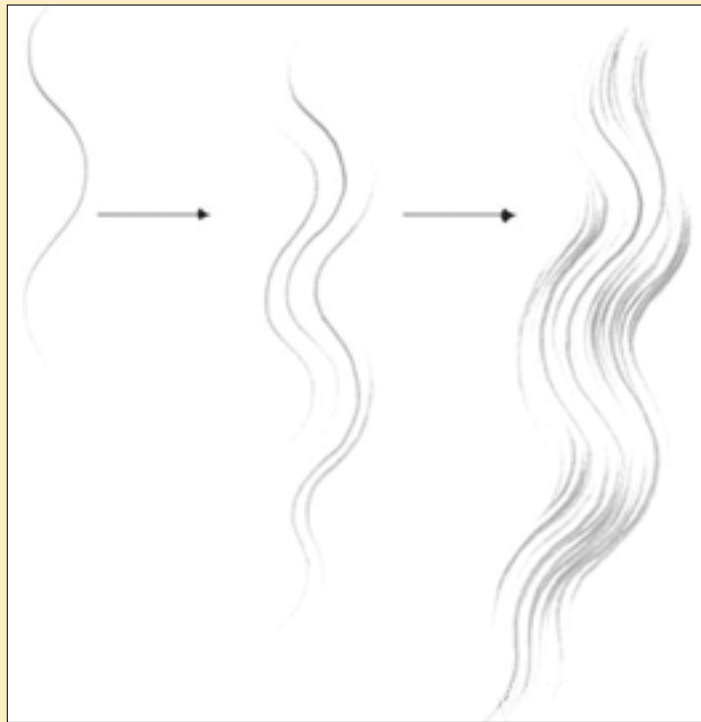
تصویر ۹۷

خطی که از وسط، صورت را به دو نیم تقسیم می‌کند خط تقارن یا خط محور سر نام دارد. این خط، خطی درونی است که از چانه وارد می‌شود و از انتهای سر خارج می‌شود. در حالتی که چهره سه رخ باشد مقداری از کشیدگی دو چشم حذف می‌شود. در حالت سه رخ پهنای پره بینی بیشتر از تمام رخ است. (تصویر ۹۷).

تفاوت چهره زنان با مردان در طراحی: در مردها برجستگی ابرو بیشتر از زنان است و قوس‌های اضافی روی بینی آنان دیده می‌شود. همچنین در مردها لب‌ها برجستگی زنانه را ندارد و ساده است و چانه و فک نیز زاویه‌دار هستند. ابروها در مردها شکسته‌تر است و چشم‌ها حالت زنانه ندارند. استخوان صورت مردها بعد از بلوغ رشد می‌کند اما در زنان این اتفاق نمی‌افتد. اگر گردن پهن و کوتاه باشد گردنی مردانه است و چنانچه باریک و کشیده باشد زنانه‌تر می‌باشد.

روش طراحی مو: مو حجمی را در اطراف سر و گردن ایجاد می‌کند. بنابراین در طراحی مو هرگاه بخواهیم قسمتی تیره باشد، ضخامت خط (کندی) را در آن قسمت بیشتر می‌کنیم. (تصویر ۹۸ و ۹۹).

تصویر ۹۸

تصویر ۹۹- انواع قرار گرفتن موها روی سر و صورت

محتوای
درس

تکالیف جلسه بعد :

- شکل یک مرد را با طراحی کامل سر و صورت و اجزای گوش و مو قلم‌گیری کند.
- شکل یک زن را با طراحی سر، صورت، اجزای آن و مو به‌طور کامل طراحی و قلم‌گیری کند.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	از ص ۱۲ تا ۱۲۶	از ص ۱۲۷ تا ص ۱۳۳	از ص ۱۳۷ تا ص ۱۳۹	تکرار و ترکیب یافته‌های این جلسه	طراحی دو انسان با طراحی سر و صورت و اجزای گوش و مو همراه با قلم‌گیری این عناصر	مرور محتوای تدریس شده ژوژمان تکالیف جلسه گذشته
ساعت	۳ □	۷۵ □	۱:۴۵	۵ □	۵ □	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

همانند جلسه‌های پیشین پرسش‌هایی از بخش نظری آموزش داده شده، مطرح می‌شود. تکالیف منزل و کار کلاسی نیز به صورت ژوژمان بررسی و ارزیابی می‌گردد. سپس طراحی کامل یک انسان درحالی که همه اجزای سر، صورت، گوش و مو کامل شده و قلم‌گیری شده‌اند، انتخاب و در کارپوشه هر فرد قرار می‌گیرد.

دانش‌افزایی

(زن یا جوان زیباروی): زن در نگارگری نماد عشق پاک الهی یا جلوه جمال الهی است. برای همین نقاش تمامی همت خود را صرف آفرینش هرچه زیباتر صورت و پیکر زن می‌نماید.

مفهوم نمادین طراحی اجزای صورت :

خال لب : نقطه وحدت است و اشاره به وحدانیت ذات الهی دارد.

«من به خال لب ای دوست گرفتار شدم چشم بیمار تو را دیدم و بیمار شدم.»

(امام خمینی ره)

طُرّه (زُلف): موی پرپیچ و خمی را شامل می‌شود که در کنار صورت و گوش زیبارخان کار می‌شود و مظهر راه پرپیچ و خم سیر و سلوک و طریقت می‌باشد.

«زلف دلبر، دام ره، غمزه اش تیر بلاست»

(حافظ شیرازی)

مرد : مرد نماد روح تشنه عالم بشری است که خواهان دست‌یابی به کمال مطلق است. هنرمند ایرانی به دلیل آنکه مجاز نیست تصویری از خداوند بکشد بنابراین از جوانان زیباروی به عنوان مظاهر جمال الهی بهره می‌برد.

پیرمرد: پیرمرد در نگارگری ایرانی سمبل شخص به کمال رسیده است یا عارف کامل است (به دلیل کسب تجربیات گوناگون در طی زندگی) که معمولاً در کنار جوان زیباروی به تصویر کشیده می‌شود که همان کمال الهی است. مانند داستان «شیخ صنعان و دختر ترسا» (تصویر ۱۰۰)

تصویر ۱۰۰- پیرمرد در یک اثر نگارگری

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری

ابتکار من :

نتیجه :

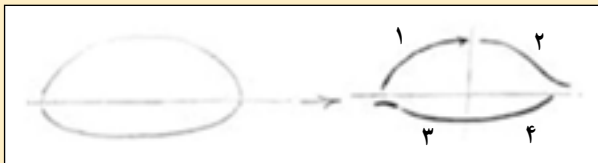
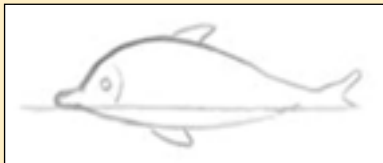
اهداف جزئی :

- ۱- مکتب شیراز در دوره دوم (زنده)
- ۲- ترکیب بندی در نگارگری
- ۳- طراحی اجزای صورت

اهداف رفتاری :

- ۱- مکتب شیراز در دوره دوم (زنده) را توضیح دهد.
- ۲- هنرمندان مکتب شیراز را نام ببرد.
- ۳- ترکیب بندی در نگارگری را توضیح دهد.
- ۴- طراحی چشم را انجام دهد.
- ۵- طراحی بینی را انجام دهد.
- ۶- طراحی لب و دهان را انجام دهد.
- ۷- سایه روشن چهره را انجام دهد.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ، نمایشی</p> <p>مانند جلسات گذشته به شیوه نمایشی آموزش بدهید. محتوای درس را از ص ۴۰ تا ص ۴۷ همراه با نمایش تصاویر ۴۴-۱ تا ۵۲-۱ آموزش داده در پایان پرسش هایی برای تعیین میزان درک و فهم هنرجویان از متن ارائه شده طرح کنید. سپس به یادآوری ترکیب بندی در نگارگری طبق ص ۱۵۲ پرداخته و شرحی دوباره در مورد چگونگی یک ترکیب بندی خوب و مناسب ارائه دهید.</p>	
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>ابتدا تناسبات، مراحل کار و چگونگی طراحی خطوط را در هر کدام از طراحی چشم، بینی، لب و دهان شرح داده و همزمان بر روی تخته به صورت عملی نشان بدهید. سپس به نمایش عملی قلم گیری و پرداز این عناصر بپردازید.</p> <p>در آموزش طراحی چشم، بهتر است ابتدا خطی افقی رسم کنید. سپس قوس بزرگی در ناحیه ۱ و قوسی به شکل S معکوس در ناحیه ۲ در ادامه آن طراحی کنید. حال یک قوس کوچک در گوشه پایین یعنی در قسمت ۳ و در امتداد آن یک قوس بزرگ در ناحیه ۳ به ۴ بکشید. قوس های بالا و پایین در گوشه ها به یکدیگر نمی رسند (جایی که هیچ مژه ای ندارد و پوست دیده می شود) (تصویر ۱۰۱)</p>	<p>محتوای درس</p>

تصویر ۱۰۱

در طراحی چشم خطی که روی پلک قرار دارد موازی پلک بالاست. (تصویر ۱۰۲).

تصویر ۱۰۲

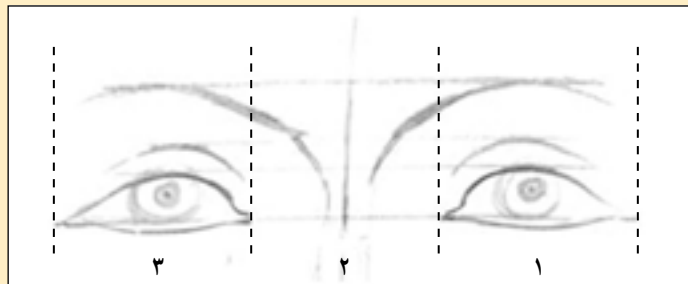
تصویر ۱۰۳

بین دو پلک بالا و پایین در داخل چشم قرینه وجود دارد. قرینه از روبه‌رو گرد است و مانند یک نعلبکی دیده می‌شود. قرینه از دو دایره متحد‌المركز تشکیل شده است که دایره بیرونی عنیبۀ چشم و دایره داخلی مردمک چشم است. قرینه همیشه روی کره چشم طراحی می‌شود به گونه‌ای که پلک روی قسمتی از آن را می‌پوشاند. (تصویر ۱۰۲).

برای طراحی یک چشم که حالت خماری دارد باید فاصله قرینه و پلک پایین بیشتر باشد. همچنین فاصله خط بالایی پلک بالا با پلک پایین بیشتر شود. قطر مژه‌ها نیز در این حالت زیاد می‌شود. تراکم مژه به فاصله بین مژه‌ها بستگی داشته و بلندی و ظرافت آن به قوس و کشیدگی اش مربوط است. (تصویر ۱۰۳).

برای قرینه‌سازی دو چشم در صورت، خطی افقی رسم کرده و آن را به سه قسمت مساوی تقسیم کنید (زیرا فاصله بین دو چشم به اندازه طول یک چشم است). قسمت ۱ و ۳ محل قرار گرفتن ۲ چشم است. هنگام طراحی چشم‌ها در صورت، دو چشم را هماهنگ و قرینه کشیده و هر جزئی را که به یک چشم اضافه کردید همزمان به چشم دیگر نیز اضافه کنید (تصویر ۱۰۴).

محتوای
درس

تصویر ۱۰۴

طراحی بینی: از کناره داخلی ابروها دو خط شکل می‌گیرد. آنها را به سمت پایین صورت و به خط تقارن صورت نزدیک کنید. اما مراقبت باشید که به آن و به خط تقارن چشم نرسند. این خط‌ها مستقیم به سمت پایین امتداد می‌یابند تا به گردی بینی برسند (تصویر ۱۰۵).

تصویر ۱۰۵

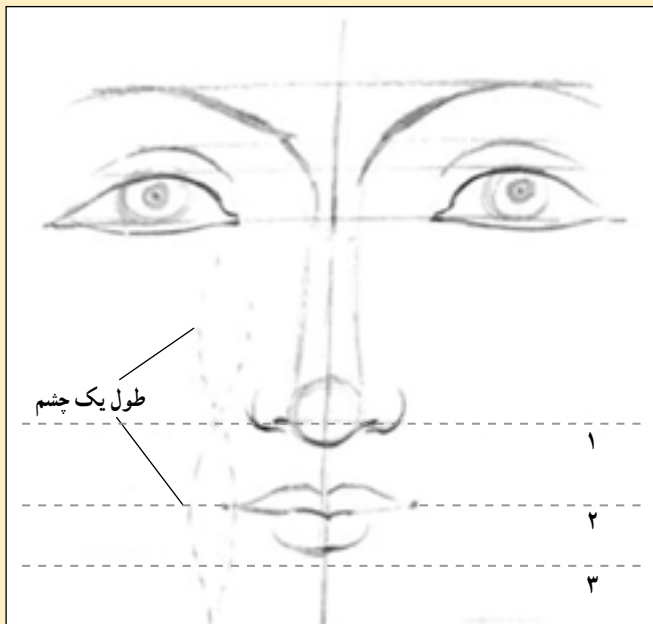
برای طراحی نوک بینی از دایره‌ای استفاده می‌شود که زیر گردی نوک آن پررنگ‌تر است. دو قوس ملایم برای سوراخ‌های بینی در دو طرف این خط طراحی می‌شود. پهنای بینی برابر با طول یک چشم است و پهنای پره‌های بینی از روبه‌رو کمتر دیده می‌شود (تصویر ۱۰۶- الف و ب).

تصویر ۱۰۶- ب- طراحی بینی در حالت سدرخ

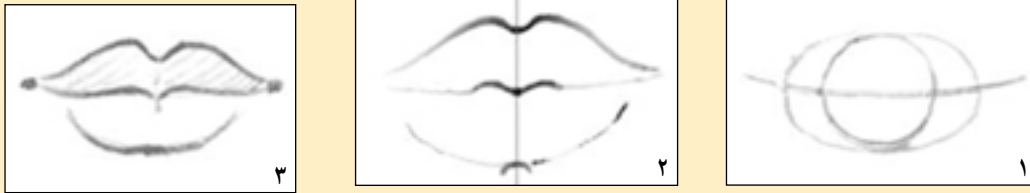
تصویر ۱۰۶- الف- مراحل طراحی نوک بینی

تصویر ۱۰۷

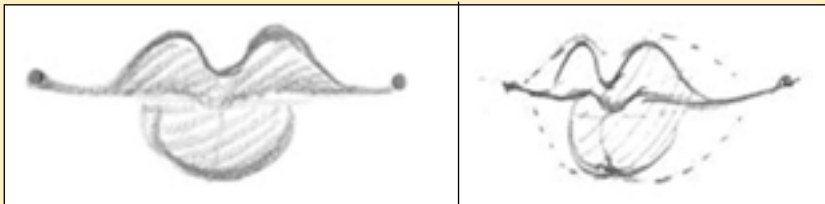
طراحی لب: از بینی به ارتفاع طول یک چشم پایین آمده و این فاصله را به سه قسمت مساوی تقسیم کنید. خط اول خط تقارن لب‌ها است. در طراحی لب‌ها خط وسط آن یک قوس دارد و معمولاً قطر لب بالا و پایین را مساوی در نظر می‌گیرند (تصویر ۱۰۷).

در طراحی لب بالا که به شکل M دیده می‌شود میانه این شکل فرورفتگی لب است در کناره لب‌ها نیز فرورفتگی نرمی دیده می‌شود. در لب پایین ممکن است یک فرورفتگی کوچکی وجود داشته یا نداشته باشد که در طراحی‌های مختلف هر دو حالت دیده می‌شود (تصویر ۱۰۸).

تصویر ۱۰۸

در دوره‌های گذشته ابتدا لب را می‌کشیدند و سپس برای این که غنچه مانند باشد آن را مانند تصویر ۱۰۹ طراحی می‌کردند. در این حالت در طراحی قوس‌ها اغراق شده است.

تصویر ۱۰۹

سایه روشن چهره: سایه روشن چهره براساس منحنی‌های هاشوردار است که این هاشورها می‌توانند روی یکدیگر قرار گرفته و مناطق تیره‌تری را به وجود آورند. هاشورها براساس فرم چهره زده می‌شوند، یعنی هم جهت اعضای چهره برای چهره‌هایی با سایز بزرگ داخل چشم‌ها نیز سایه روشن زده می‌شود (تصاویر ۱۱۰ و ۱۱۱).

تصویر ۱۱۱- ساخت و ساز صورت در نگارگری

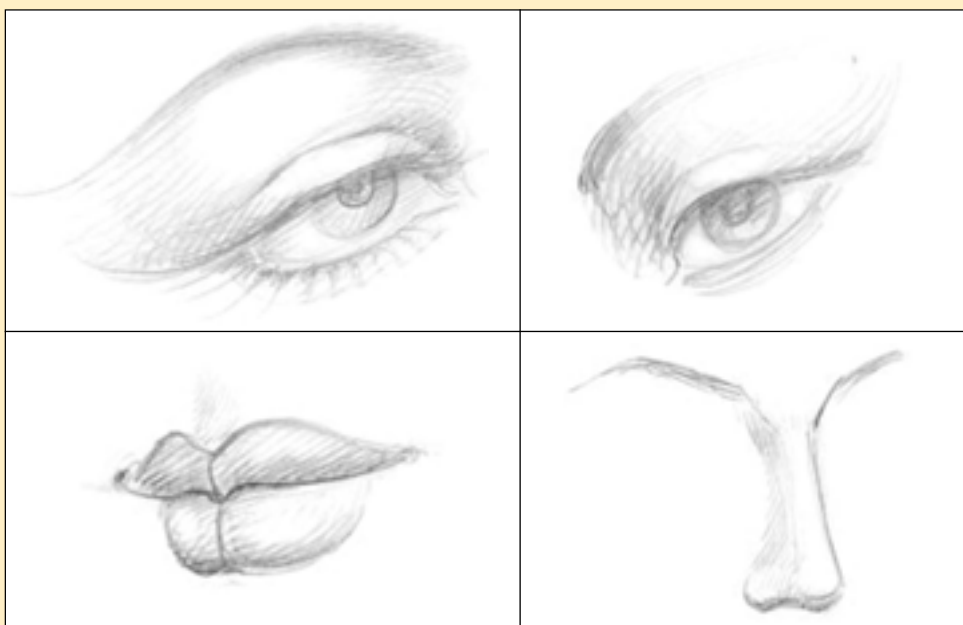

تصویر ۱۱۰

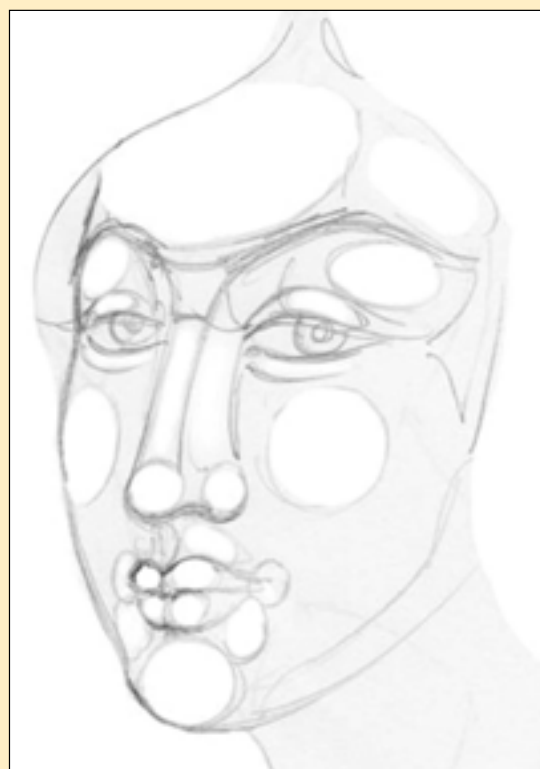
محتوای
درس

در ادامه تصاویر ۱۱۲ تا ۱۱۴ ابتدا هاشور اجزای صورت و سپس هاشور و سایه روشن در چند چهره را نشان می‌دهد.

تصویر ۱۱۲- سایه روشن‌های اجزای چهره

تصویر ۱۱۳- محل سایه‌ها در چهره

محتوای
درس

تصویر ۱۱۴- چند نمونه سایه‌پردازی مدادی در چهره

اکنون پرداز و سایه روشن را در چهره‌هایی که نگارگران پیشین ساخت و ساز کرده‌اند مشاهده کنید (تصویر

۱۱۵).

محتوای
درس

تصویر ۱۱۵- الف

تصویر ۱۱۵-ب

تصویر ۱۱۵-ج

محتوای
درس

تصویر ۱۱۵-د

محتوای
درس

تصویر ۱۱۵- هـ

تصویر ۱۱۵- چند نمونه تصویر رنگی و پرداز چهره در آثار نگارگران پیشین

تکالیف جلسه بعد :

- ۱- دو سر انسان را، در حالات مختلف با اجزای کامل صورت طراحی و سایه روشن کنند.
- ۲- یک ترکیب بندی از سر و صورت با عناصر طبیعت و حیوانات (انتخاب عناصر برعهده شما هنرآموز گرامی باشد) در یک برگه A۴ انجام دهند.
- ۳- یک ترکیب بندی دیگر را با رنگ های روحی و جسمی به طور کامل رنگ آمیزی کنند.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	ص ۴ تا ص ۴۷ و ص ۱۵۲	ص ۱۳۴ تا ص ۱۳۵ با قلم گیری	ص ۱۳۶ تا ص ۱۳۷ با قلم گیری	تمرین تمام مباحث درس داده شده و ترکیب آنها با یکدیگر	<ul style="list-style-type: none"> • طراحی دو سر در حالات مختلف با تمام عناصر • ترکیب بندی با عناصر طبیعت و حیوانات • رنگ گذاری ترکیب بندی با رنگ های روحی و جسمی 	مرور محتوای آموزش داده شده ژورمان تمرین های جلسه گذشته
ساعت	۴۵ □	۶ □	۱: ۴۵'	۵ □	۵ □	۱۵ □ - ۳ □
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

- پرسش از محتوای آموزش داده شده و سپس طراحی دو انسان با اجزای کامل سر، صورت، گوش و مو همراه با قلم گیری ژورمان شود.
- یک طراحی از سر در حالت سه رخ همراه با اجزای کامل آن (چشم، بینی، دهان، گوش و مو) به صورت قلم گیری و سایه پرداز قسمت های تیره تر چهره انتخاب و با ذکر دلایل در کارپوشه قرار گیرد.

دانش افزایی

پرداز بر روی طرح های قلم گیری شده بدون رنگ به چه صورت انجام می شود؟ از گذشته بسیار دور تاکنون، طراحی با قلم مو موسوم به قلم گیری در میان هنرمندان ایرانی رایج بوده است که اوج این شیوه در مکتب اصفهان به چشم می خورد.

همیشه برای بخش هایی خاص از طرح مانند چهره ها و یا خطوط محیطی دست ها که به آنها توجه ویژه ای می شده است از این تکنیک استفاده می کرده اند. در این تکنیک رنگی که قلم گیری طرح با آن انجام شده را کم رنگ کرده و با قلم مویی ظریف خطوط نازک، کوتاه و کم رنگی را با آن می کشیدند. این خطوط در جاهایی که بایستی هاشور کار شود، به صورت متراکم یا کم تراکم (با توجه به میزان سایه و روشن) به کار گرفته می شد.

رضا عباسی و شاگرد برجسته اش معین مصور، در پرداز کردن سایه های به وجود آمده میان چین های پارچه ها با خطوط لطیف و بلند توانایی بسیار داشته اند.

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری

ابتکار من :

نتیجه :

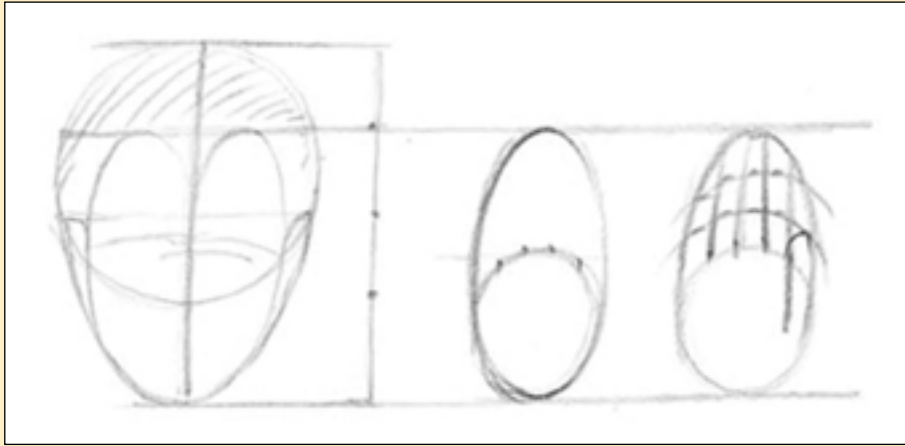
اهداف جزئی:

- ۱- انجام یک کارنگارگری کامل
- ۲- طراحی دست و پا و اجزای آنها
- ۳- رنگ گذاری با رنگ های جسمی

اهداف رفتاری:

- ۱- مراحل یک کار نگارگری را به ترتیب انجام دهد.
- ۲- طراحی دست را انجام دهد.
- ۳- طراحی پا را انجام دهد.
- ۴- رنگ گذاری یک اثر نگارگری را با رنگ های جسمی انجام دهد.

<p>نظری:</p> <p>روش تدریس: پرسش و پاسخ، نمایشی</p> <p>ابتدا محتوای موجود در ص ۱۶۲ تا ص ۱۶۳ (کتاب درسی) مراحل انجام یک کار نگارگری را شرح داده و همزمان تصاویر ۱-۴ تا ۴-۴ در صفحات ۱۶۲ تا ۱۶۳ را به نمایش بگذارید. در پایان پرسش هایی مربوط به مراحل انجام یک کار نگارگری از هنرجویان بپرسید تا عمق یادگیری هنرجویان نسبت به محتوای آموزش داده شده مورد بررسی قرار گیرد.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی:</p> <p>روش تدریس: تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>طراحی دست مانند توضیحات ص ۱۴۰ تا ص ۱۴۱ و طراحی از پا طبق توضیحات صفحه ۱۴۲ کتاب درسی را به شکل عملی و مرحله به مرحله آموزش بدهید.</p> <p>در پایان نحوه رنگ گذاری با رنگ های جسمی مطابق توضیحات ص ۱۶۶ تا ص ۱۶۹ و نمایش تصاویر ۸-۴ تا ۱۵-۴ علاوه بر شرح مراحل و چگونگی آن، به صورت عملی برای هنرجویان انجام دهید.</p> <p>هنگام آموزش طراحی دست و پا بایستی به نکات زیر توجه کرد:</p> <p>۱- طراحی دست</p> <p>الف) طول دست به اندازه $\frac{3}{4}$ طول سراسر است (تصویر ۱۱۶)</p>	

تصویر ۱۱۶

ب) برای طراحی پشت دست، طول انگشتان از طرف پشت با طول پشت دست برابر است ولی از طرف کف دست طول انگشتان دست کوتاه‌تر از کف دست است (تصویر ۱۱۷ و تصویر ۱۱۸).

تصویر ۱۱۷- طراحی پشت دست

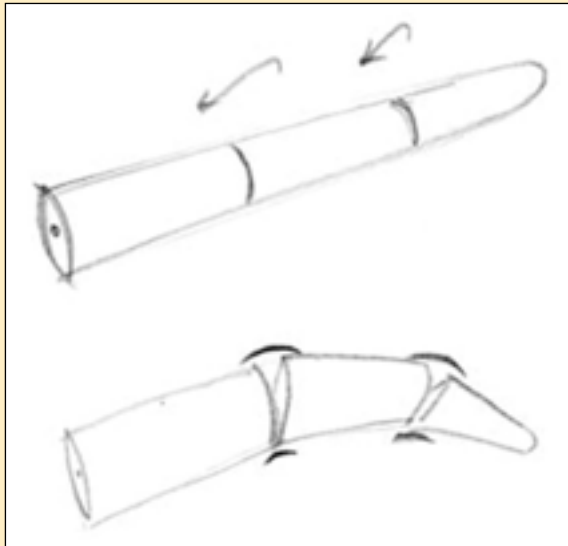

تصویر ۱۱۸- طراحی کف دست

محتوای
درس

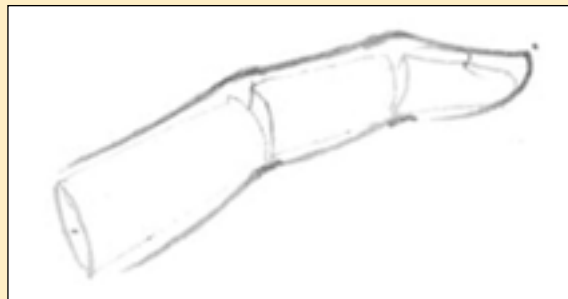
۲- طراحی انگشتان دست

الف) در طراحی انگشتان دست طول هر بند انگشت تقریباً برابر با $\frac{2}{3}$ طول بند قبل از خودش است و تقریباً طول هر بند ۲ برابر عرض آن است. بند آخر انگشت کوتاه‌ترین و باریک‌ترین بند انگشت است (تصویر ۱۱۹).

تصویر ۱۱۹

ب) در انگشتان، برجستگی روی مفاصل و قوس زیر مفاصل را به شکل منفی و خطوط نرم به هم وصل می‌کنیم. (تصویر ۱۱۹، ۱۲۰ و ۱۲۱)
ج) انگشت زنانه، کشیده و بلند و دارای عضلات لطیف است (تصویر ۱۲۰).

تصویر ۱۲۰

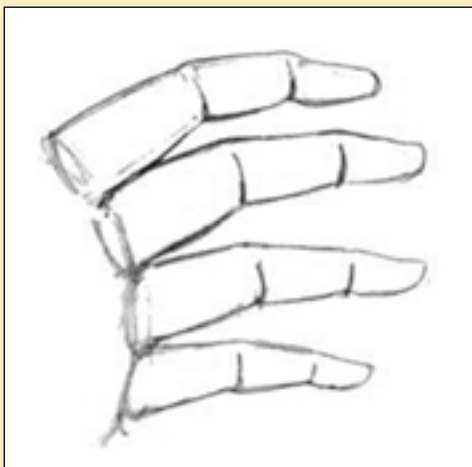
د) انگشت مردانه، بین مفاصل و روی مفاصل عضلانی و گوشت‌آلود است (تصویر ۱۲۱).

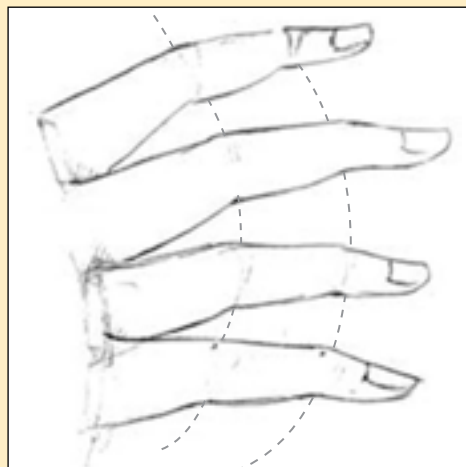
تصویر ۱۲۱

ه) در یک دست، انگشتان روی یک خط هلالی شکل قرار دارند یعنی مقطع هر انگشت روی یک هلال قرار دارد. همه بندهای انگشتان دست نیز روی یک قوس هلالی قرار می‌گیرند (تصویر ۱۲۲ و ۱۲۳).

محتوای
درس

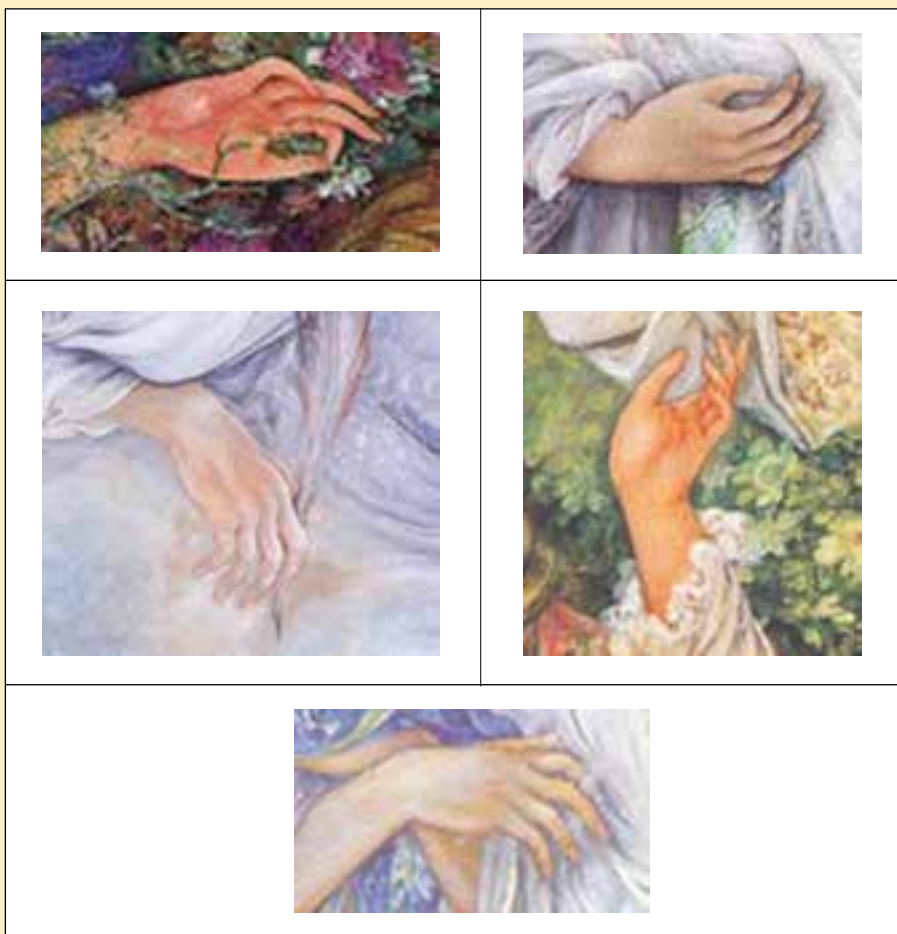

تصویر ۱۲۳

تصویر ۱۲۲

نمونه‌ای از حالات مختلف دست در طراحی نگارگران در تصویر ۱۲۴ مشاهده می‌شود.

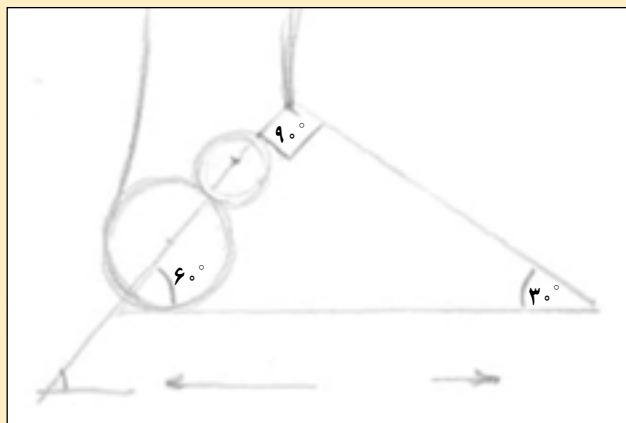

تصویر ۱۲۴

محتوای
درس

۳- طراحی پا:

الف) در طراحی پا طول کف پا برابر با طول یک سر است. ابتدا در قسمت پاشنه پا دایره‌ای بکشید به گونه‌ای که مماس با دایره‌ای کوچک‌تر که با زاویه 45° در بالای آن قرار گرفته، باشد. دایره بزرگ پاشنه پا و دایره کوچک‌تر قوزک پا است. شعاع دایره بزرگ یعنی پاشنه با قطر دایره کوچک (قوزک پا) برابر می‌باشد (تصویر ۱۲۵).

تصویر ۱۲۵

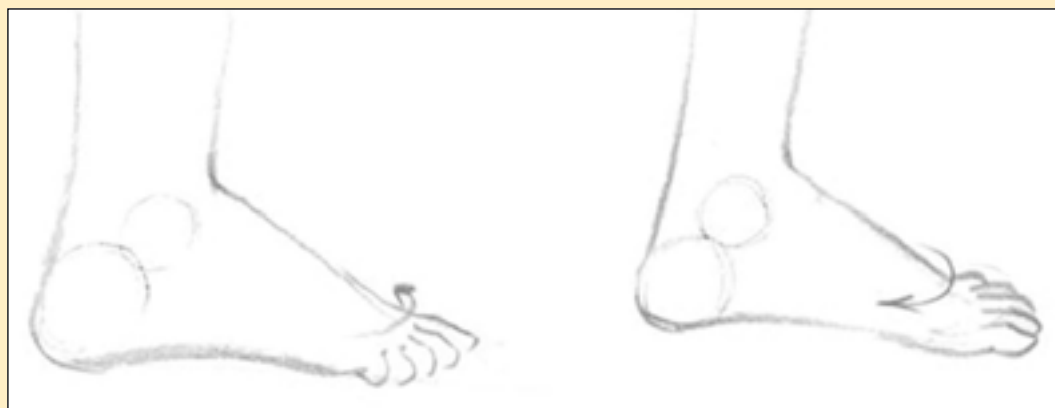
ب) از پاشنه پا تا انحنا روی پا خطی وصل کنید تا در قسمت پاشنه پا زاویه خط با کف پا 6° شود. در قسمت روی پا، زاویه با خط روی پا 9° است. همچنین زاویه بین خط کف پا و خط روی پا در قسمت انگشتان 3° می‌باشد. (تصویر ۱۲۵).

تصویر ۱۲۶

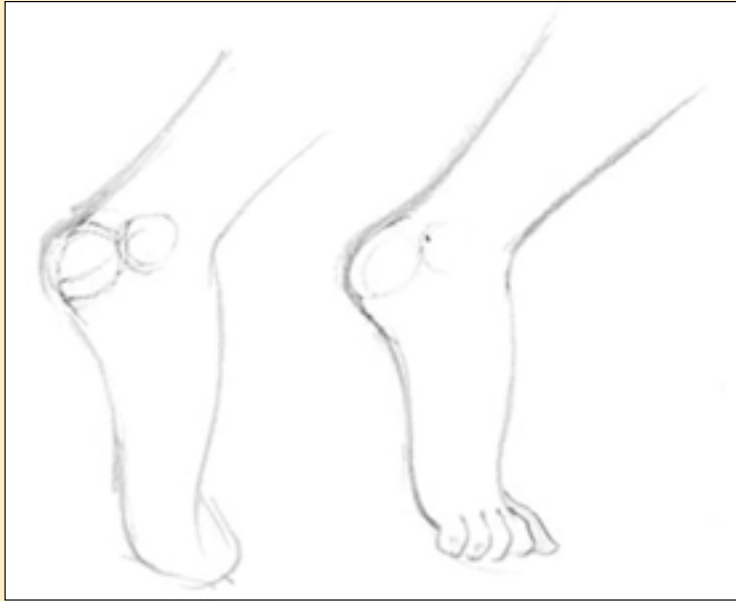
ج) برای طراحی از پا در کف پا و روی پا قوس ملایمی وجود دارد. ابتدا روی پا را به سه قسمت مساوی تقسیم کنید. انگشتان پا در قسمت $\frac{1}{3}$ آخر قرار می‌گیرند (تصویر ۱۲۶).

د) بندهای انگشتان پا نیز مانند انگشتان دست همگی بر یک قوس هلالی قرار دارند (تصویر ۱۲۷).

تصویر ۱۲۷

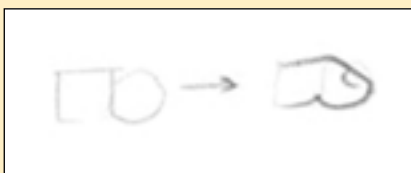
حالات مختلف طراحی از پا را در تصاویر ۱۲۸ و ۱۲۹ مشاهده می کنید.

تصویر ۱۲۸

تصویر ۱۲۹

تصویر ۱۳۰

۴- طراحی انگشتان پا:

الف) انگشت کوچک پا ۱ بند دارد (تصویر ۱۳۰).

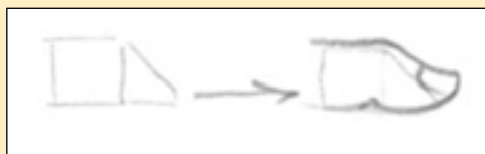
محتوای
درس

ب) انگشتان دیگر پا ۲ بند دارند ولی در هم فرو رفته هستند (تصویر ۱۳۱).

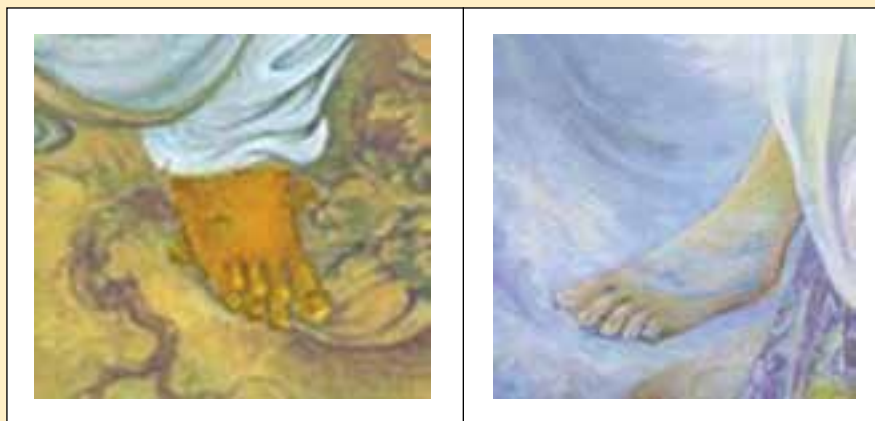
تصویر ۱۳۱

ج) انگشت شست پا یک بند دارد (تصویر ۱۳۲).

تصویر ۱۳۲

چند نمونه از طراحی پا را در آثار نگارگران مشاهده می‌کنید (تصویر ۱۳۳).

تصویر ۱۳۳

پس از آموزش طراحی مراحل دست و پا و حالت‌های مختلف آنها و تناسب اجزاءشان اکنون می‌توانید به چگونگی رنگ‌گذاری یک اثر نگارگری بپردازید. رنگ‌گذاری با رنگ‌های جسمی از ترتیب ویژه‌ای بر روی یک اثر نگارگری برخوردارند.

برای رنگ‌گذاری جسمی یک اثر نگارگری ابتدا بایستی زمینه و سپس عناصر انسانی و حیوانی رنگ‌گذاری شوند. در رنگ‌گذاری زمینه نیز از بالای اثر یعنی آسمان شروع کرده و سپس قسمت به قسمت (صخره‌ها و کوه‌ها و سپس زمین) به سمت پایین حرکت کنید. برای نمونه در تصویر شماره ۱۳۴ ترتیب رنگ‌گذاری جسمی با شماره مشخص شده است.

محتوای
درس

تصویر ۱۳۴- ترتیب رنگ گذاری جسمی

برای آشنایی بیشتر، حالت‌های مختلف حرکت دست و پای انسان، در نمونه آثار نگارگران پیشین مشاهده می‌شود (تصویر ۱۳۵).

تصویر ۱۳۵- الف

محتوای
درس

محتوای
درس

تصویر ۱۳۵-ب

تصویر ۱۳۵-ج

تصویر ۱۳۵-د

محتوای
درس

تکالیف جلسه بعد :

سه انسان با طراحی دقیق دست و پا در حالات مختلف همراه با رنگ گذاری رنگ های جسمی، قلم گیری و پرداز اعضای دست و پا در برگه های A۴ انجام شود.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	مراحل انجام یک کار نگارگری از ص ۱۶۲ تا ص ۱۶۳	طراحی دست تا ص ۱۴	طراحی پا ص ۱۴۲ و رنگ گذاری رنگ های جسمی ص ۱۶۶ تا ص ۱۶۹	ترکیب عناصر و شیوه رنگ گذاری و قلم گیری و پرداز رنگ گذاری رنگ های جسمی و قلم گیری و پرداز عناصر دست و پا	سه انسان با طراحی دقیق دست و پا در حالات مختلف همراه با رنگ گذاری رنگ های جسمی و قلم گیری و پرداز عناصر دست و پا	مرور محتوای آموزش داده شده ژوژمان دروس جلسه گذشته
ساعت	۳ □	۷۵ □	۱:۴۵'	۵ □	۵ □	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

ژوژمان طراحی ۲ سر در حالات مختلف با طراحی اجزای صورت و سایه روشن آنها به طور کامل و یک ترکیب بندی با عناصر طبیعت و حیوانات همراه با رنگ گذاری طبیعت تلفیق رنگ های روحی و جسمی در ژوژمان کلاسی انتخاب شود. طراحی یک انسان کامل همراه با طراحی دقیق دست و پا، رنگ گذاری با رنگ های جسمی و قلم گیری آنها انتخاب و همزمان با درج دلایل انتخاب و نقاط قوت و ضعف در برگه نظرات هنرجو و هنرآموز، در کارپوشه قرار می گیرد.

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

اهداف جزئی :

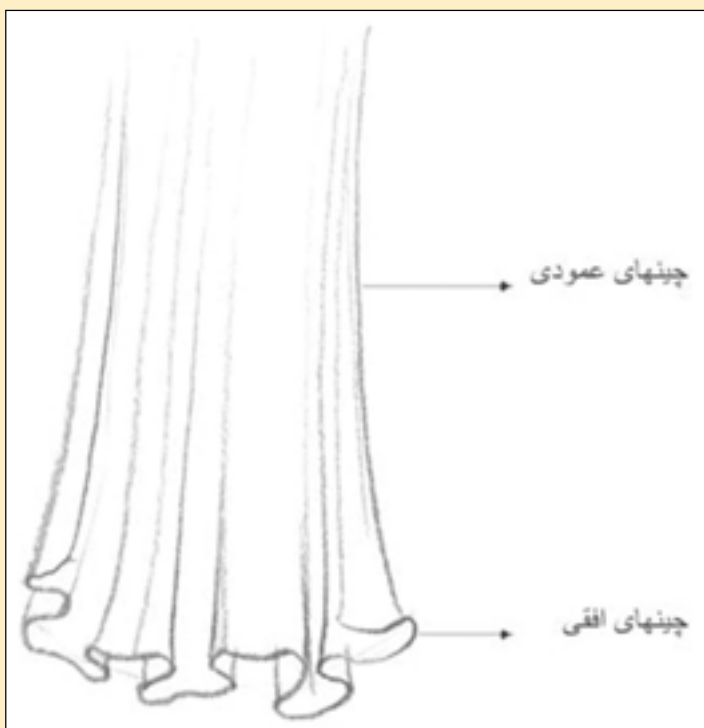
- ۱- نقاشی معاصر ایران و گروه‌های آن
- ۲- هنرمندان نقاشی معاصر
- ۳- طراحی پوشش‌های مختلف انسانی

اهداف رفتاری :

- ۱- نقاشی معاصر ایران را توضیح دهد.
- ۲- هنرمندان نقاشی معاصر ایران را نام ببرد.
- ۳- طراحی از پوشش‌های مختلف انسانی را انجام دهد.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ، نمایشی</p> <p>شرح محتوای درس را از صفحه‌های ۴۷ تا ۵۲ (کتاب درسی) در مورد نقاشی معاصر ایران، گروه‌های سه‌گانه، ویژگی‌ها و هنرمندان آن داده و همزمان به نمایش تصاویر ۵۳-۱ تا ۵۹-۱ کتاب بپردازید. برای اطمینان پیدا کردن از یادگیری هنرجویان می‌توانید در هر مرحله پرسش‌هایی مطرح کنید و پاسخ آن را از آنها بخواهید. پایان درس را نیز می‌توانید با چند پرسش که مروری بر آموزش‌ها باشد، برگزار کنید.</p>	
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>در این بخش به طراحی انواع دستارها، کلاه‌ها، لباس‌ها، شال و کفش پرداخته می‌شود. محتوای صفحات ۱۴۳ تا ۱۵۱ کتاب درسی را به شیوه دروس گذشته، ابتدا بر روی تخته به شکل عملی به نمایش گذاشته و مراحل را یک به یک شرح دهید. سپس از هنرجویان بخواهید که شروع به طراحی کنند آنگاه به صورت گردشی در کلاس ضعف طراحی هنرجویان را به آنها گوشزد کنید. از هنرجویان قوی‌تر بخواهید تا با قرارگیری در کنار هنرجویان متوسط و ضعیف به هم‌کلاسی‌های خود کمک کرده و ایرادهای آنان را در طراحی از این عناصر برطرف کنند.</p> <p>طراحی از پوشش‌های انسانی در نگارگری شامل انواع گوناگون است که هرکدام نیز اجزا و حالت‌های مختلفی را دربر می‌گیرد. در ادامه به شرح مراحل طراحی هر یک پرداخته می‌شود :</p> <p>۱- طراحی شال : طراحی شال شامل چین‌های عمودی و چین‌های افقی است. چین‌های افقی مقطع چین‌های عمودی به‌شمار می‌روند (تصویر ۱۳۶).</p>	<p>محتوای درس</p>

تصویر ۱۳۶

محتوای
درس

در طراحی شال از چند نوع چین می‌شود استفاده کرد. چین‌های افقی، عمودی، برگردان، اصلی و فرعی از جمله چین‌هایی است که در شال به کار گرفته می‌شود. چند نمونه چین برگردان را در تصاویر ۱۳۷ تا ۱۳۹ مشاهده می‌کنید.

تصویر ۱۳۷- انواع چین برگردان

تصویر ۱۳۹- چین برگردان دویل

تصویر ۱۳۸- چین برگردان باز

هنگام طراحی شال چین‌های اصلی را پررنگ‌تر و چین‌های فرعی را کم‌رنگ‌تر بکشید. همچنین سرپیچ‌ها ضخامت خط را بیشتر بگیرید.

برای گذاشتن چین‌های فرعی باید به قوس‌هایی که در چین‌های افقی هست توجه کنید. اگر پارچه طرح‌دار باشد باید چین‌ها را با توجه به طرح آن در نظر گرفت. اگر داخل چین‌های افقی باریک چین فرعی طراحی کنید، زیبایی شال را دوچندان می‌کند (تصویر ۱۴۰).

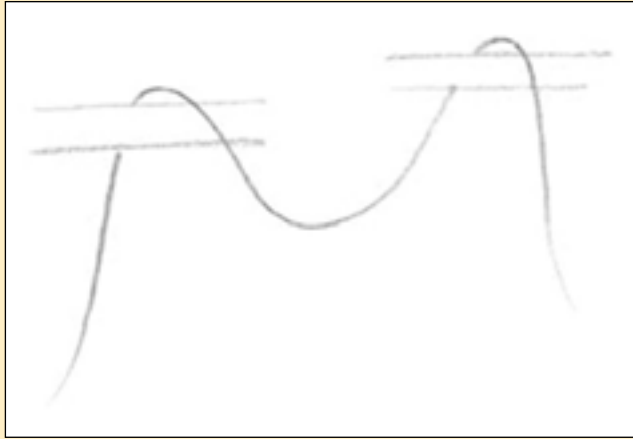
تصویر ۱۴۰

محتوای
درس

حالت‌های مختلف شال :

الف) شالی که از جایی آویخته شده باشد. به چین‌های اصلی، فرعی، افقی و عمودی توجه کنید (تصویر

۱۴۱).

تصویر ۱۴۱

محتوای
درس

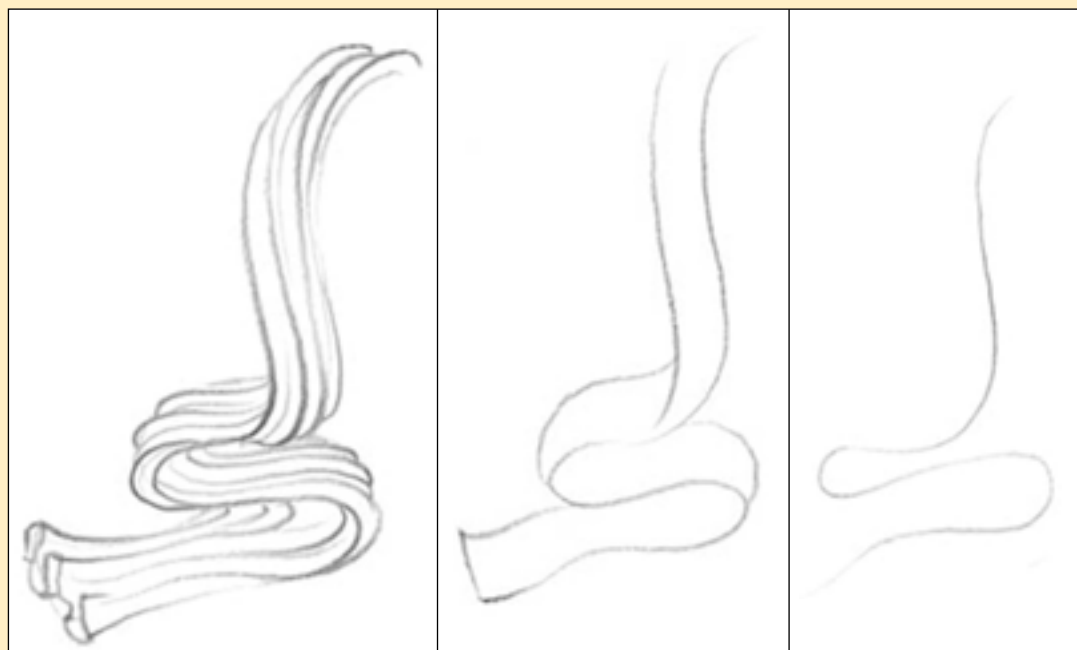
ب) شالی که در هوا معلق شده است (تصویر ۱۴۲).

تصویر ۱۴۲

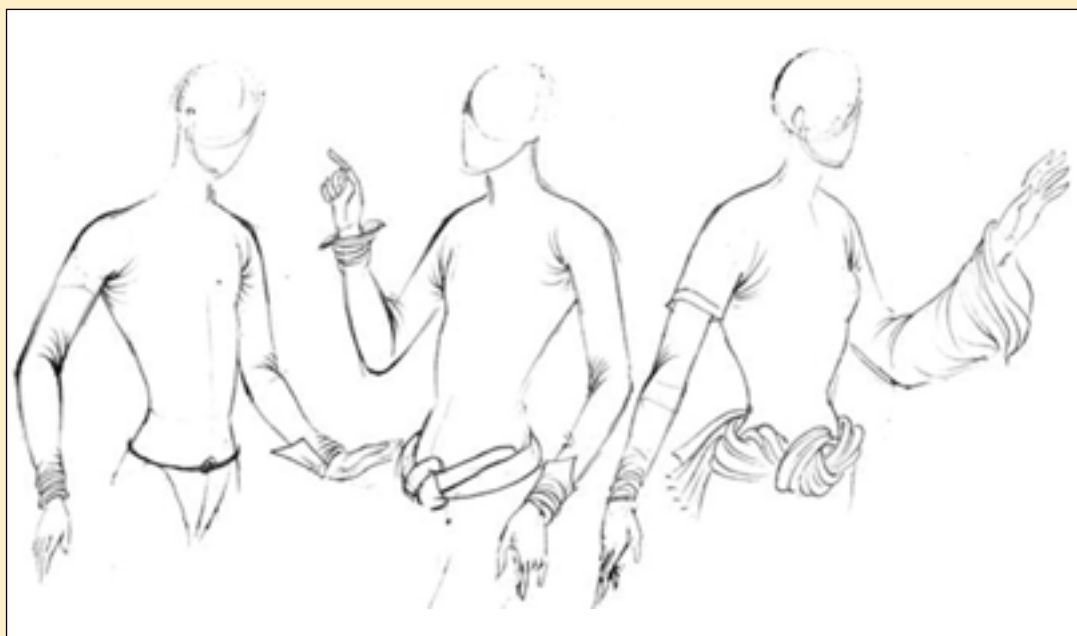
محتوای
درس

ج) شالی که به روی زمین افتاده است (تصویر ۱۴۳).

تصویر ۱۴۳

د) شالی که به کمر بسته شده است (تصویر ۱۴۴).

تصویر ۱۴۴

محتوای
درس

۲- طراحی لباس :

هنگام طراحی لباس به اجزای آن بایستی دقت کافی شود. یقه، آستین، دامن، شلوار و... اجزای لباس هستند. الف) برای طراحی یقه لباس توجه کنید که پایین یقه روی خط تقارن بدن قرار دارد. دکمه‌های لباس هم روی همین خط قرار می‌گیرند.

ب) در طراحی لباس گاهی لباسی روی لباس دیگری قرار می‌گیرد مانند کت و جلیقه که لبه‌های آن به موازات خط تقارن بدن پایین می‌آید و با طول دلخواه بر روی دامن یا شلوار می‌افتد.

ج) طول دامن و کت و آستین بنا به سلیقه هنرمند طراح کوتاه و بلند می‌شود (تصویر ۱۴۵).

تصویر ۱۴۵

د) دقت کنید، بیشتر چین‌ها هنگام طراحی دامن بین دو پا و دو طرف بدن قرار گیرد.
ه) قسمت پایین دامن یا کت در طراحی لباس روی یک قوس قرار می‌گیرد.
و) اگر حالت سه رخ طراحی می‌کنید، پهنای لباس نزدیک به شما از خط تقارن، بیشتر و سمت دیگر کوچک‌تر است.

ز) هنگام قلم‌گیری دامن، سرزانو، وسط پا و زیر لگن را با خطوط ضخیم‌تری قلم‌گیری کنید (تصویر ۱۴۶).

تصویر ۱۴۶

برای آشنایی بیشتر از چین‌ها و حرکات پارچه‌ها در لباس نمونه‌هایی از حالت‌های مختلف انسان در مکاتب مختلف را با پوشش‌های متنوع مشاهده می‌کنید (تصاویر ۱۴۷ تا ۱۵۹).

تصویر ۱۴۷

تصویر ۱۴۸

محتوای
درس

محتوای
درس

تصویر ۱۴۹

تصویر ۱۵۰

محتوای
درس

محتوای
درس

تصویر ۱۵۱

محتوای
درس

تصویر ۱۵۲

تصویر ۱۵۳

محتوای
درس

تصویر ۱۵۴

محتوای
درس

تصویر ۱۵۵

تصویر ۱۵۶

محتوای
درس

تصویر ۱۵۷

تصویر ۱۵۸

محتوای
درس

تصویر ۱۵۹

محتوای
درس

تکالیف جلسه بعد :

۱- در یک برگه A۴ از یک مرد با پوشش کامل همراه با قلم گیری و رنگ آمیزی چهره آن با رنگ های جسمی و ساخت و ساز اجزای صورت طراحی کنند.

۲- در یک برگه A۴ از یک زن با پوشش کامل همراه با قلم‌گیری و رنگ‌آمیزی چهره با رنگ‌های جسمی و ساخت و ساز اجزای آن، طراحی کنند.

به هنرجویان یادآوری کنید که حالت‌های هر کدام از کارها با یکدیگر متفاوت باشد مثلاً یکی ایستاده و دیگری نشسته باشد و لباس‌ها و شال‌هایشان نیز متفاوت باشد.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب	ص ۴۷ تا ص ۵۲	ص ۱۴۳ تا ص ۱۴۵	ص ۱۴۶ تا ص ۱۵۱	رنگ‌گذاری با رنگ جسمی روی صورت همراه با ساخت و ساز	طراحی یک انسان با پوشش کامل همراه با قلم‌گیری و رنگ‌آمیزی صورت با رنگ‌های جسمی و ساخت و ساز صورت	مرور محتوای تدریس شده ژوژمان تمرین‌های جلسه قبل
ساعت	۴۵'	۶'	۱:۴۵'	۵'	۱'	۱۵' - ۳'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

پرسش شفاهی از محتوای درس صفحه‌های ۴۷ تا ۵۲ و از ص ۱۴۳ تا ۱۵۱ براساس اهداف رفتاری و سطوح آن، یادگیری را برای هنرجویان تثبیت می‌کند. پس از آن سه طراحی از انسان با طراحی دقیق دست و پا در چند حالت مختلف همراه با قلم‌گیری و رنگ‌گذاری رنگ جسمی بر روی دست و پا از هر هنرجو در ژوژمان کلاسی مورد بررسی و ارزیابی قرار دهید.

بهترین طراحی یک انسان با پوشش کامل همراه با قلم‌گیری و رنگ‌آمیزی چهره با رنگ‌های جسمی و ساخت و ساز آن را برای کارپوشه هر هنرجو انتخاب نمایید.

تجربه من :

عکس‌العمل‌های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من :				
نتیجه :				

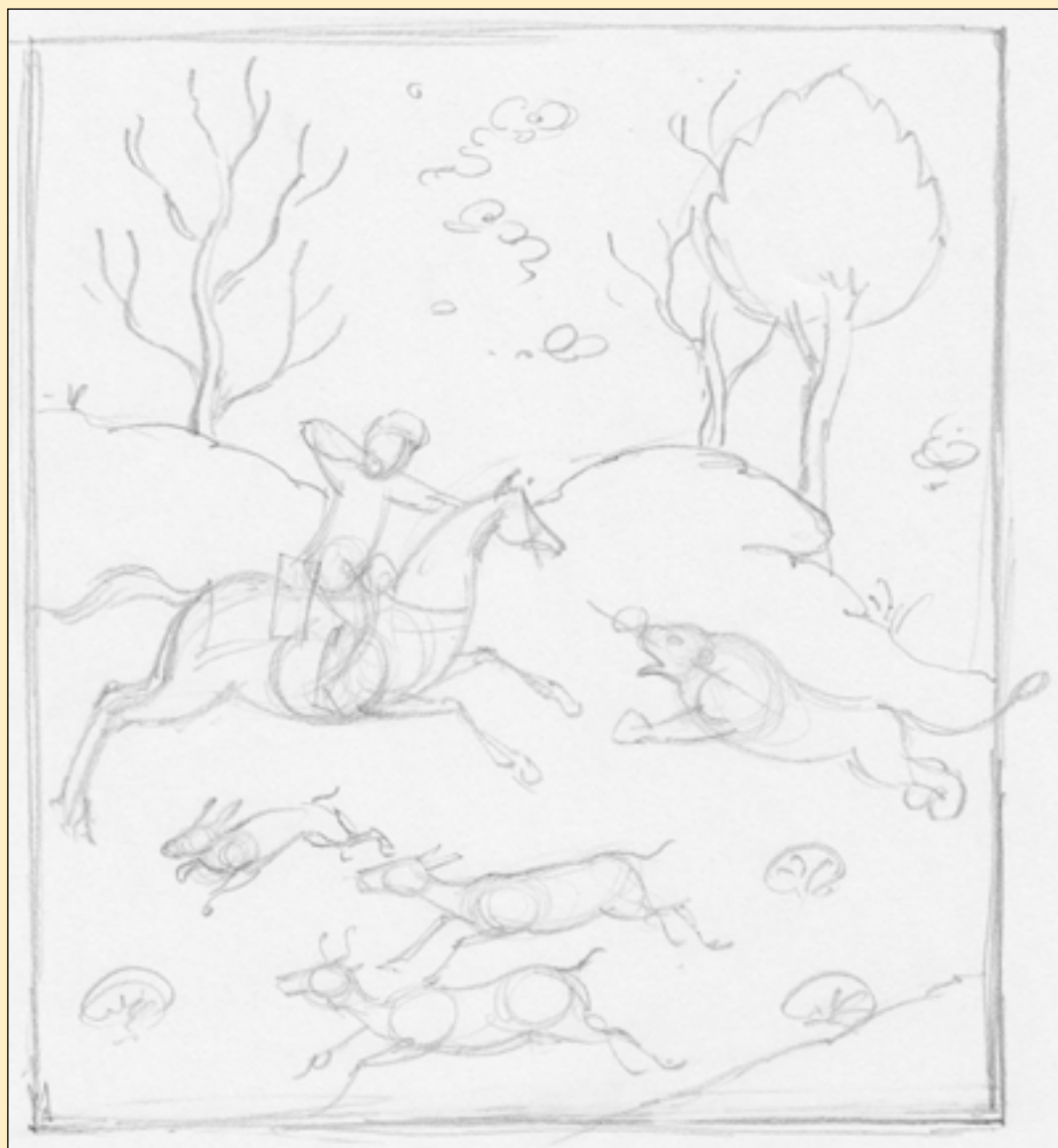
اهداف جزئی :

- ۱- ترکیب بندی انسان ها با پوشش های مختلف
- ۲- ترکیب بندی از تمام عناصر آموزش دیده

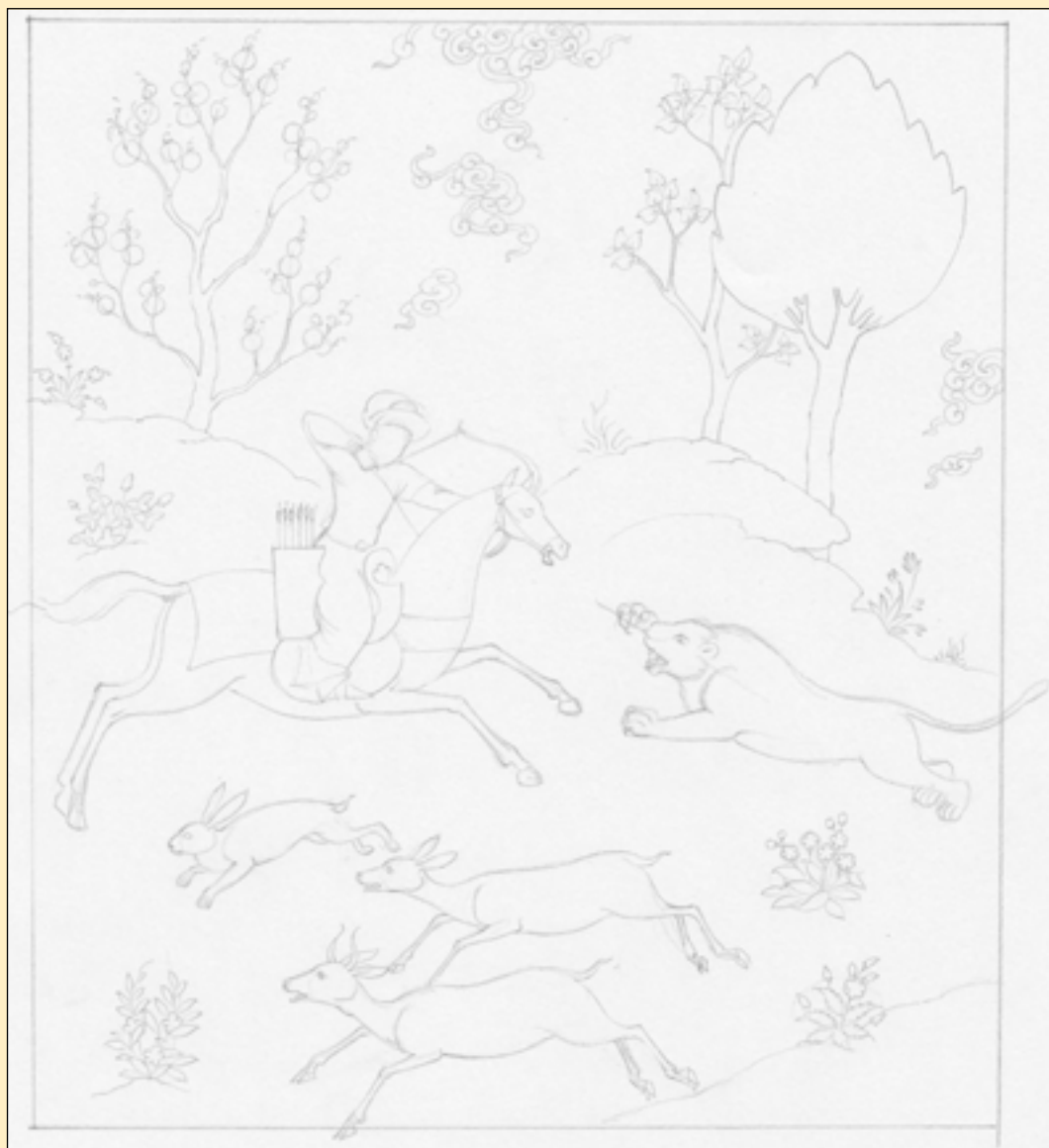
اهداف رفتاری :

- ۱- طراحی و ترکیب بندی از انسان ها با پوشش های مختلف در یک کادر انجام دهد.
- ۲- طراحی و ترکیب بندی از تمام عناصر نگارگری انجام دهد.

<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : پرسش و پاسخ، نمایشی</p> <p>پرسش کلاسی را به صورت شفاهی انجام دهید. نکات مهم رنگ گذاری را از هنرجویان بپرسید تا این موارد در ذهن همه آنها مرور و یادآوری شود. سؤالاتی چون : رنگ های جسمی شامل چه رنگ هایی می شوند؟ رنگ های روحی به چه رنگ هایی گویند؟ تفاوت رنگ های جسمی با رنگ های روحی در چیست؟ درنگارگری از چه رنگ هایی استفاده می شود؟ مراحل اجرای یک اثر نگارگری را توضیح دهند؟ و ... این سؤالات از صفحه ۱۶۴ تا ۱۷۱ کتاب درسی پرسیده شود.</p>	
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>طراحی و ترکیب بندی انسان ها با پوشش های مختلف را گام به گام و به شکل عملی برای هنرجویان آموزش دهید.</p> <p>همچنین در طراحی، ترکیب بندی های مختلف با عناصری چون ابر، کوه، رود، درخت، بوته و ... تا انسان ها با پوشش های مختلف را به کار بگیرید. به هنرجویان یادآوری کنید که با بهره گیری خوب و بجا از این عناصر و چینش سنجیده آنها در کنار یکدیگر و در کادر یک ترکیب بندی مناسب ایجاد کنند (تصویر ۱۶۰ الف و ب).</p>	<p>محتوای درس</p>

تصویر ۱۶۰- الف

تصویر ۱۶۰- ب- نمونه دیگری از مراحل ترکیب‌بندی اجزاء و عناصر مختلف نگارگری

در ادامه تصاویر رنگی گوناگونی از ترکیب‌بندی‌های نگارگری با اجزاء و عناصر آموخته شده مشاهده می‌کنید
(تصویر ۱۶۱ الف تا ط).

تصویر ۱۶۱- الف

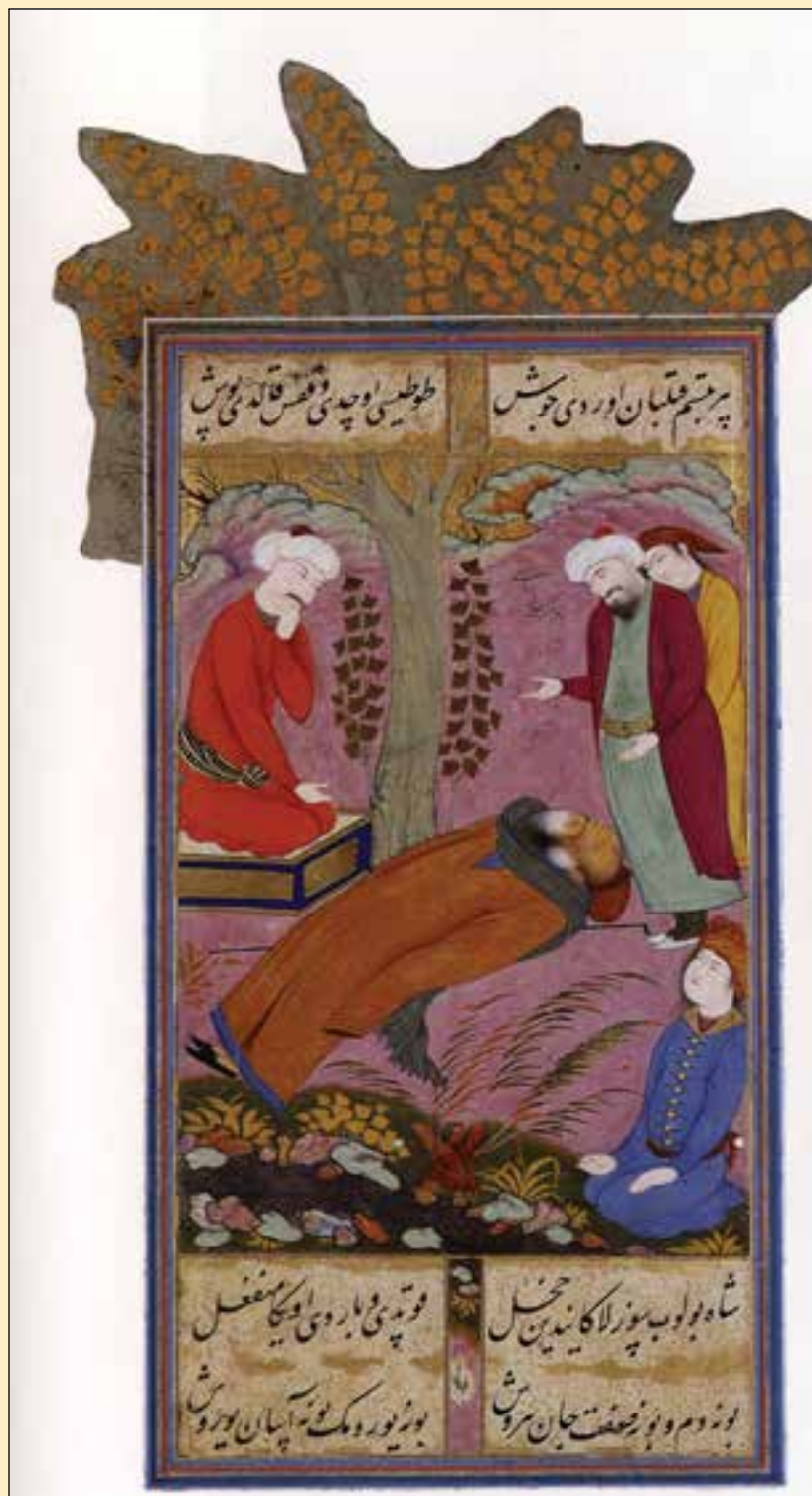

تصویر ۱۶۱- ب

تصویر ۱۶۱-ج

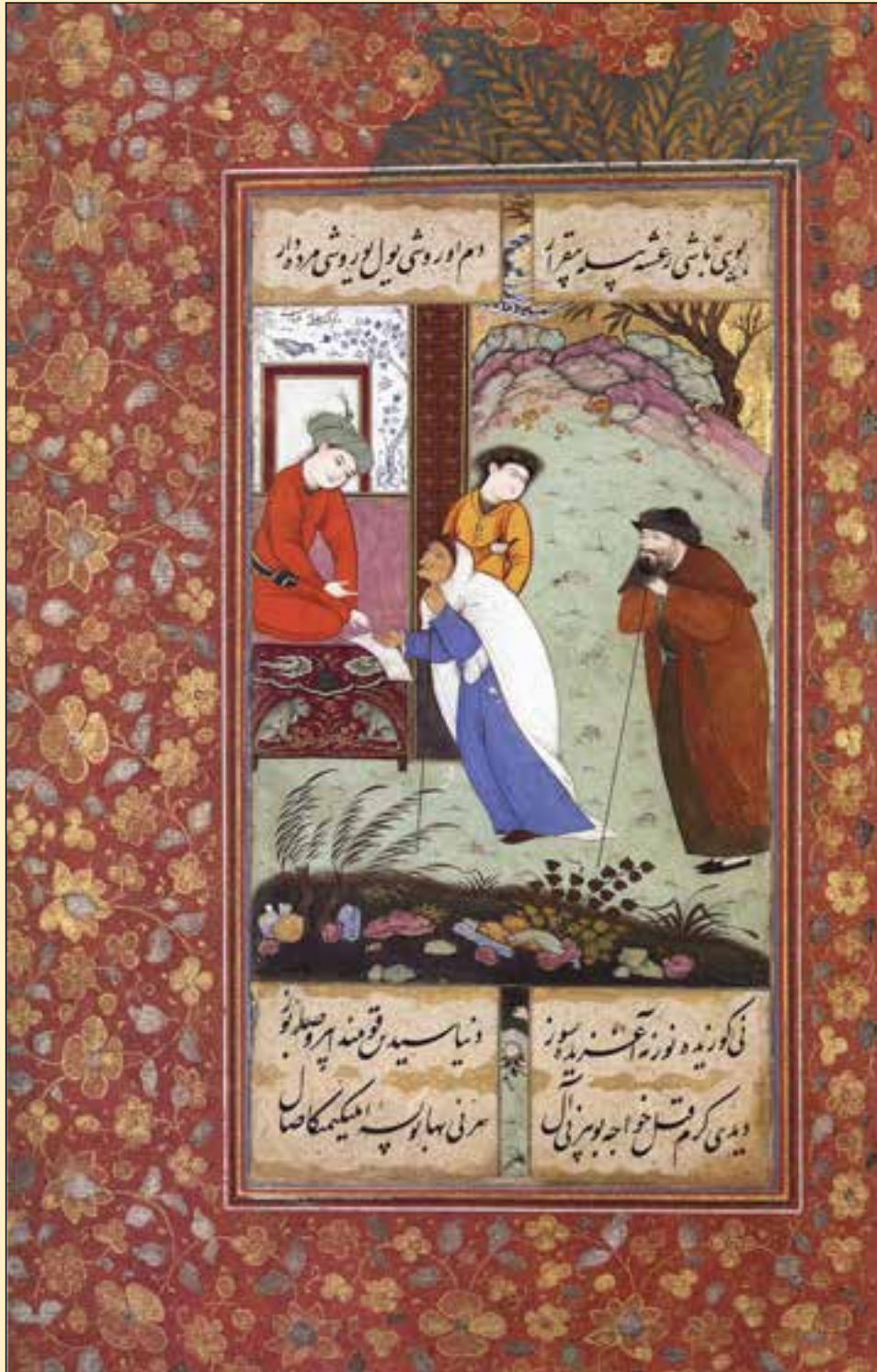

تصویر ۱۶۱-د

تصویر ۱۶۱- هـ

محتوای
درس

تصویر ۱۶۱- و

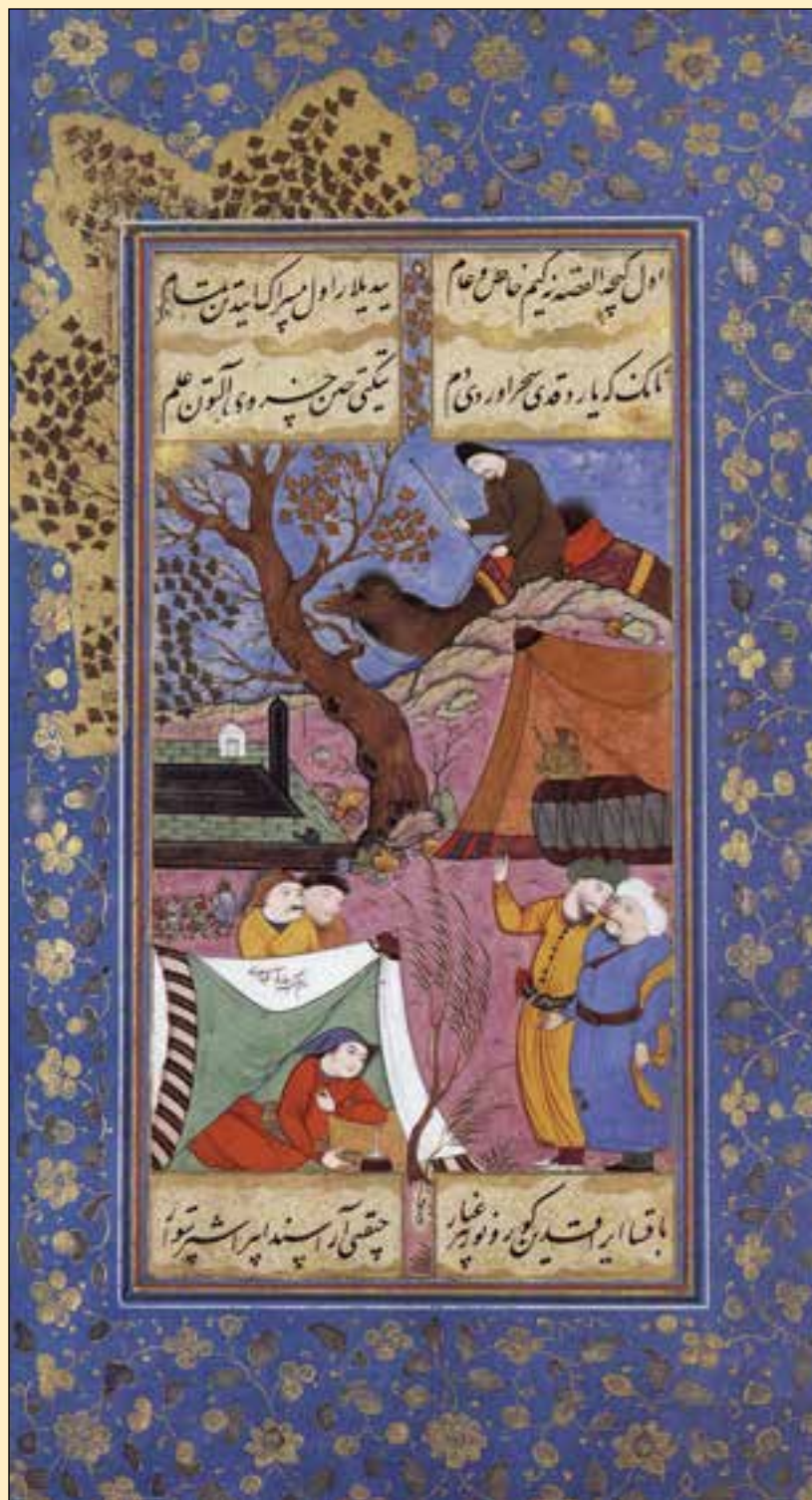
تصویر ۱۶۱-ز

تصویر ۱۶۱-ح

محتوای
درس

تصویر ۱۶۱- ط

تکالیف جلسه بعد :

دو نمونه ترکیب بندی دو انسان در دو حالت متفاوت و با پوشاک گوناگون در کادر A۴ همراه با دو حیوان مانند اسب و پرنده که در فضایی پوشیده از عناصر طبیعی است قلم گیری کنند. (این تکلیف می تواند به عنوان اتود پروژه نهایی نیز به کار رود.)

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه کتاب ۱۶۴ تا ۱۷۱ پرسش شفاهی	ترکیب بندی انسان با پوشش های مختلف	ترکیب بندی تمام عناصر آموزش داده شده همراه با انسان	ادامه کار ساعت گذشته این ترکیب بندی می تواند برای کار پروژه نیز استفاده شود	ترکیب بندی ۲ انسان در حالات مختلف با پوشش مختلف در فضای طبیعت همراه با اسب و پرنده و قلم گیری آن	مرور محتوای تدریس شده ژوژمان تمرین های جلسه قبل	
ساعت	۴۵'	۶'	۱:۴۵'	۵'	۵'	۵'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

طراحی یک انسان با پوشش کامل، قلم گیری، رنگ آمیزی صورت آن با رنگ های جسمی و ساخت و ساز آن را در ژوژمان کلاسی از هر هنرجو بررسی کنید. همچنین هنرجویان به تحلیل کار پرداخته و نقاط قوت و ضعف آن را بررسی کرده و ایرادهای کار یکدیگر و نقاط قوت آثار یکدیگر را بیان می کنند.

نکاتی که در ارزشیابی پایان درس از اهمیت ویژه ای برخوردارند :

عناوین اصلی	نکات مهم و ویژه
طراحی آناتومی انسان	<ul style="list-style-type: none"> - رعایت تناسبات اعضای بدن - رعایت تناسبات اجزای هر یک از اعضای بدن - رعایت تناسبات بدن انسان در طراحی مرد - رعایت تناسبات بدن انسان در طراحی زن - رعایت نکات صفحه ۱۱۴ همین کتاب
طراحی پوشش کامل انسان	<ul style="list-style-type: none"> - طراحی از شال در حالت های مختلف - طراحی لباس های متنوع (شلوار، دامن، دستار و...) - بکارگیری انواع چین ها در موقعیت های مناسب و بجا در پوشاک
قلم گیری	<ul style="list-style-type: none"> - بکارگیری قلم موی مناسب برای قلم گیری - بکارگیری خطوط تند و کند در جای مناسب - بهره گیری از همه امکانات قلم مو در قلم گیری ها

<p>– رنگ آمیزی با رنگ های جسمی</p> <p>– بکارگیری رنگ های جسمی با غلظت مناسب</p> <p>– رنگ گذاری یکدست و بدون لکه</p> <p>– بهره گیری از چیدمان مناسب رنگ های متنوع کنار یکدیگر</p>	<p>ساخت و ساز همراه با سایه پردازی چهره</p> <p>– بکارگیری قلم موی مناسب برای پرداز</p> <p>– ساخت و ساز چهره براساس سطوح برجسته و فرورفته در آن</p> <p>– بکارگیری انواع پردازها در جای مناسب</p>
--	---

هنرآموزان عزیز در ارزشیابی پایانی جدولی این چنین در نظر گرفته و با نظرخواهی از هنرجویان مواردی را در قسمت ارزشیابی پایانی هر جلسه، در نظر بگیرید تا بر اساس آن موارد، ارزشیابی صحیح انجام شود. همچنین هریک از موارد در نظر گرفته شده را نمره گذاری کرده تا جمع آنها ۲۰ یا ۱۰۰ شود.

طراحی انسان با پوشاک مختلف همراه با قلم گیری، رنگ آمیزی جسمی و ساخت و ساز چهره و مو در یک کادر A۴ از هر هنرجو انتخاب و با ذکر دلایل آن در کارپوشه قرار گیرد.

دانش افزایی

رنگ های نمادین در نگارگری: به طور کلی رنگ ها در نگارگری به دو دسته رنگ های تیره و کدر و رنگ های روشن و درخشان تقسیم می شود. رنگ های تیره معمولاً نماد مظاهر منفی زندگی هستند و رنگ های روشن سمبل مظاهر مثبت زندگی به شمار می روند. در این جا به چند نمونه از این رنگ ها اشاره می کنیم:

رنگ سفید: نماد پاکی، معصومیت، بی گناهی، صلح و آرامش می باشد.

رنگ مشکی: نماد غم، گناه، ظلمت و تاریکی است.

رنگ قرمز: نماد عشق، هیجان، اشتها، خطر، انقلاب و پیام خون است.

رنگ آبی: نماد آسمانی بودن، الهی بودن و عشق پاک الهی به شمار می رود.

رنگ زرد: نماد عقل و خرد (به خصوص زرد اُکر) است.

رنگ قهوه ای: نماد عقل و خرد، کهنگی، قدمت و تاریخی بودن است.

خاکستری: بی تفاوتی (به خصوص خاکستری بدون فام)، بی شخصیتی، بی هویتی، تاریخی بودن البته اگر خاکستری فام دار باشد و یا همنشین سایر رنگ ها باشد از خصلت های رنگی آنها بهره مند می شود.

رنگ سبز: نماد قداست، سرسبزی، زندگی و جاودانگی می باشد.

رنگ نقره ای: نماد معرفت می باشد.

رنگ طلایی: نماد قداست (به دلیل درخشش طلا که نمادی از نور ربانی است، هاله اطراف سر مقدسین را به این رنگ کار می کنند) و سلطنت (زیرا تزئینات سلطنتی معمولاً از جنس طلا می باشد) است.

تجربه من :

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری

ابتکار من :

نتیجه :

اهداف جزئی :

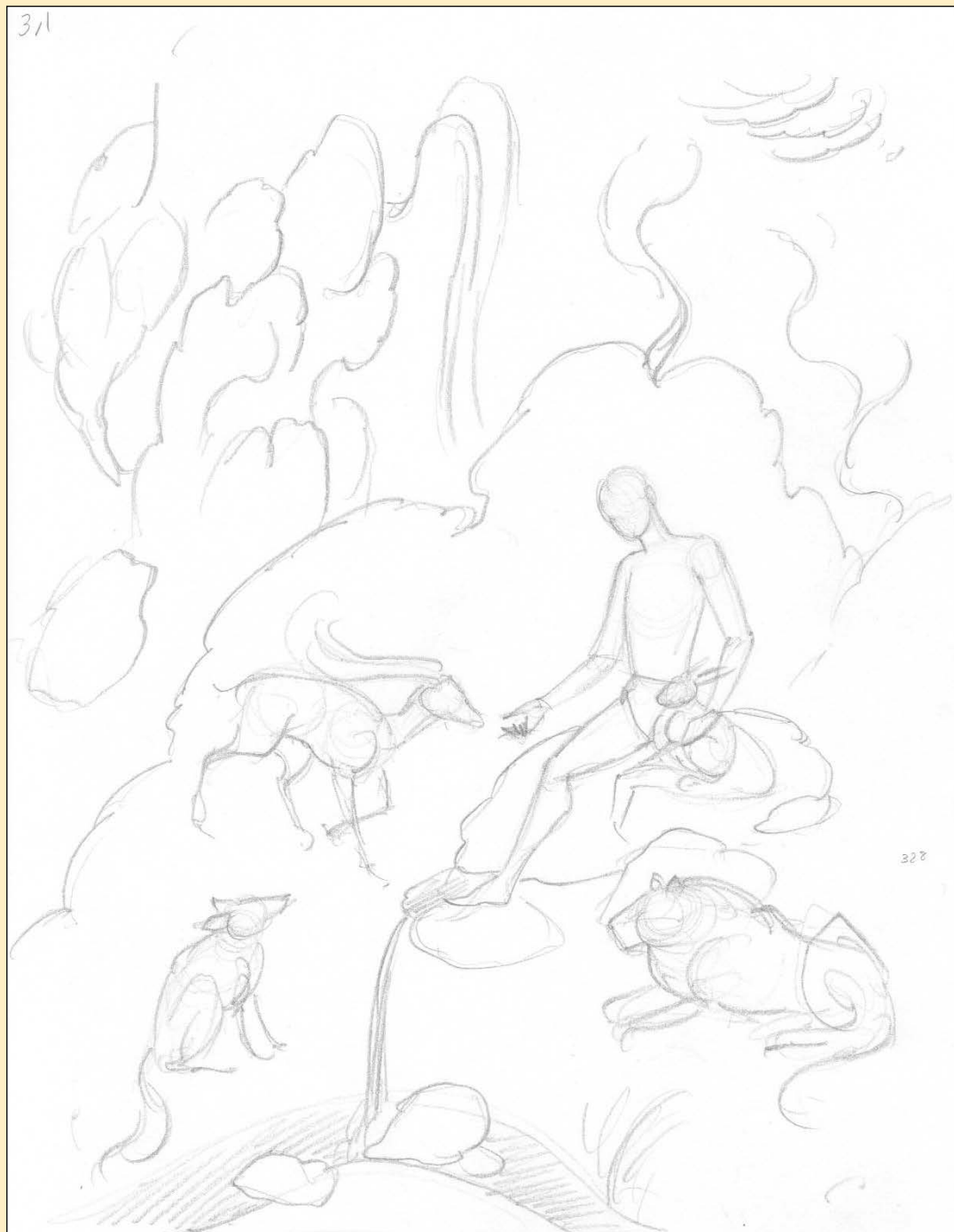
- ۱- صورت‌سازی و ساخت و ساز عناصر نگارگری
- ۲- جدول کشی

اهداف رفتاری :

- ۱- صورت‌سازی را انجام دهد.
- ۲- ساخت و ساز کوه را انجام دهد.
- ۳- ساخت و ساز ابر را انجام دهد.
- ۴- ساخت و ساز حیوانات را انجام دهد.
- ۵- ساخت و ساز عناصر الحاقی را انجام دهد.
- ۶- جدول کشی را انجام دهد.

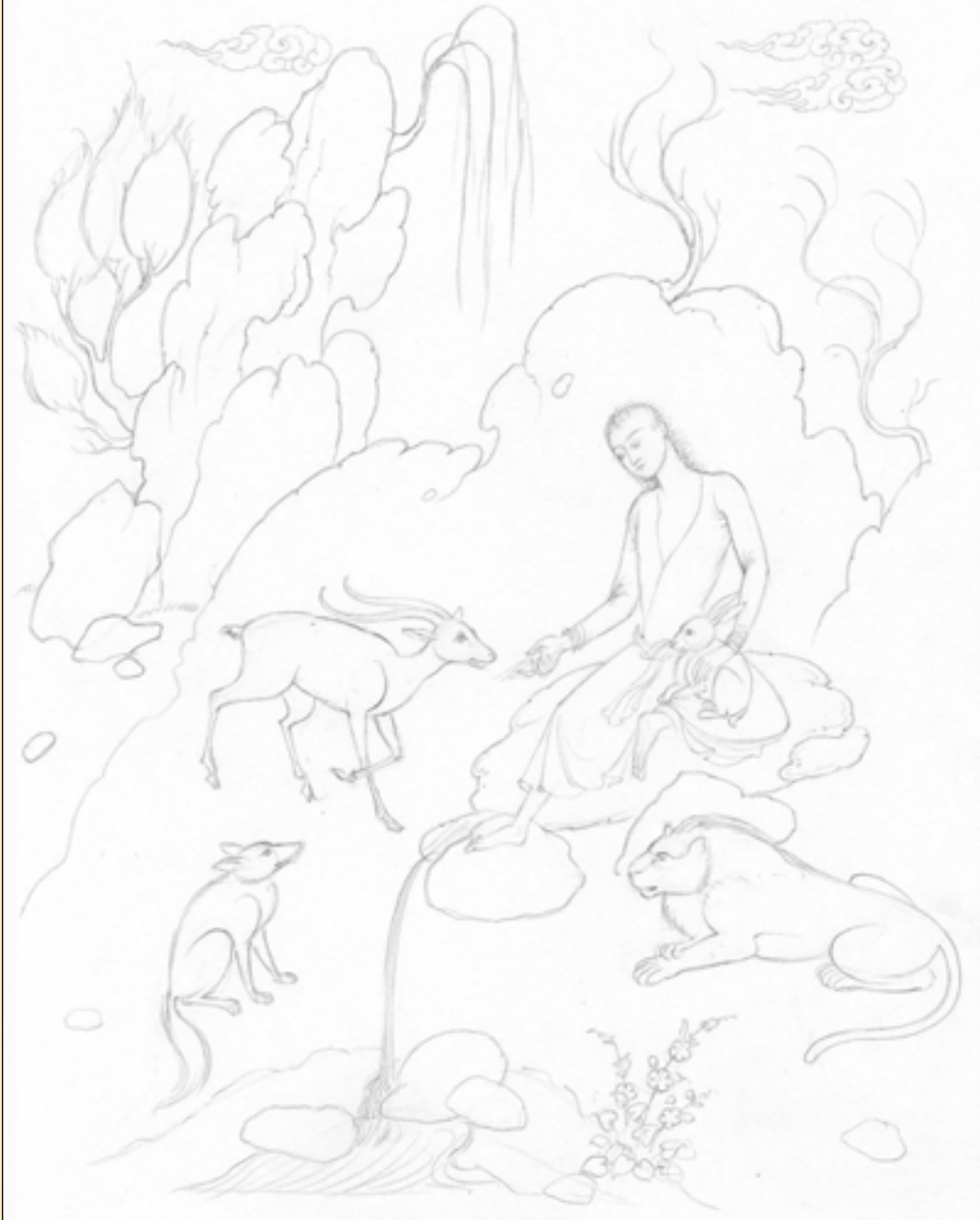
<p>نظری :</p> <p>روش تدریس : سخنرانی، پرسش و پاسخ، نمایشی</p> <p>آموزش متن صفحات ۱۷۵ تا ۱۸۲ کتاب درسی که شامل موضوعاتی چون (یادآوری رنگ گذاری با رنگ های روحی) صورت‌سازی، ساخت و ساز کوه، ابر، حیوانات و ... را دربر می‌گیرد را به صورت سخنرانی و پرسش و پاسخ ارائه کنید. سپس تصاویر ۱۶-۴ تا ۲۶-۴ برای تفهیم بیشتر توضیحات کتاب را برای هنرجویان نمایش دهید.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی :</p> <p>روش تدریس : تقلید عملی، اکتشافی، واحد کار</p> <p>ابتدا از هنرجویان بخواهید تا با انتخاب یک ترکیب بندی از کارهای پیشین خود شروع به رنگ گذاری جسمی کرده و سپس مراحل ساخت و ساز هر یک از عناصر نگارگری از قبیل چهره‌ها، کوه، ابر، حیوانات و عناصر الحاقی را همزمان با آموزش عملی شما انجام دهند. تعیین موضوع کار و انتخاب عناصر و طراحی اولیه (پروژه نهایی) با راهنمایی و نظارت شما هنرآموز گرامی در این جلسه انجام می‌شود. برای شرح بیشتر، مراحل مختلف طراحی نگارگری، انتقال طرح و رنگ گذاری به ترتیب در تصاویر زیر مشاهده می‌شود (تصاویر ۱۶۲).</p>	

تصویر ۱۶۲- الف - طراحی اولیه، ترکیب بندی و مشخص نمودن اجزاء و عناصر نگارگری و مکان آنها

3,2

محتوای
درس

تصویر ۱۶۲- ب- تکمیل طراحی جزئیات هریک از عناصر و مشخص کردن خطوط آنها

محتوای
درس

تصویر ۱۶۳- الف - گرده پاشی بر پشت طرح کامل شده و چسباندن آن بر روی زمینه اصلی برای انتقال طرح

تصویر ۱۶۳- ب - انتقال طرح بر زمینه اصلی

تصویر ۱۶۳-ج- انتقال کامل طرح بر زمینه اصلی کار

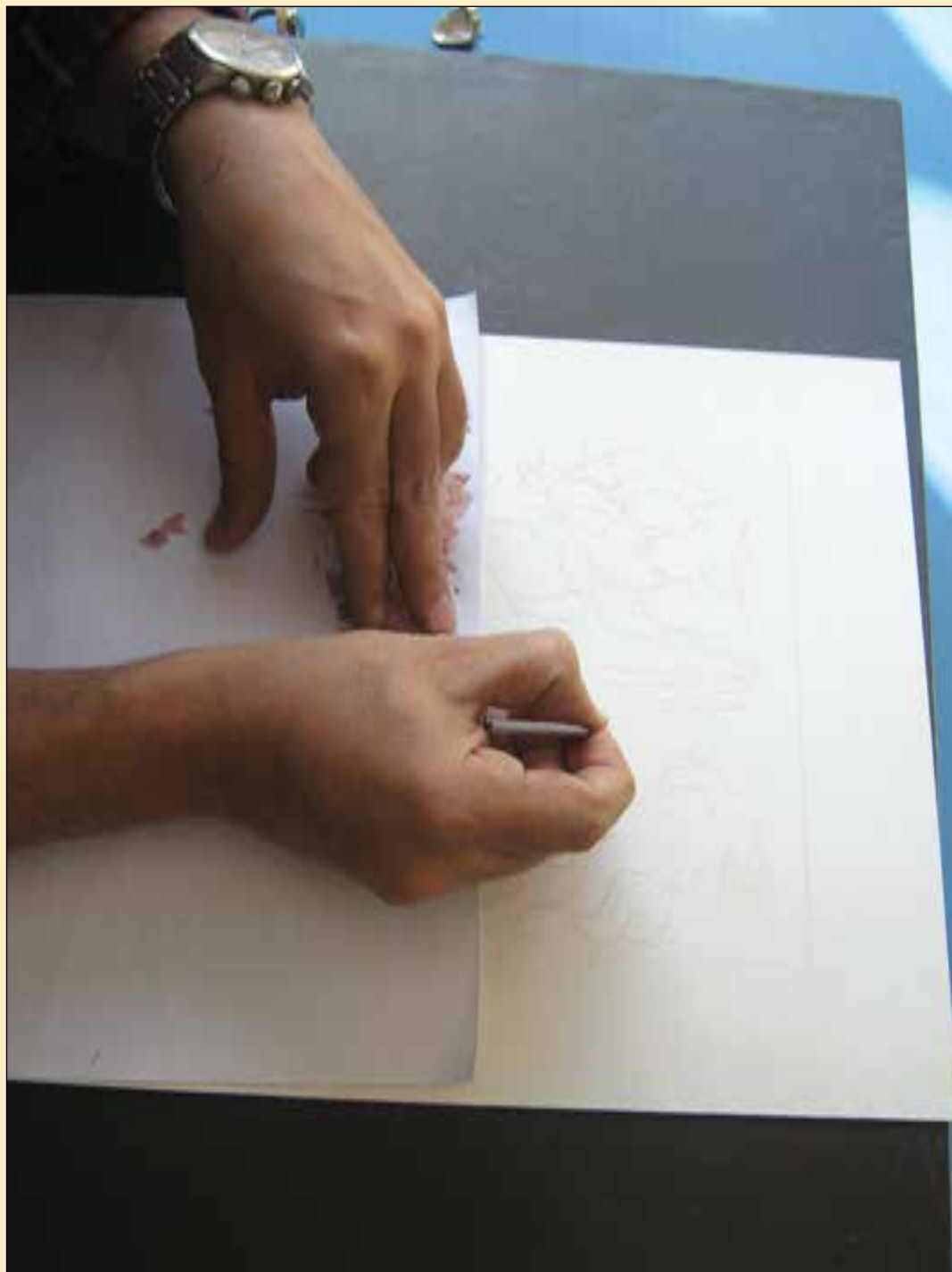

تصویر ۱۶۳- د- نمونه کامل طرح انتقال داده شده بر زمینه اصلی

تصویر ۱۶۴- الف - مشخص کردن محدوده نهایی و کادر اثر

تصویر ۱۶۴- ب- قلم‌گیری با رنگ قهوه‌ای کم‌رنگ روی خطوط طرح انتقال یافته بر زمینه اصلی

تصویر ۱۶۴- ج - ادامه قلم‌گیری اولیه کار برای تنبیت طرح بر زمینه

تصویر ۱۶۴- د - ادامه قلم‌گیری اولیه

تصویر ۱۶۴- هـ- ادامه قلم‌گیری اولیه با جزئیات آن

تصویر ۱۶۴- و- ادامه و تکمیل قلم‌گیری اولیه بر زمینه اصلی کار

تصویر ۱۶۴- ز- پاک کردن اثر گرده‌ها با پاک‌کن پس از اتمام قلم‌گیری اولیه بر زمینه

تصویر ۱۶۴- مراحل انتقال و قلم‌گیری اولیه طرح بر روی زمینه

تصویر ۱۶۵ - الف - رنگ‌گذاری آسمان و ابر در زمینه اصلی کار

تصویر ۱۶۵- ب - رنگ‌گذاری
اولیه صخره و تنه درخت

تصویر ۱۶۵- ج - ادامه
رنگ‌گذاری صخره و ابر

تصویر ۱۶۵- د- ادامه و تکمیل رنگ‌گذاری جسمی صخره‌ها، آسمان، ابرها و درختان

تصویر ۱۶۵- مراحل رنگ‌گذاری آسمان، درخت‌ها و صخره‌ها

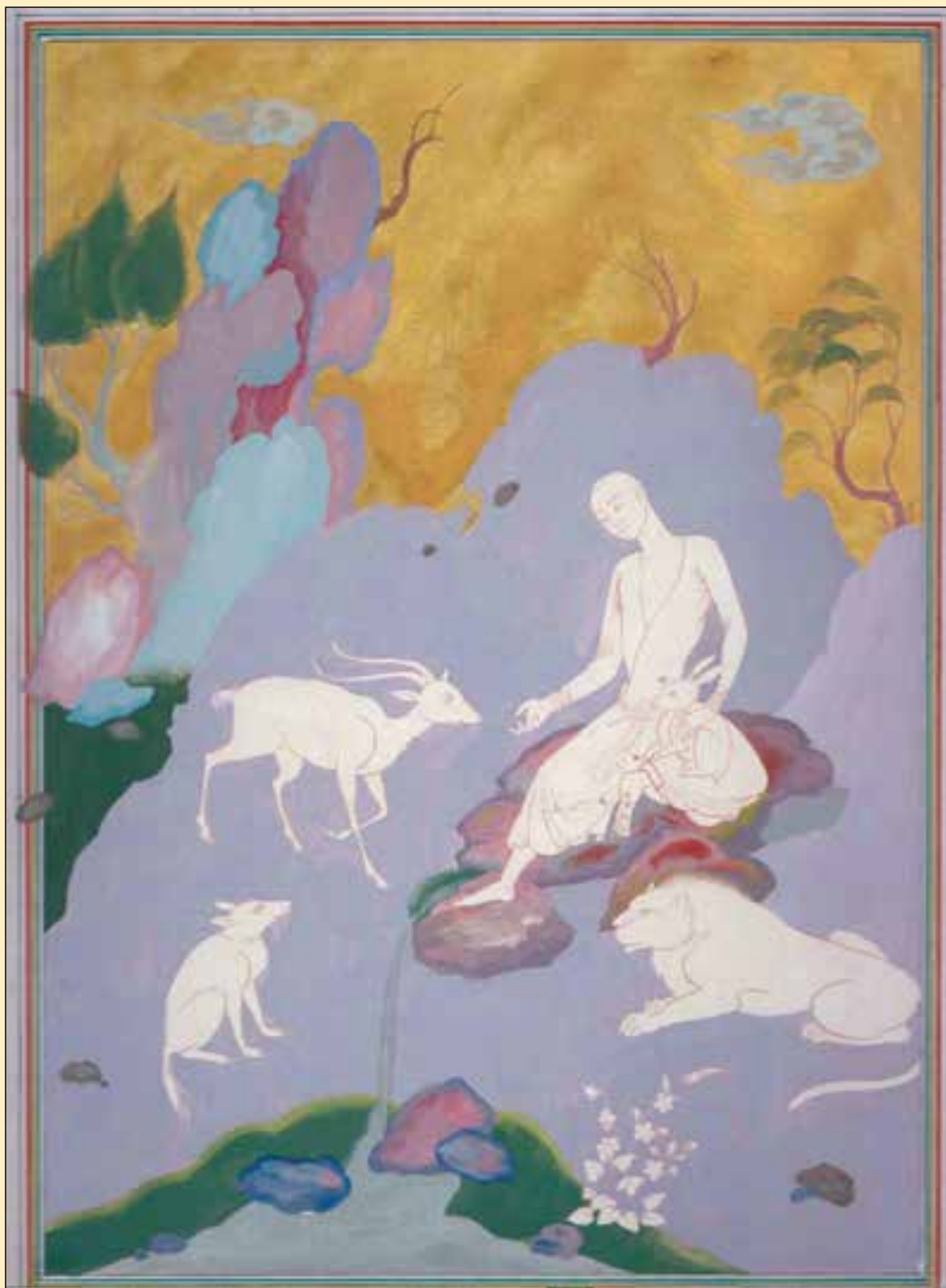
تصویر ۱۶۶- الف- رنگ‌گذاری پلان دوم کار

تصویر ۱۶۶-ب - ادامه رنگ‌گذاری زمینه پلان دوم و پلان سوم همراه با رنگ‌گذاری سنگ‌ها، جویبار و برگ‌های درختان

محتوای
درس

تصویر ۱۶۶-ج- تکمیل رنگ گذاری زمینه پلان اول، دوم و سوم (ترکیب های رنگی و سایه روشنی)

تصویر ۱۶۶-د- رنگ‌گذاری بقیه عناصر انسانی، حیوانی و گیاهی (گل و بوته) در بلان دوم و سوم
تصویر ۱۶۶-مراحل رنگ‌گذاری زمین، حیوانات و انسان

تکالیف جلسه بعد :

یک ترکیب بندی با تمام عناصر آموخته شده نگارگری در کادری مناسب (اندازه A_۴، افقی یا عمودی) طراحی کنند. همچنین زمینه‌ای را که برای اجرای پروژه نهایی نیاز دارند، از میان برگه‌ها یا مقوای رنگ آمیزی شده خودشان (در انواع ساده، دودی یا ابر و باد) انتخاب کنند.

زمان تدریس

محتوا	نظری	عملی	عملی	عملی	تکالیف جلسه بعد	ارزشیابی
شماره صفحه از ۱ص ۷۵ تا ۱۸۲ ص کتاب	تعیین موضوع پروژه نهایی	تعیین موضوع پروژه نهایی و اتود اولیه	تعیین موضوع پروژه نهایی و اتود اولیه	طراحی اتود اولیه برای پروژه نهایی در کار A _۴ و تعیین زمینه مناسب برای اجرای اتود در قطع A _۴	مرور محتوای تدریس شده ژورمان تمرین‌های جلسه بعد	
ساعت	۴۵'	۶'	۱:۴۵'	۵'	۵'	۱۵' - ۳۵'
زنگ	اول	دوم	سوم			

ارزشیابی پایان درس

ارزشیابی را براساس معیارهای آن که توسط شما هنرآموز گرامی و هنرجویان تعیین شده، انجام دهید. سپس از میان انواع ترکیب بندی‌هایی که در کلاس انجام داده‌اند، یک ترکیب بندی از دو انسان در حالات مختلف با پوشاک متفاوت در فضای طبیعت همراه با دو حیوان اسب و پرند را در ژورمان کلاسی ارزشیابی کنید.

کارپوشه هر هنرجو را همراه با او بررسی کنید، چنانچه برخی از کارها ضعیف بوده یا در کارپوشه وجود نداشت به او یادآوری کنید تا در فرصت باقی مانده و برای جلسه بعدی آنها را برطرف و تکمیل نماید. اشکالات کار را از روی برگه‌های پر شده نظرات هنرجو و هنرآموز برایش شرح دهید. یادآوری کنید که تکمیل کارپوشه برای ژورمان و پروژه پایان سال الزامی است.

دانش افزایی

- برای تعیین اندازه کار نهایی هنرجویان براساس قوی، متوسط و ضعیف یا سرعت کارشان می‌توانید به شکل زیر عمل کنید :
- ۱- همه کارها با زمینه، کادر و قاب (پاسپار تو) در اندازه A_۴ باشد.
  - ۲- هنرجویان قوی تر و آنهایی که از سرعت دست بالاتری برخوردار هستند، اندازه ترکیب بندی و طرحشان A_۴ باشد و بقیه فضا برای پاسپار تو در نظر گرفته شود.
  - ۳- هنرجویان ضعیف و یا آنهایی که از سرعت دست پایین تری برخوردار هستند، اندازه ترکیب بندی و طرحشان A_۵ باشد و بقیه فضا برای قاب کار یا پاسپار تو در نظر گرفته شود.
  - ۴- هنرجویانی که اندازه طرحشان A_۵ است می‌توانند از طرح‌هایی بهره گیرند که به شکل تسخیر است. مانند تصاویر شماره ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۸۲ الف و ج و ۱۶۷ ج که قسمتی از طرح از کادر خارج شده و به حاشیه

اطراف آن وارد شده است.

۵- فضای اطراف کار برای هنرجویانی که در اندازه A_۳ ترکیب بندی کرده اند بهتر است به شیوه زرافشان با فوتک تزئین شود (البته لازم است ابتدا قسمتی از کار که از متن خارج شده و به حاشیه رفته است با کاغذی سفید پوشانده شود).

۶- برگه زمینه کار برای بوم سازی بهتر است روی فیبر و با چسب مایع به صورت یکدست چسبانده شود (اندازه A_۳).

۷- زمینه کار در اندازه A_۳ می تواند مقوای رنگ شده، دودی و یا ابری باشد، در این صورت نیازی به پاسپارتو نیست.

یادآوری: برگه ترکیب بندی طرح را درست در میانه زمینه کار قرار داده و بچسباندند.

تجربه من:

عکس العمل های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
ابتکار من:				
نتیجه:				

یادآوری و رفع اشکال

<p>نظری : روش تدریس : پرسش و پاسخ محتوای آموزش داده شده از جلسه های ۱۵ تا ۲۱ کتاب را به روش پرسش و پاسخ یادآوری کنید.</p>	
<p>عملی : روش تدریس : اکتشافی، واحد کار هنرجویان را هدایت کنید تا طرحی را که برای پروژه نهایی خود در جلسه پیش آغاز کرده بودند تکمیل و رفع اشکال کنند. سپس آنها را در انتخاب کادر مناسب و زمینه بهتر (کاغذهای رنگ آمیزی شده) راهنمایی کنید. در این جلسه انتخاب رنگ های مورد نیاز برای کار نهایی هریک از هنرجویان را کنترل کنید.</p>	<p>محتوای درس</p>

نمونه های انواع ترکیب بندی از عناصر آموخته شده در نگارگری برای هدایت هنرجویان در راستای علاقه های فردی در زیر مشاهده می شود (تصویر ۱۶۷). با دقت در این تصاویر چگونگی ترکیب بندی اجزا در کادر مناسب، چگونگی بهره گیری از عناصر گوناگون نگارگری، ترکیب بندی و تنوع رنگ ها و جدول کشی ها را مشاهده می کنید.

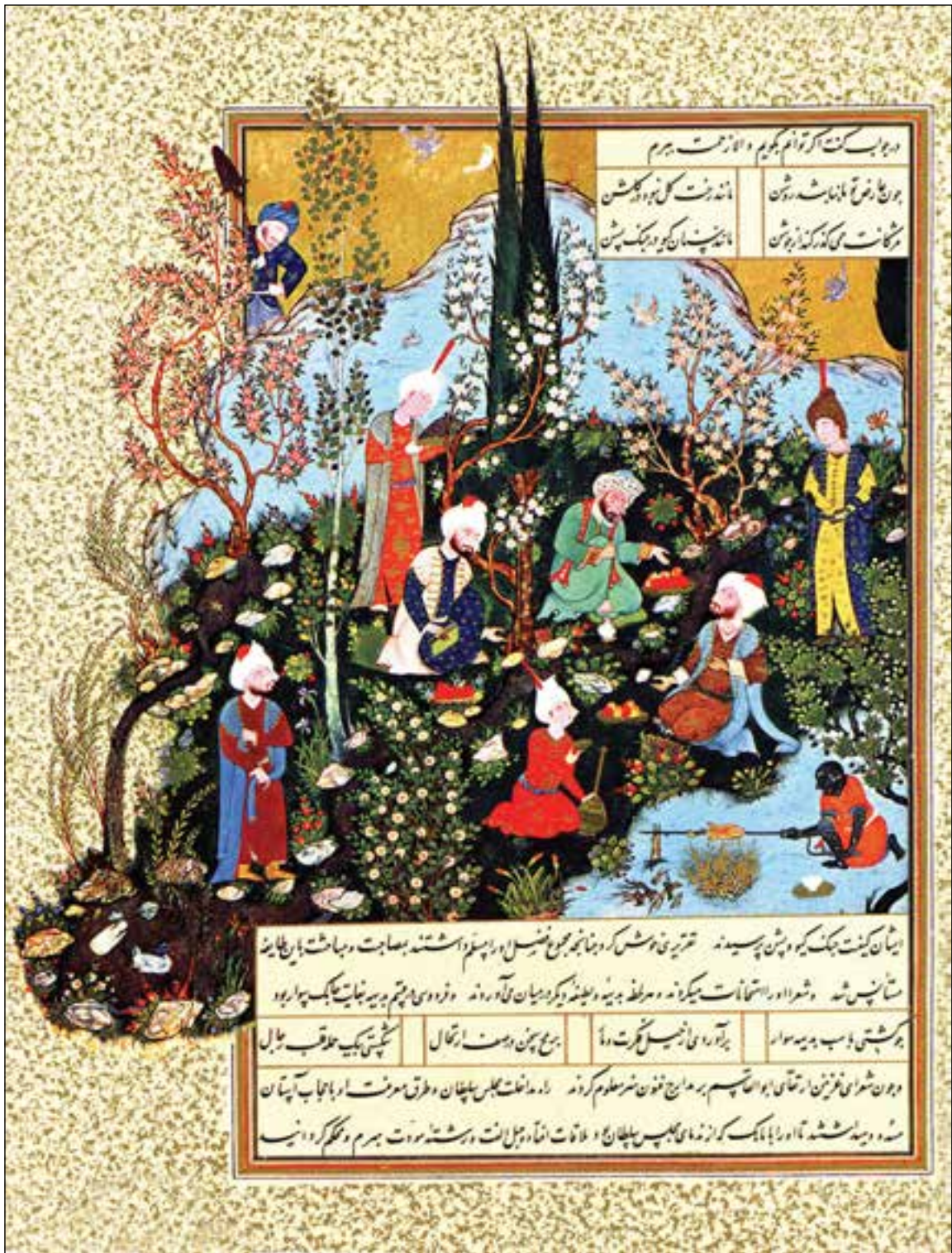
تصویر ۱۶۷ - الف

تصویر ۱۶۷-ب

در پوست کت که تو نام بگویم و از زمت برم
 چون مرغی از نایبش روشن
 مانده زنت گل بود و کوشش
 مانده پستان کبود و کف پیش

ایمان گینت جنگ کوه پرن پسیدند تقریری دوش که در بنا بجمع فیصله در پند داشتند بصابت و جاست باطلان
 مشا پس شد و شعرا و استقامت یکدانه و مرطوب برید و طینه دیگر در میان می آورده و فردوسی در تم برید بنایت کجک چار بود
 بر کشتی با لب برید سوار بر آرد روی زین کفرت و آ برع چون در دست ارمال کشتی کیه حلقه بابل
 درون شرای غزین از تهای ابروس پس بر دایج غنوم شرموم کرده داد ماعت هلس پلطان و طرق معرفت او با حجاب آستان
 من و درید شد تا او را با یک که از نه های هلس پلطان و غلات انما در پل انت در شسته سوآت برم و حکم کرده انیس

تصویر ۱۶۷- ج

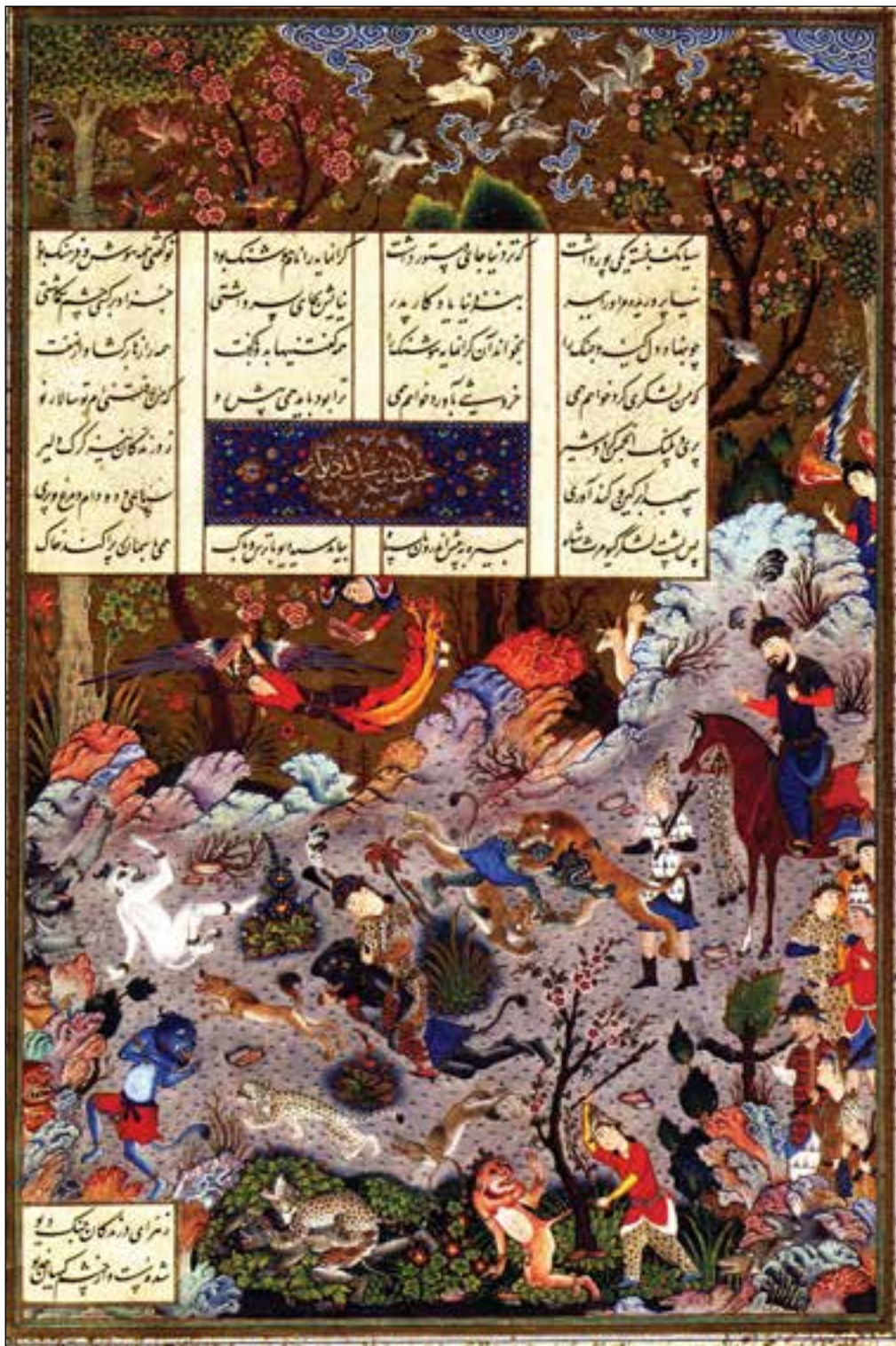

تصویر ۱۶۷-د

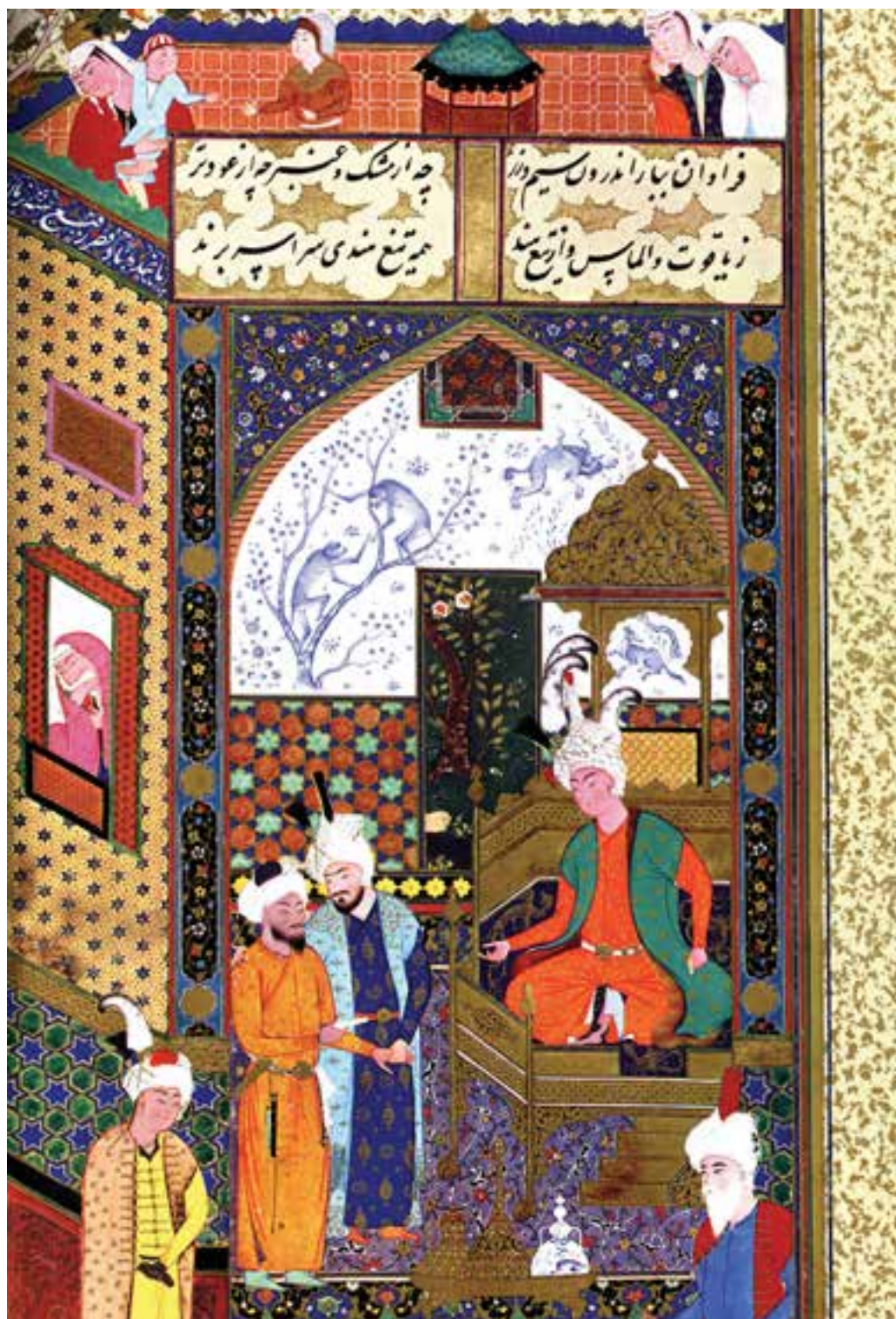
تصویر ۱۶۷- ه

تصویر ۱۶۷- و

تصویر ۱۶۷- ز

تصویر ۱۶۷-ح

تکالیف جلسه بعد :

کاغذ تأیید شده در اندازه A_۳ را برای بوم‌سازی آماده کنند و یا کاغذ A_۳ رنگ آمیزی شده را جهت چسباندن روی فیبر آماده‌سازی کنند.

طرح تأیید شده را بر روی زمینه انتقال دهند. اتود اولیه برای رنگ‌های انتخابی پروژه را انجام دهند.

تجربه من :

عکس العمل‌های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری

ابتکار من :

نتیجه :

آزمون کتبی، بررسی کار پروژه و رفع اشکال

<p>نظری :</p> <p>محتوای جلسه اول تا بیست و یکم که شامل پرسش‌هایی در سطوح متناسب با اهداف رفتاری از فصل اول تا چهارم کتاب است را به شکل آزمون کتبی برگزار نمایید. تلاش کنید که در این آزمون از انواع پرسش‌های چند گزینه‌ای، جاخالی، جورکردنی، تشریحی، تصویری و ... بهره ببرید. از آنجایی که درس کارگاه نگارگری ۱ واحد نظری و ۳ واحد عملی است، برای ارزشیابی دقیق‌تر، بهتر است نمره این آزمون را از ۲۰ در نظر گرفته و در نهایت آن را به ۵ تقسیم کنید.</p>	<p>محتوای درس</p>
<p>عملی :</p> <p>هنرجویان ساخت و ساز پروژه نهایی خود را در کلاس و در برابر شما ادامه دهند. در این جلسه می‌توانید با آنها چند نوع جدول کشی را تمرین کنید تا برای کار نهایی خود نگران نباشند. چنانچه ژورمان اولیه از کارهای هنرجویان در این مرحله انجام دهید و ضعف و قوت‌ها را یادآوری کنید، انگیزه کار آنها بیشتر خواهد شد.</p>	

تکالیف جلسه بعد :

ساخت و ساز پروژه را تکمیل کنند. قاب مقوایی (پاسپار تو) را با توجه به رنگ زمینه ساخته، بریده و در اطراف کار نهایی بچسبانند. جدول کشی کار را انجام دهند.

تجربه من :

عکس‌العمل‌های هنرجویان			روش تدریس	
ضعیف	متوسط	قوی	بخش عملی	بخش نظری
<p>ابتکار من :</p> <p>نتیجه :</p>				

ژوژمان پروژه و ارزشیابی کار پوشه

این جلسه، جلسه پایانی است که شما بایستی پروژه‌ها و کارپوشه‌های همه هنرجویان را ارزشیابی کنید. ارزشیابی ۱ واحد نظری این درس در جلسه قبل انجام شده است بنابراین در این جلسه ۳ واحد عملی آن بررسی و ارزشیابی می‌شود. برای آنکه بتوانید پروژه‌های هنرجویان دقیق و عادلانه قضاوت کنید بهتر است که نمره ۱۶ کار عملی را با ضریب ۵ در نظر بگیرید یعنی ۸۰ نمره را برای پروژه در نظر بگیرید. از آنجایی که کارپوشه را به شکل مستمر بررسی کرده‌اید و امکان تکمیل و رفع نواقص نیز برای هنرجویان وجود داشت، آن را با نمره ۱۶ ارزشیابی کنید. پس از پایان ژوژمان نمره ۸۰ را بر ۵ تقسیم کرده و نمره به دست آمده برای پروژه نهایی یعنی ۱۶ را با نمره ۱۶ کارپوشه جمع و بر عدد ۲ تقسیم کنید. در این صورت نمره کار عملی هنرجو به دست می‌آید. هنگام ژوژمان پروژه پایانی هنرجویان موارد زیر به عنوان معیارهای نمره‌گذاری در نظر گرفته شود.

جدول نمره‌دهی پروژه نهایی

درصد	نمره	معیارهای ارزشیابی
۶۲/۲۵٪	از ۵ تا نمره	رنگ‌سازی زمینه و بوم‌سازی کار
۶۲/۲۵٪	از ۵ تا نمره	تمیزی کار
۱۸/۷۵٪	از ۱۵ تا نمره	ترکیب بندی مناسب و اجرای صحیح آن
۱۸/۷۵٪	از ۱۵ تا نمره	رنگ‌گذاری مناسب و اجرای صحیح آن
۱۲/۵٪	از ۱ تا نمره	قلم‌گیری صحیح با رعایت تندی و کندی
۱۲/۵٪	از ۱ تا نمره	ساخت و ساز مناسب و صحیح
۶۲/۲۵٪	از ۵ تا نمره	پاسپارتو با رنگ مناسب و اجرای صحیح کادر
۶۲/۲۵٪	از ۵ تا نمره	جدول کشی
۶۲/۲۵٪	از ۵ تا نمره	انضباط کلاسی
۶۲/۲۵٪	از ۵ تا نمره	فعالیت در کلاس
۱٪	۸ نمره	جمع کل

هنرآموزان عزیز این جدول به عنوان جدول پیشنهادی به شما عزیزان ارائه شده است. شما می‌توانید مواردی را از جدول حذف و یا طبق نظر خود اضافه کنید. نمرات جداگانه‌ای نیز برای هر یک در نظر بگیرید تا مجموع و تقسیم این نمرات به عدد ۱۶ برسد.

ارزشیابی کارپوشه : کارپوشه هر هنرجو را با توجه به ملاک‌هایی که در ابتدای سال تحصیلی (با موافقت ایشان)، تعیین شده بود، ارزشیابی کنید. هنگام نمره‌دهی به برگه نظرات هنرجو و برگه نظرات خودتان دقت کرده و میزان تلاش او را در پیشرفت بررسی کنید. این کار به شما کمک می‌کند تا در نمره‌دهی درست‌تر عمل کنید.

یادآوری : میانگین نمره پروژه و کارپوشه، عدد ۱۶ خواهد بود که جمع آن با نمره آزمون جلسه قبل (عدد ۴) عدد ۲۰ خواهد شد.

فهرست کلی محتوای هر جلسه

جلسه	نظری	عملی	تکالیف	کارپوشه
۱	کلیات ص ۱ تا ص ۵ ابزار و مواد	طراحی انواع خط در نگارگری با مواد ص ۵۳ تا ص ۵۸ فصل دوم	تهیه ابزار و مواد مورد نیاز و آماده‌سازی کارپوشه	
۲	پرسش کلاسی درس گذشته	طراحی انواع خط با مداد ص ۵۷ تا ص ۶۱ و طراحی ابر و کوه ص ۶۱ تا ص ۶۶	ترکیب‌بندی از کوه، صخره، ابر	انتخاب بهترین کارهای کلاسی از هر موضوع برای هر هنرجو
۳	ص ۵ تا ص ۱	طراحی انواع برگ و بوته ص ۶۶ تا ص ۷۱	ترکیب‌بندی از کوه، صخره، ابر و بوته	انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل
۴	پرسش کلاسی دروس گذشته	طراحی انواع برگ و گل و بوته و درخت ص ۶۶ تا ص ۷۵ و قلم‌گیری	قلم‌گیری با آب مرکب ص ۵۷ تا ص ۶	انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل
۵	مکتب تبریز در دوره اول مغول ص ۱ تا ص ۱۵ و ص ۱۵۲ ترکیب‌بندی در نگارگری	طراحی جویبار ص ۷۹ تا ص ۸۰ و تمرین ترکیب‌بندی (بوته و درخت و ابر و گل و برگ و صخره و جویبار)	قلم‌گیری	انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل
۶	کاغذ در نگارگری ص ۱۵۳	طراحی از پرندگان ص ۸۱ تا ص ۹۱	ترکیب‌بندی و قلم‌گیری	انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل
۷	مکتب شیراز ص ۱۵ تا ص ۲۳ و رنگ‌آمیزی کاغذ ص ۱۵۵	طراحی اسب و آهو ص ۹۱ تا ص ۱۰۱	ترکیب‌بندی و قلم‌گیری	انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل
۸	پرسش کلاسی از دروس گذشته و آهار و مهره زدن ص ۱۵۶	طراحی شتر و خرگوش ص ۱۰۱ تا ص ۱۰۴	ترکیب‌بندی و قلم‌گیری	انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل
۹	مکتب بخارا ص ۲۳ تا ص ۲۹ و بوم‌سازی و دودی و ابرو باد ص ۱۵۷ و ص ۱۵۸	طراحی شیر و سگ و روباه ص ۱۰۵ تا ص ۱۱۳	ترکیب‌بندی و قلم‌گیری	انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل

انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	تعیین کار پروژه نیمسال اول	ساخت کاغذ ابرو باد و دودی سر کلاس و آهار و مهره زدن	پرسش کلاسی از درس گذشته	۱
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	ترکیب بندی کلاسی با رنگ های روحی رنگ آمیزی شود	ترکیب بندی از طرح های جلسه دوم تا دهم در یک صفحه و قلم گیری آنها بر روی کاغذ های رنگ شده و نظارت و اصلاح آنها و تمرین رنگ روحی ص ۱۷۵	مکتب قزوین ص ۲۹ تا ص ۳۱	۱۱
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	فضاسازی بر روی مقوای دودی و ابرو باد با عناصر تاکنون آموزش داده شده یک ترکیب بندی از گل و بوته، کوه و درخت و ابرو رنگ آمیزی با رنگ های روحی و پرداز این عناصر	ترکیب بندی از طرح های جلسه دوم تا دهم با استفاده از فضاهای به وجود آمده در کاغذ های ابرو باد و دودی و قلم گیری آنها و ساخت وساز گل و بوته و درخت و ابرو از ص ۱۷۸ تا ص ۱۸	دوره کتاب از جلسه اول تا جلسه یازدهم	۱۲
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	یادآوری هنرآموز جهت رفع نواقص وضعف های کارپوشه دانش آموزان آماده سازی یک کاغذ ابرو باد که طرح ترکیب بندی کامل از عناصر بر روی آن با مداد انجام شده باشد (برای امتحان)	مرور عملی بر طراحی های گذشته ترکیب بندی و قلم گیری آنها و رفع اشکال توسط هنرآموز	یادآوری و رفع اشکال	۱۳
-	-	ژورمان کارپوشه تکمیلی طرح جلسه گذشته را که بر روی کاغذ ابرو باد منتقل شده بود رنگ آمیزی کرده با رنگ های روحی و سپس قلم گیری کند همراه با پرداز نهایی	آزمون میان سال از مباحث نظری صفحه ۱ تا ۳۱	۱۴
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	طراحی دو انسان در حالات مختلف با رعایت تندی و کندی ترکیب بندی با عناصر ابرو و کوه و درخت و جویبار انجام شده و با رنگ های جسمی رنگ آمیزی شود	طراحی انسان از ص ۱۲ تا ص ۱۲۶ و تمرین رنگ گذاری طبیعت با رنگ های جسمی	مکتب اصفهان ص ۳۲ تا ۳۹	۱۵
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	طراحی دو انسان با طراحی سرو صورت و اجزای گوش و مو همراه با قلم گیری	طراحی سر و صورت از ص ۱۲۷ تا ص ۱۳۳ و طراحی گوش و مو از ص ۱۳۷ تا ص ۱۳۹ و قلم گیری این عناصر	پرسش کلاسی	۱۶

انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	طراحی دو سر در حالات مختلف با طراحی اجزای صورت به طور کامل و یک ترکیب بندی با عناصر طبیعت و حیوانات (تشخیص عناصر برعهده هنرآموز می باشد) همراه با رنگ گذاری رنگ های روحی و جسمی	طراحی چشم، بینی و لب و دهان ص ۱۳۴ تا ص ۱۳۶ و قلم گیری این عناصر	مکتب شیراز از ص ۴ تا ص ۴۷ و یادآوری ترکیب بندی در نگارگری ص ۱۵۲	۱۷
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	طراحی سه انسان با طراحی دقیق دست و پا در حالات مختلف و قلم گیری و رنگ گذاری رنگ جسمی و قلم گیری عناصر دست و پا	طراحی دست و پا از ص ۱۴ تا ص ۱۴۲ قلم گیری و رنگ گذاری جسمی از ص ۱۶۶ تا ص ۱۶۹	مراحل انجام یک کار نگارگری از ص ۱۶۲ تا ص ۱۶۳	۱۸
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	طراحی یک انسان با پوشش کامل و قلم گیری و رنگ آمیزی صورت آن با رنگ های جسمی و ساخت و ساز آن	طراحی پوشش ها همراه با قلم گیری تمرین رنگ گذاری جسمی چهره و ساخت و ساز	ص ۴۷ تا ص ۵۲ نقاشی معاصر ایران	۱۹
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	ترکیب بندی دو انسان در حالات مختلف با پوشاک متفاوت در فضای طبیعت با توجه به قرارگیری انسان ها در فضای کادر عناصر انتخاب شود همراه با دو حیوان اسب و پرنده با قلم گیری آنها	طراحی ترکیب بندی انسان ها با پوشش های مختلف در یک کادر طراحی ترکیب بندی طرح های مختلف از جلسه دوم تا ۱۹	پرسش کلاسی از ص ۱۶۴ تا ص ۱۷۱	۲
انتخاب بهترین کارهای کلاسی هنرجو از هر موضوع و انتخاب بهترین تکالیف منزل	طراحی اتود اولیه برای پروژه نهایی در کادر A _۴ و تعیین زمینه مناسب برای اجرای اتود در قطع A _۲ یا نصب مقوای قطع A _۲ رنگ شده روی فیبر A _۲ با چسب کاغذی	تعیین موضوع کار و انتخاب عناصر و طراحی اولیه (پروژه نهایی) با راهنمایی و نظارت هنرآموز	از ص ۱۷۵ تا ص ۱۸۲	۲۱
رفع نواقص کارپوشه	کاغذ تأیید شده در قطع A _۲ بوم سازی شود و طرح روی آن منتقل شود و قلم گیری اولیه و رنگ سازی برای پروژه	انتخاب کادر مناسب و تکمیل طرح پروژه نهایی و انتخاب زمینه (کاغذ رنگ آمیزی شده)، انتخاب رنگ و اتود رنگی برای پروژه	پرسش کلاسی از جلسه ۱۵ تا جلسه ۲۱	۲۲
رفع نواقص کارپوشه	رنگ گذاری برای پروژه و ساخت و ساز - به همراه آوردن ابزار جدول کشی	تکمیل قلم گیری اولیه طرح، رنگ سازی و رنگ گذاری پروژه و آغاز ساخت و ساز	یادآوری و رفع اشکال آزمون کتبی از جلسه اول تا جلسه ۲۱	۲۳
رفع نواقص کارپوشه	تکمیل پرداز و ساخت و ساز، جدول کشی و پاسپارتو	ادامه ساخت و ساز پروژه و تمرین جدول کشی	آزمون کتبی پایانی مطالب جلسه اول تا جلسه ۲۱	۲۴
		ژوژمان پروژه + کارپوشه	-	۲۵

فهرست منابع

منابع فارسی

- ۱- کارگاه نگارگری، کتاب درسی، ابوالفضل طاووسی، انتشارات آموزش و پرورش
- ۲- سنجش فرآیند و فرآورده یادگیری، دکتر علی اکبر سیف، نشر دوران، ۱۳۸۷
- ۳- کلیات روش‌ها و فنون تدریس، امان‌الله صفوی، انتشارات معاصر، ۱۳۷۷
- ۴- روش‌ها و فنون تدریس هنر، سیدحسین جوزی، انتشارات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۸۷
- ۵- هوش‌های چندگانه، توماس آرمسترانگ، ترجمه مهشید صفری، انتشارات مدرسه، ۱۳۹۰
- ۶- رموز نهفته در هنر نگارگری، مرتضی خلیج امیرحسینی، انتشارات کتاب آبان، ۱۳۸۷
- ۷- گلستان هنر، قاضی احمد منشی، کتابخانه منوچهری
- ۸- قانون الصور، صادق بیک افشار
- ۹- اصول برگزاری کارگاه‌های آموزشی، پانولاجرده بلوم، ترجمه عطیه فلاح شهیدی، جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۶
- ۱۰- مهارت‌های آموزش و پرورش (روش‌ها و فنون تدریس) دکتر حسن شعبانی، انتشارات سمت، ۱۳۸۳
- ۱۱- راهنمای روش‌های نوین تدریس، دکتر محرم آقازاده، انتشارات آبیژ، ۱۳۸۸
- ۱۲- خلاصه برنامه‌نویسی رشته صنایع دستی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای، ۱۳۹۱

منابع لاتین

- 13 Persian and Mughal Art, P & B Colnaghi & coLtd London 1976
- 14 Canby sheila R. Persian Painting, British museum, London 1993

